

**Commentariorvm, Ac Dispvtationvm, In Tertiam Partem  
Divi Thomae. Tomi Qvinqve**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita  
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi  
Concionatoribus vsui esse poßit

**Suárez, Francisco**

**Moguntiæ, M.DC.XVI.**

Disp. L. De resurrectione generalis mortuorum.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](#)

q. 43. art. 1. rationem exemplaritatis, mors Christi, per quam receperit à vita mortali, est causa destructionis mortis nostrae, resurrectionis eius, per quam inchoavit vitam immortalē est causa reparationis vite nostra. Passio autem Christi est insuper causa meritaria, ut supra dictum est.

## COMMENTARIUS.

**D**uo sunt in resurrectione Christi consideranda. Primum est ipsa resurrectio, prout fuit in fieri, seu quatenus fuit quædam actio, seu mutatio, qua penetravit. Alterum est terminus huius resurrectionis, qui est Christus homo vivens vita immortalē & gloria. Cum ergo dicitur resurrectio Christi causa nostræ resurrectionis, non est intelligendum ratione mutationis, quæ transiit, secundum seipsum: sed ratione termini, qui manet, & potest habere rationem causæ. De qua re multa in superiori tomo diximus Disp. 31. Sect. 7. Et hanc esse mentem D. Th. hoc loco acutè Caiet. notauit. Et colligitur non obscure tum ex corp. art. vbi, cum in toto discursu loquutus esset de resurrectione Christi, in fine sic concludit. Et ideo Verbum Dei primo tribus vitam immortalē corpori sibi naturaliter unito, & per ipsum operatur resurrectionem in omnibus alijs. Tum ex solutione ad 5. vbi explicans, quomodo resurrectio Christi sit causa, inquit, In quantum humanitas Christi, secundum quam resurrexit, est instrumentum diuinitatis ipsius, & operatur in virtute eius. Est ergo satis manifestus D. Thom. sensus. Quo supposito nihil est difficultatis in toto contextu. Ad huius autem materiae complementum instituemus de hac re sequentem disputationem.

## ARTICULUS II.

Vitrum resurrectio Christi sit causa resurrectionis animalium.

309.  
locis supra  
art. 2. not.  
Tract. 23. in  
Euan. Iohann.  
ante med.  
tom. 9.



**D**secundum sic proceditur. Videtur, quod resurrectio Christi non sit causa resurrectionis animalium. Dicit enim aug. super Iohann. q[uod] corpora resurgent per dispensationem humana[m], sed anima resurgent per substantiam Dei. Sed resurrectio Christi non pertinet ad substantiam Dei, sed ad dispensationem humanam. Ergo resurrectio Christi, est sit causa resurrectionis corporum, non tamen videtur esse causa resurrectionis animalium.

5. Præterea. Corpus non agit in spiritum. Sed resurrectio Christi pertinet ad corpus eius, quod cecidit per mortem. Ergo resurrectio Christi non est causa resurrectionis animalium.

3. Præterea. Quia resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum, omnium corpora resurgent; secundum illud i. ad Cor. 15. Omnes quidem resurgent. Sed non omnium anima resurgent: quia quidam ibunt in supplicium eternum, ut dicitur Matth. 25. Ergo resurrectio Christi non est causa resurrectionis animalium.

4. Præterea. Resurrectio animalium sit per remissionem peccatorum. Sed hoc factum est per Christi passionem: secundum illud Apo. 1. Iauis nos à peccatis nostris in sanguine suo: Ergo resurrectio animalium, magis est causa Christi passio, quam eius resurrectio.

Sed contra est, quod Apostolus dicit Roman. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram. Quia nihil aliud est quam resurrectio animalium. Et super illud Psalm. 29. Ad vesperam demorabitur stellus, dicit Glos. quod resurrectio Christi est causa resurrectionis nostra, & anima in presenti, & corporis in futuro.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est) resurrectio Christi agit in virtute diuinitatis, que quidem se extendit, non solum ad resurrectionem corporum, sed etiam ad resurrectionem animalium: à Deo enim est, & quod anima viuat per gratiam, & quod corpus viuat per animam. Et ideo resurrectio

## ARTICULUS II.

**C**lio Christi habet instrumentaliter virtutem effectuam non solum respectu resurrectionis corporum, sed etiam respectu resurrectionis animalium. Similiter etiam habet rationem exemplaritatis respectu resurrectionis animalium: qui a Christo resurgent debemus etiam secundum animam conformari, ut sicut secundum Apostol. Rom. 6. Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris: ita & nos in nouitate vite ambulemus: & sicut ipse resurgens ex mortuis, iam non moritur: ita & nos exsisteremus, nos mortuos esse peccato, ut iterum vita in illo.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus dicit resurrectionem animalium fieri per Dei substantiam, quantum ad principium. Tract. 23. in Ioh. inter. § med. 10. 9. Eodem loco per substantiam Dei, subdit, Participationem enim Dei fit anima beata, non participatione anima sancta. Sed participando gloriam corporis Christi, efficiuntur corpora nostra gloria. nunc dicit.

Ad secundum dicendum, quod efficientia resurrectionis Christi pertinet ad animas, non per propriam virtutem ipsius corporum resurgentium: sed per virtutem diuinitatis, cui personaliter vnitur.

Ad tertium dicendum, quod resurrectio animalium pertinet ad meritum, quod est effectus iustificationis: sed resurrectio corporum ordinatur ad panem, vel primum, quae sunt effectus iudicantis. Ad Christum autem non pertinet iustificare omnes, sed iudicare: & ideo omnes resuscitatis secundum corporis, sed non omnes secundum animam.

Ad quartum dicendum, quod in iustificatione animalium

**C**duo concurrunt, scilicet remissio culpe: & nouitas vite per gratiam. Quantum ergo ad efficientiam, quæ est per virtutem diuinam, tam passio Christi, quam resurrectio est causa iustificationis quod viramque. Sed quantum ad exemplaritatem, proprie passio, & mors Christi, est causa remissionis culpe, per quam morimur peccato: resurrectio autem Christi, est causa nouitatis vite, quæ est per gratiam sue iustitiam. Et ideo Apostolus dicit Rom. 4. quod tradidit est scilicet in mortem propter delicta nostra (scilicet tollenda) & resurrexit proper iustificationem nostram, sed passio Christi est etiam causa meritorum: ut dictum est. art. preced. art. 3. arg.

## COMMENTARIUS.

**D**octrina D. Thom. hic dicentis Christi resurrectionem esse causam efficientem, & exemplarem nostræ iustificationis, intelligendæ est in sensu tradi-  
tæ articulo superiori. Quocirca non habet nouâ difficultatem, præter eas quæ de potentia humanitatis Christi tractata sunt dicta Disp. superioris Tomi. Testimonium autem Pauli, in quo hic articulus fundatur videtur, aliter est à nobis explicatum supra quest. 53. in commentario art. 1.

## DISPUTATIO L.

In decem sectiones distributa.

De resurrectione mortuorum, ut est effectus resurrectionis Christi.

**D**E hac materia disputant Theologii in 4. dist. 43. & 44. & 45. Mihi vero visa est hoc loco necessaria, tum quia non possumus explicare, quomodo Christus sit causa nostra resurrectionis, nisi prius supponamus, illam esse futuram. Tunc etiam, ut hanc integrum materiam simul complectamus, neq[ue] oporteat per partes, diuersis in locis eam imperfecte, & proficiens actingere. Præsertim cum non sit in animo absoluta tract. de Sacram. de consummatione mundi, seu de quatuor nouissimis proprium tractarunt instituire. Dicemus igitur, an hominum futura resurrectione sit, & quomodo sit effectus resurrectionis Christi, vnde simul constabit, qualis futura sit.



## Artic. I. & II.

### 570 Quest. LVI.

ram gerentes resurrectionis fidem ostendunt. Quinto, virga Aaron germinans, & fructum producens, cum esset secca: & virga Moysis, qua iuxta Dei voluntatem animabatur, & serpens fiebat, resurrectionem adumbrabat. Denique Moses benedicens Ruben hunc in modum, viuat Ruben, & non moriatur, cum iam Ruben vita functus esset, resurrectionem ac eternam vitam et postulare viuis est. Hæc vero & similia magis mystica sunt, magisque obscura, quam testimonia a Christo adductum.

Ezech. 37.

Afferamus igitur nonnulla ex illustrioribus testimoniis, quæ maximè in Prophetis reperiuntur. Vulgare est illud Ezech. 37. de visione Ezech. ostensa in medio campi ossibus pleni, quæ tandem Spiritu Dei reuixerunt. Postquam visionem coniunxit Deus, Vaticinare, Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris popule meus, & inducam vos in terram Israel, & scitis, quia ego Dominus, cum aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris popule meus. Hoc testimonium de resurrectione mortuorum late interpretatur Tertul. lib. de resurrectione carnis c. 29. vbi aliam expositionem reiecit, quæ hic locus de populo Israel in variis regiones disperso intelligi solet, ita, vt Deus promittat, daturum suum spiritum tribibus Israel, quæ ab ipso discesserant, & iterum congregaturum illas in terram promissionis. Quam expositionem dicit esse allegoricam, primam vero de resurrectione, literalem. Quæ fuit etiam sententia Iustini Apol. 2. pro Christianis, & Cyp. lib. 3. ad Quirin. c. 5. Cyr. Ierosol. cat. 18. & insinuat August. lib. 3. de doct. Christ. c. 34. explicando quartam regulam Ticonij, quod latius, & aperiens dixit idem Ticon. in eadem regula: idem tamen Author lib. 10. Genes. ad liter. c. 5. dicit secundam expositionem de inopinata desperati populi reparacione per Spiritum Domini, esse intentioni Prophetæ maximè contentaneam. Quod etiam dixit Hieron. super Ezech. qui tamen optime notauit hanc expositionem non excludere, quin ex hoc colligatur futura resurrectio. Nunquam (inquit) poneretur similitudo resurrectionis ad restitutionem Iraelitici populi signi, an nisi flaret ipsa resurrectio, & futura credetur: quia nemo de rebus non plantibus incerta confirmat. Propter quod dixit Theodorus in eundem Prophetam sectio. 15. Haec que Ezekiel vidit fuisse non solum revocatoria in præfatum statum Iudæorum, sed etiam resurrectio omnium bonorum figuram.

Tertul.

Iustus.  
Cyprian.  
Cyril. 1er.  
August.  
Ticon.

Hieronym.

Theod.

Daniel. 12.

Theodori.  
August.  
Hieronym.  
Rufin.  
Iata. 26.

August.  
Tertul.  
Iata. 66.  
August.  
Irene.

Hieron.

**A**bus morti datus spem expectare à Deo, iterum ab ipso restitutandos. Et inferius, S de nim mundi creator, qui formauit hominis naturitatem, quique omnium inuenit originem & spiritum, vobis iterum cum misericordia reddet & vitam. Denique illuſtrissima, ac vulgatissima sunt testimonia Iob capite decimoquarto. Putas ne, mortuus homorus non vivit? Cuncti diebus, quibus nunc milito expecto, donec venias immutatio mea, & capit. decimonono Scio quod redemptor meus vivit, & in nouissimo die de terra resurrecturus sum.

Quocirca cum tam aperta sint veteris instrumenti de resurrectione testimonia, mirum est, cur dixerit Chrys. homil. 1. de Lazaro, mendicum illum eo in huius vite calamitatibus maiorem dolorem sentire potuisse, quod ne de resurrectione quidem quicquam potuerit philosophari: sed huius vita res crederet, huius vita sine terminari. Erat ex eorum numero, qui gratiam Euangeli præcesserunt. Nonne Machabæi etiam gratiam Euangeli præcesserunt, & multo prius Iob antecessit: & tamen de resurrectione philosophati sunt, ad calamitates huius vita patienter, fortiterque ferendas? Cur ego dicemus: Lazarum hac fide, & spe caruisse? præsertim cum ex Euangelio constet, fuisse instum, & sanctum, & ab Angelis in Sinum Abraham ductum. Nisi forsan dicamus Chrysostomum non negare veritatem hanc fuisse illis temporibus notam: sed non fuisse tam aperte omnibus propotitas, ut omnes vulgares homines, atq; idiota, tam distinetè, ac clare illam percillerent, sicut tempore legis gratia factum est: & ideo fieri potuisse, ut mendicus Lazarus resurrectionem ignoraret.

Secundo ergo potest hac veritas præcipue probari ex novo testamento. In quo habemus expressam Christi promissionem, seu prædictionem, Ioan. Nonies. 5. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audiunt vocem eius, & procedunt, qui bona egeunt in resurrectione vita, qui vero mala egerunt, in resurrectione iudiciorum. Similia habentur, cap. 6. & 11. Act. 24. Apocal. 20. & in Epistolis Pauli sunt frequentissima testimonia, duo tamen vel tria sunt præcipua. Primum est illud 1. ad Cor. 15. vbi variis rationibus, atq; exemplis veritatem hanc declarat, ac persuaderet. Primo inquit, si Christus prædicatur, quod resurrexit à mortuis, quoniam quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est. Quo argumento immediate viderit concludere Paulus resurrectionem nostram esse possibilem, Hoc enim immediate, & evidenter conincit exemplum resurrectionis Christi. Deinde probat etiam esse futuram, vt notauit D. Thomas supra q. 53. art. 1. D. Thom. id confirms verbis Iob 19. Scio, quod redemptor meus Iob. 19. vivit. & in nouissimo die de terra resurrecturus sum. Vbi particula, & pro causali posita est, ac si diceret, & ideo Greg. Epist. 1. Cor. 15. Quod indicauit etiam Greg. 14. Moral. cap. 27. & 28. dicens. H. bonus spem resurrectionis nostræ, considerat gloria capitulo nostro. Quia ergo, vbi futurum est caput, illuc futurum est corpus ex resurrectione capitis, recte intulit Paulus cæterorum membrorum resurrectionem. Quod egregie idem 2. Cor. 4. Paulus explicavit secundum ad Corinthios capitulo quarto. Si sunt quoniam qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & constitueret vobis cum. Omnia enim proprietas. Vbi indicat aliam probationem illius illustrationis. Quia sicut Christus propter nos mortuus est, ita & pro nobis resurrexit, ut videlicet secum nos omnes resuscitaret: sicut idem Paulus dixit ad August. Ephesios sexto, & ad Romanos sexto, & Augusti 1. Corinth. 15. in expositione Epistolæ 19.

Præterea additam probationem idem Paulus, seu magis hanc eandem explicat paulo inferius in eodem cap. 15. ad Corinth. dicens. Nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitia dormientium, quoniam quidam per hominem mors, & per hominem resurrectionem mortuorum, & sicut in Adam omnes moriensis, ita & in Christo.

*Rom. 5.* in Christo omnes viviscabuntur. Quibus verbis hanc rationem intendit. Mors introducta est per peccatum hominis: ergo destrui debuit per Christum. Quia non est minus efficax Christus ad destruendam mortem per resurrectionem ad eternam vitam, quam Adam fuit ad introducendam mortem. Sic ut ergo in Adamo, ut in capite omnes mortui sunt: ita & in Christo omnes viviscabuntur. Quam rationem testigerat idem Paulus ad Romanos, vbi cum dixisset, dominum & gratiam Christi longe efficaciori esse peccato Adx, concludit. Sicut enim in vnius delicto mors regnauit per unum, multo magis abundantiam gratie, & donationis, & iustitiae accipientes, in vita regnabunt per unum Iesum Christum. Et infra, Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia: ut sicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam aeternam. Quae ratio potissimum videtur procedere de resurrectione iustorum, quamvis extende etiam possit ad omnium hominum resurrectionem, ut infra dicemus. In priori vero sensu illam egregie confirmat idem Paulus cap. 8 ad Romanos diecens: Si spiritus eius, qui suscitauit Iesum Christum a mortuis, habitat in vobis: quis suscitauit Iesum Christum a mortuis, viviscabit & mortalita corpora vestra, per inhabitantem spiritum eius, in vobis. Ac si dicatur: ius resurgendi consequi non ex sola unione hypothistica, quae est propria Christi, sed ex gratia sanctificante, per quam Spiritus sanctus habitat in nobis, & ideo, sicut verum est, Christus resurrexisse: ita quia ab ipso participant gratiam, & spiritum, cum eo resurgent. Quod inferius confirmat, quia per hunc spiritum accipimus gratiam adoptionis filiorum: si autem filii, & heredes quidem Dei, coheredes autem Christi. Ac propterea (ut inferius ait) primitas spiritus habentes, & ipsi intra nos genuimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri. Et haec tenus de ratione sumpta ex parte Christi.

*Testimonij Pauli* Aliam rationem adducit Paulus satis obscuram, his verbis: Alioqui quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgent: ut qui baptizantur pro illis? In quibus verbis primum valde difficile est, quid sit baptizari pro mortuis: deinde & que obscurum, quomodo hinc futura resurrectio probetur. Varie igitur utrumque a patribus exponitur, ut accurate tractat Robertus Bellarminus libr. 1. de purgat. ca. 4. non tamen potest hoc loco a nobis pretermiti, cum necessarium sit ad probationes resurrectionis, quas Paulus adducit, intelligendas. Primo ergo quidam dicunt, baptizari pro mortuis, nihil aliud esse, quam suscipere baptismum loco aliquius hominis mortui, ut illi profit, qui morte praeventus illum suscipere non potuit. Hunc enim sensum verba simpliciter sumpta pre se ferunt. Ita autem sic baptizabantur pro mortuis, quod sperarent huiusmodi baptismum alias profuturum ad corporum resurrectionem. Ita exponit Tertullianus libro de resurrectione carnis cap. 48. & libr. 5. contra Marcion. c. 10. & Ambros. & Anselmus & D. Thomas in Paulum. Haec vero expositio in primis fundat rationem Paulini quodam errore. Sic enim baptizare pro mortuis, & existimare, tale baptisma posse proderet mortuis, error est in fine. Responderi potest, Paulum non probare errorem: sed ex omnium existimatione, etiam illorum, qui sic errabant, voluisse resurrectionem confirmare. Sed hoc non satisfacit: tum quia oportuerit Paulum hoc aliquo modo insinuare, ne errorem approbare existimaretur, maxime cum inferat, tanquam incommode, ut quid baptizantur pro illis? Tum etiam, quia licet hoc demus, adhuc ester valde infirma probatio Pauli. Quid enim mirum esset, si quis diceret, errasse circa resurrectionem eos, qui sic errabant circa baptismum? Deinde supponit haec expositio, hunc errorem circa baptismum fuisse tempore Pauli, quod probari non potest. Tribuitur enim hic error Montanistis, Marcionistis, & Che-

Fr. Suarez, tom. 2,

Arianianis, qui omnes post tempora Apostoli Pauli exortisunt. Vnde Chrysostomus & Theophylactus dicunt, potius eos hereticos vos fuisse hoc loco Pauli ad suorum confirmationem. Denique de his etiam hereticis non constat, baptizatos fuisse pro mortuis spe resurrectionis. Marcionista enim resurrectionem negabant. Vnde ad interrogationem Pauli, Ut qui baptizantur pro illis? responderi posset baptizari pro animabus eorum, ut eis peccata remitterentur. Et quiam hanc obiectio posset aliquo modo solvi per se considerata: tamen si argumentum Pauli fundatur in eorum existimatione, qui ea ceremonia vtebantur, omnino vrget obiectio facta, cum illi nec cogerentur recte de resurrectione sentire, nec re vera bene sentirentur.

Secunda expositio D. Thom. est. Baptizari pro mortuis, idem esse, quod baptizari pro peccatis absuendis, ita ut mortuorum nomine peccata significentur, quae sunt opera mortua. Sed hoc in primis repugnat verbis Pauli, subdit enim, Ut qui baptizantur pro illis, refers autem ad illos, de quibus dixerat. Si omnino mortui non resurgent: ergo mortuus appellat homines defunctos ac resurrectos. Deinde, alias qualis esset illatio Pauli, si hic esset sensus: Quid facient, qui baptizantur pro peccatis, si mortui non resurgent? Responderi enim posset, multum prodeesse. Nam per baptismum possunt consequi remissionem peccatorum, & vitam gratiae.

Tertia ergo expositio est. Baptizari pro mortuis, idem esse, quod baptizari, quando iam instat mors, cum iam homo, quasi pro mortuo habetur, & in letto iacet iamiam moribundus. Ita Epiphanius, h. 28. vbi vim argumenti Pauli dicit in hoc confistere, quod illi, qui in extremis constituti baptizantur, ostendunt, quod qui mortuus est, etiam resurgent, & ob id indigeremus bone peccatorum per lauacrum. Sed neque haec expositio potest accommodari Paulo. Primo, quia cum Paulus ait, Ut qui baptizantur pro illis, aperte refert ad mortuos, de quorum resurrectione agebat. Ergo per mortuos non intelligit iamiam moribundos, sed res ipsa defundit. Item quia Paulus plane distinguunt eum qui baptizatur a mortuo, pro quo baptizatur, ut patet ex illa particula: pro illis. Ergo non ipsem, qui baptizatur, dicitur baptizari pro mortuo, qui baptizatur semi-mortuus. Praterea phrasis locutionis in illo sensu esset durissima, & profusa inutilata. Nam in illo sensu non dicitur aliquis tractari pro mortuo: sed tanquam mortuus. Et adhuc hoc modo tantum loquimur in eis actionibus, quae fieri solent circa mortua corpora, ut sunt subleuare, deferri, vel similes: non vero de iis, quae sunt proprie viuentium, ut loqui, ambulari, cuimodo eriam est baptizari. Denique etiam in hoc sensu non appetitis consequentias. Nam dici posset, huiusmodi semi-mortuus baptizari propter remissionem peccatorum, & gratiam obtinendam, etiam si non essent resurrecti.

Quarta expositio est, baptizari eo loco non sumi pro susceptione aliquius baptisini aquae, sed pro baptismo, prius plementi, per opera penitentiae, & satisfactionis eo modo, quo Christus dixit Marc. 10. Potest habere colicem, quem ego bibiturus sum? & baptismo, quo ego baptizor? & baptizari? & Lucas 12. Baptismo habeo baptizari, & quo modo coartor ut que dum perficiatur? Igitur baptizari pro mortuis idem erit, quod pro illis satisfacere per opera penitentiae. Quod supervacaneum est, si nulla esset spes resurrectionis, ut expresse dicitur 2. Macha. 12. Misit (inquit) Ierosolymam offerri pro peccato sacrificium, bene & religiose de resurrectione cogitans. Nisi enim eos qui occiderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis. Hanc expositiōē probant interalias Hugo, & Dionysius, in Paul. & pro illa referuntur Ephrem in suo testamento, & Petrus Cluniacensis epistol. contra Petrus brusianos. Et est valde probabilis: duas verē partis.

Bbb 3 tur dif-

4. Expositio  
D. Thom.

5. Expositio  
D. Thom.

2. Mac. 12.

Luc. 12.

Baptizari

pro mortuis

quid.

Hug.

Dionys.

Ephrem.

Per Clu.

2. Obiectio.

tur difficultates. Prior est, quia valde improprie, & abusus interpretatur verbum *baptizandi*. Nam, licet interdum in scriptura soleat hoc verbum ad alias significations prater aquæ baptismum extendi: tamen quando ita sit, semper ex contextu, vel circumstantiis constare potest, semperque seruatur aliqua habitudine ad ablutionem, vel aliquid simile illi. Ut Christus dixit, ut fore baptizandum passione, quia sanguine sua tingendus, & quasi abluendus erat, & hoc modo martyrum solet *baptismus* appellari.

Poenitentia quoque solet vocari *baptismus*, vel *flaminis*,

quando baptismum aquæ in voto includit, vel *lachrymarum*,

quas excitat, illisque quodammodo

poenitentem abluit, ut constat ex Athanasio quæ-

stione centesima trigesima quarta ad Antiochenum,

Basilio libro de Spiritu sancto capite decimo quinto,

Cypriano sermone de cena Domini, & Nazianzen.

Oratione trigesimali. Ad hanc verò obiectionem

responderi potest, hoc totum in praesenti reperiri,

Nam in primis res ipsa, & contextus cogit, ut ita ex-

ponatur, ne absurdum aliquem sensum reddat, &

verba sequentia Pauli non parum fauent. Nam sta-

tim subiungit. *Quosidie morior propter gloriam vestram fratres*: Deinde cum dicamus, *baptizari pro mortuis*, esse

pro eis satisfacere, quod fit per opera poenitentiae,

& poenitentia, recte comprehenditur hic baptismus sub

baptismo lachrymarum: & poenitentiae. Præsertim

quia ex effectu baptismi, qui est mundare, translata

est hæc vox ad significandam quamcunque actionem,

vel passionem, quia anima mundatur. Quomodo

sanceti Patres dicunt etiam ipsam penitentiam purgatorij interdum vocari *baptismum*, iuxta illud Mat-

thæti tertio. *Ipse vos baptizabit in spiritu sancto ex igne*,

ut exponit ibi Hieronym. Beda. Nazianz. & Basilius

supra. Atque ita recte cohæret metaphora Pauli, ut

*Baptizari pro mortuis dicantur*, dum se affligunt ut

eos à baptismi ignis eripiant.

Posterior difficultas est, quia iuxta hunc sensum

nullo modo potest inferri resurrectio, sed solum

quodanimes post mortem manent, & si in hac vita

non plene satisficerunt, in alia purgantur.

Nonde facile responderi posset interrogatori Pauli, si mor-

tui non resurgunt, ut quid pro illi baptizamur? Dicitur enim, ut eorum animæ à peccatis liberentur, qui fru-

ctus confundere posset, etiam si nunquam essent iterum corporibus vñjendæ. Sed hæc obiectio in omni sententia necessario solvenda est. Tum quia ea-

dem fieri potest contra testimonium allatum ex se-

condo Machabœorum. Tum etiam, quia Paulus in

eodem capite sepius eandem illationem inculcat,

ut cum ad perfuadendum resurrectionem inquit,

*Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus*. Nam ad hæc etiam

verba responderi posset, etiam si non sit futura resur-

rection, nos non sperare in Christo tantum in hac

vita, & hoc sat est, ut non sumus miserabiliores o-

mнимibus hominibus, quia aeterna bona anima spe-

ramus. Rursum, quod ibidem ait, si secundum homi-

nem ad bestias prouocauit Ephesi, quid vobis prodisti, si mor-

tui non resurgunt? Manducemus, & bibamus, cras enim

moriemur. Eadem enim responsione hæc omnia di-

lui posse videntur, scilicet manere animas post mor-

tem, quibus opera huius vita nocere possunt, aut

prodebet. Quocirca, quod supra diximus de Christi

argumentatione Matth. 22. de his omnibus locis ne-

cessario dicendum est. Sæpe in Scriptura has quæ-

stiones de poena, præmioque animarum, & de re-

surrectione corporum ita esse coniunctas, ut ab una

ad aliam facile fiat transitus, & eadem censetur

veriusque definitio. Vel quia inter Iudeos, ad quos

fere est sermo in predictis scriptura locis, nullus

negabat resurrectionem, nisi qui negaret animæ im-

mortalitatem: vel quia poena, & præmium, & re-

surrexio mortuorum æque ad diuinam prouiden-

tiam pertinet. Sic ergo Paulus predictis verbis im-

mediate concludit, mortuorum animas pœnas sue-  
re, quibus possunt per nostra suffragia levari. Vnde  
fit, illas manere post mortem, & Deum habere ea-  
rum prouidentiam. Ex quo supponit, necessario fe-  
qui, eas non mansuras perpetuo separatas, neque  
earum corpora perpetuo caritura condigno præ-  
mio, aut poena. Sic igitur hæc expositio probabiliter  
defendit, licet iuxta illam necessario ut fatidum,  
sic Paulus dixit. *Qui baptizantur pro mortuis*, ita di-  
cere potuisse: *Qui baptizantur pro mortuis*. Imo sicut  
dixit, *Vi quid baptizantur pro mortuis?* ita potuisse, ab-  
solute dicere, *Vi quid baptizantur pro mortuis*, vel, *Ut*  
*quid paenitentiam agunt?* Nam si neque anima man-  
eret post mortem: neque futurum esset præmium,  
& pœna, frustra hæc fierent propter salutem animæ.  
Sed hæc non sunt magna incommoda, quia non o-  
portuit Paulum omnia dicere, præsertim in singulis  
verbis.

Potest tamen aliter hæc expositio declarari, vel *Expositio*,  
est potius quinta expositio, ut scilicet, *baptizari* in  
prædicta significatio sumatur, scilicet, prout idem  
est, quod pati afflictiones, vel dolores, vel etiam  
martyrium pro mortuis, id est, pro mortuorum re-  
surrectione docenda, ac defendenda. *Sicut ipse Pau-*  
*lus de se dixit Act. 23. De ipse & resurrectione mortuorum* *ego iudicor, & cap. 24. Quoniam de resurrectione mortuorum* *ego iudicor hodie a vobis*. Argumentatur ergo Paulus iuxta hanc expositionem à fide & exempli Sanctorum hominum, qui propter resurrectionis fidem & spem suo sanguine baptizari non dubitarunt, Cui expositioni videretur contentaneum quod Paulus subiungit. *Quosidie morior propter gloriam vestram fratres*. Ita fere Gagelius in Paulum. *Gagelii.*

Sextam expositionem alij adhibent, Paulum iis verbis alludere ad consuetudinem Iudeorum, qui quando mortuos tangebant, vel sepeliebant immundi, irregularesque siebant, ideo baptismo, seu lauacro aliquo vtebantur ad eam immunditiam legale tollendam iuxta prescriptum legis. Num. 19. & hoc leuacri dici potest *baptismus pro mortuis*. Nam sicut Eccles. 30. dicitur, *baptizari a mortuo*, qui lauatur ad tollendam immunditiam contractam ex contactu mortuorum ita dici potest *baptizari pro mortuo*, qui propter curandum funus, & sepulturam mortuorum irregularitatem contrahebat, & lauacro postea indigebat. Iuxta hanc ergo interpretationem sumit Paulus argumentum resurrectionis ex cura funeris, & sepultura mortuorum, quæ semper apud fideles fuit, quæ in spe resurrectionis fundatur. Non enim tam solcitem corpora mortuorum curarent, nisi spe-  
rarent ea resurrecta, & hoc est quod Paulus ait, *Quid est, quod baptizatur pro mortuis, si corpora non resurgunt?* ac si diceret, cur tanta cura, & solitudines eos sepelirent, etiam si pro eis postea baptizari oporteat, si spem resurrectionis eorum non habent? Hæc vero expositio aliquantulum est violenta, & voluntaria.

Septimam interpretationem addit Theodoreetus *Expositio* iis verbis: *Qui baptizatur, Domino conseplitur, ut cum mortuis fuerit particeps, si etiam particeps resurrectionis: si autem corpus non resurgit, cur etiam baptizatur?* Ita que vult Paulum loqui de baptismo CHRISTI, Rom. 6. quem esse figuram sepultura Christi alibi Paulus Glos. docuit, dicens, *Nos per baptismum consepliri Christo*. Et hac ratione, dum baptizamur, dicemur baptizari *pro mortuis*: quia velut gerimus personam mortui, & quodammodo sepelimur. Quod sine causa dicit Paulus, fieri, si non est mortuorum resurrectionis: quia sicut per baptismum, dum in aquam mergimur, Christo conseplimur: ita cum emergimus, cum eo resurgimus, ut eidem locis Paulus aperie docuit. Esset ergo vana tota illa baptismi actio, & repræsentatio, si nulla esset mortuorum resurrectionis. Et hanc expositionem Caïctanus amplectitur, quænam

Athanasi.  
Basil.  
Cyprian.  
Greg. Naz.

Responso.

Matth. 3.  
Hieronym.  
Beda.  
Greg. Naz.  
Basil.

2. Obiectio.  
Responso.  
1. Cor. 15.

## Disput. L.

etiam videtur nimis dura, ac violenta. Tum quia A baptizari pro mortuis in nullo genere locutionis significat agere in baptismo personam mortui. Alias possemus etiam dici baptizari pro Christo. Tum etiam quia si representatio baptismi esset vana aut falsa non existente resurrectione mortuorum, non esset quia baptismus representat sepulturam mortui: sed quia representat resurrectionem: ergo non debuisset Paulus argumentum sumere ex baptismo pro mortuis: sed pro suscitatis.

Vltima expeditio est, baptizari pro mortuis idem esse, quod baptizari baptismo Christi profiendo resurrectionem mortuorum. Ita Chrysost. homil. 40. in 1. ad Corinth. qui notat primitua Ecclesia confortudinem fuisse, ut, qui baptizandi essent, symbolum fidei, & expresso mortuorum resurrectionem profiterentur, prinsquam idem praestarent ipso opere baptismi abiundo corpus, quia resurrectum illud sperarent. Haec ergo ratione dicti sunt à Paulo baptizari pro mortuis. Ex quo sensu optimè concluditur argumentum, sine causa hoc modo baptizari, si non est spes resurrectionis mortuorum. Et hanc expositionem sequitur Theophylactus, Occumenius in Paulum, & Gagnénius non rejecit: nec videtur contemenda, quamquam non satis aptè accommodetur verbis Pauli. Nam baptizari pro mortuis, dñe exponitur, quod sit baptizari verbo, & opere profiendo resurrectionem mortuorum. Ita in inter omnes expositiones quarta videtur facilius. Si quis tamen rectè consideret, in singulis ferme continetur aliqua propria ratio conferens ad persuadendam resurrectionem, & ideò omnes illas adduxi, quia licet non omnes explicit mentem Pauli: omnes tamen utiles sunt ad resurrectionem persuadendam. Et haec de loco Pauli 1. ad Cor. 15, in reliqua enim parte capituli solum adducit exemplum feminū ad declarandam resurrectionem, quod non adducitur à Paulo ad probandum futuram esse, sed ut declareret esse possibilem, & modū eius, ut latius in superioribus diximus.

z. Cor. 3.

Tertio, principalem rationem ad persuadendam resurrectionem adduxit Paul. 2. ad Corinth. 5. elicens, Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referas vnuique propria corpora, prout gestis, sive bonum sive malum. Quae ratio sumpta est ex Diuina prouidentia, quam latè supra Disput. 44. Section. 8 prosequuti sumus, & multorum Patrum testimonij explicuimus: & ideo hic nihil addemus. Aliud vero Pauli testimonium 1. ad Thessalonice. 4. quod insigne eriam est in hac materia, explicabitur inferius, tractando de efficientia Christi circa resurrectionem nostram, & de tempore resurrectionis. Nēc ad confirmandam hanc veritatem, oportet ut Patrum testimonij, tum quia res est frequentissima in illis, tum etiam quia sufficiunt, quæ inter explicandum scripturam adduximus, possunt autem præterea videri Cyril. Ierosol. categ. 4. & latinis in 18. Gregor. Nyssenus oration. 3. de Resurrec. Ambros. lib. de fide Resurrec. & Theodor. in Epitome diuinorum decretorum, cap. de Resurrec. & de E iudicio. Prosper in dimidio temporis, cap. 15. Rationes etiam in eadem explicatione testimoniorū Scripturā, adducta sunt, quibus addi possunt aliae supra adductae, tractando quomodo resurrectione posse naturaliter cognosci.

Ex dictis relinquuntur primo resurrectos homines in eisdem numero corporibus, in quibus cederunt. Tum quia in superioribus ostendimus, hoc esse de necessitate verae resurrectionis. Tum etiam, quia testimonia allata, ipsorum corporum, ac ossium resurrectionem promittunt: & quia hoc necessarium est, ut perfecte serueretur ratio iustitiae, pœnæ, & pœna iuxta diuinæ prouidentiae dispositionem. Propter quam rationem probabilius etiam in su-

## Sectio I. & II.

571

perioribus duximus, non solum materiam totius corporis futuram esse eandem: sed etiam in singulis membris, & organis corporis eandem identitatem fore seruandam.

### SECTIO II.

*Vtrum omnes homines in se resurrecturi sint.*

In praecedenti Sectione solum ostendimus, futuram esse hominem resurrectionem generalem. Ex quo illud ab ille villa controversia efficitur, omnes homines sanctos, & iustos, qui ante resurrectionis diem mortui fuerint, esse suscitandos. Nam hoc aperte probant scripturarum testimonia, & nullum est, quod in contrarium obiecti possit, neque villa difficultas, dubitative ratio. Dummodo excludamus singularia priuilegia eorum, qui ante universalem resurrectionem excitati fuerunt, ut de Be. Virgine certum est, & deijs, qui cum Christo resurrexerunt, sive diximus, & de Elia, & Enoch infra dicimus. Solum ergo supereat, ut dicamus de ijs in suis hominibus, qui vivi inuenientur in die iudicij, & prope horam resurrectionis. Nam licet certum sit horum corpora esse transformanda in qualitatem, & perfectionem glorioformum corporum resurgentium: dubium tamen est, an verè, ac propriè resurgant. Ratio dubitandi est, quia non resurgit, nisi quod cecidit, isti autem non ceciderunt, cum non fuerint mortui. In contrarium est, quia locutiones scripturarum generales sunt, & nulla est sufficiens ratio, vel autoritas ad huiusmodi exceptionem facientem.

In hac rēdū fune celebres sententiae. Prior negat illos homines iustos, qui tum temporis vixerint esse, aut mortuorum, aut resuscitandos: sed solum immutandos, seu transformandos. Cuius primum fundatum sumitur ex Paulo prima Corinth. 1. Cor. 15. decimo quinto, præfertim iuxta additionem Græcam, quæ sic habet. Ecce mysterium vobis dico, Non omnes quidem dormiemus: omnes tamen immutabimur. Quotum verborum sensus est, non omnes iustos esse resurrecturos, quia non omnes mortem obibunt: omnes tamen fore ad statum gloriae transserendos. Cum qua sententia consonant sequentia verba. Moriū resurgent incorrupti, & nos in mutabimur. Illa enim particula, & nos, homines tūc viuētes significat, quos ita appellat, quia loquuntur est velut ipsorum iustorum voce, qui tunc viuentis in carne inuenientur. Quam sententiam, & expeditiōnem egregie confirmat aliud testimonium Pauli, prima ad Thessalonicensis quarto, dicentis, Hoc e. 1 Thess. 4. nū vobis diximus in verbo Domini, quianos, qui viuunt. Theod. Hipp., qui residui sumus, in aduentu Domini non preuenimus eos, qui dormierunt. In his enim verbis etiam loquitur Paulus in persona eorum, qui tempore iudicii viui inuenientur. Non enim loqui potest in sua propria persona, cum ipse usque ad secundum Christi aduentum nō esset victurus. De ijs ergo hominibus, qui tunc viuent, ait non esse prævicturos eos, qui dormierunt. Vbi supponit, eos non esse dormituros, & quia hinc sequi videbatur, hos prius fore glorificandos, quam alios, eo quod resurrectione non indigerent, sicut illi, admonet Paulus non ita esse futurum. Quoniam (inquit) ipse Dominus in iussu & in voce Archangelis, & in tuba Dei descendet de celo, & mortui qui in Christo sunt resurgent primi: deinde nos, qui viuimus, qui relinquerimus, spiramur cum ills in nubibus obuiam Christo in aera, scilicet per gloriosem immutacionem, absque morte, & resurrectione. Videatur ergo haec sententia esse expressa Pauli: & ita censem exponendo hæc loca Chrysost. homilia quadragesima secunda, in primâ ad

Bbb 4 Cor.

Theophil.  
Ocumen.  
Constant.  
Gagnéni.

z. Cor. 3.

L. Thoff. 41.

Cyrill. Ier.  
Greg. Nyss.  
Ambr.  
Theodor.

Theodor.  
Theophyl.  
Oecumen.  
Orig.  
Hieron.  
Apollinar.  
August.

Gennad.  
Terul.

Ambro.  
Symbol.

Act. 10.  
Rom. 14.

Justi homi-  
nes, sicut mo-  
rientes, ita  
& resurgent  
moriuntur.

D. Thom.  
Gennad.

Rom. 5:

Act. Cor. 15.

Corinth. & homil. 7. in 1. ad Thessalonicensi. Theodorus, Theophyl. & Oecumen. in Paul. & Origenes libr. 5. cont. Celsus non longe ab initio, & Hieronym. epistol. 152. ad Minerium referi in hanc sententiam Theodorum Heracleotem, & Apollinariu, quam ipse non indicat improbabilem, & super Isaiam capit. 51. illam lectionem Pauli sequitur, *Non omnes dormiemus*, in epistola vero 148. quart. 3. interpretans locum Pauli i. ad Thessal. 4. absolute docet hanc sententiam, Augustin etiam quæstio. 3. ad Dulcitum, licet locum 1. ad Corinth. alter legat, quam nos diximus, & ideo dubius de tota sententia esse videatur: tamen propter aliud testimonium ad Thessalon. valde est propensus in hanc sententiam, & planè facetur, si ignorare in quo alio sensu possit ille locus exponi. Et Gennad. de Ecclesiasticis dogmatibus, capit. 7. & 8. hanc sententiam vt probabilem relinquit. Præterea Tertullian. lib. de resurrect. carnis capit. 41. & 42. licet locum 1. ad Corinth. 15. aliter legat, hanc nihilominus sententiam aperte docet, & ad illam accommodat vulgata lectionem, quæ sic habet, *Omnes quidem resurgent*, dicens illam immutationem, quæ fieri in iustis tunc viuentibus, pro resurrectione computari. Nam, cum ab statu mortali ad immortalem transferendi sint, quodammodo resurgere dicuntur. Quod etiam notauit Gennad. supra, & indicavit Chrysostomus. Alter vero Ambrosius 1. ad Corinth. 15. exponit hunc locum iuxta hanc sententiam retenta vulgata lectione, scilicet, *Omnes resurgent qui aduentu Christi mortui inuenientur, sed non omnes immutabuntur, qui in corpore sint reperti, quia joli sancti beatitudinis gloriam consequentur.* Er primò confirmari potest hæc sententia ex eo, quod in Symbolo dicitur Christum venturum esse ad iudicandos viuos, & mortuos, iuxta illud Actorum 10. *Ipsæ est qui constitutus est à Deo index viuorum, & mortuorum;* & illud ad Romanos 14. *Christus in hoc mortuus est, & resurrexit, vt viuorum, ac mortuorum dominetur.* Sed non potest hoc rectius explicari, quam si dicamus, iudicaturum Christum, & eos, quos cum venerit viuentes reperit, & eos qui mortui iam fuerint. Secundo cōfirmari potest, quia nulla potest assignari causa naturalis subitæ mortis tot hominum: nec verò credendum est, insu-  
su Dei omnes esse violenter interficiendos. Nam quod lolet dicit, comburendos fore igne conflagrationis, per se est creditu difficile. Cur enim Deus tot iustos viuos comburet? & præterea aliqui existimāt, conflagrationem ignis futuram post hominum resurrectionem & iudicium per actum, de quo postea diūrum sumus.

Secunda sententia est, *omnes homines iustos venient, sicut morientes, ita prius esse morituros.* Nam propria resurrectio est à morte, tanquam à termino à quo, vt supra diximus. Quam sententiam docuit D. Thom. prima secundæ quest. 51. art. 3. ad 1. & eam defendunt omnes Scholastici in 4. d. 43. & recentiores scriptores Catholici, quam (vt Gennad. citato loco testatur,) maxima Patrum turbatradente suscepunt, eosq; statim indicabunt exponendo scriptura testimonia. Primum ergo fundamentum huius sententiae est. Quia scriptura sepe repetit, omnes homines esse morituros, & insignis locus est ille ad Roman. 5. *Sicut per unum hominem peccatum in mundum irravit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors perireans.* Vbi tam generaliter dicitur mors, sicut peccatum ad omnes transire ergo licet à contrâctione peccati nullus excipitur (omisso speciali B. Virginis privilegio) ita nec à morte: Ergo tantam hominum multitudinem excipere, aperte videtur contrahanc generalem legem. Secundò vrgent verba Pauli. Corint. 15. prout in vulgata Latina leguntur. *Omnes quidem resurgent, ed non omnes immutabimur,* quorum planus sensus est, omnes quidem homines tam bonos, quam

malos esse resurrecturos: non tamen omnes fore ad statum gloriae transfiguratos. Et hoc idem est, quod postea dicit, *Mortui resurgent incorrupti*, quod commune est bonis, & malis, & nos, id est, iusti immutabimur. Neque satis facit responso illa, quod viuentes in corpore mortali dicantur resurgere, eo quod traherantur ad statum gloriae. Primo quia hoc est contra proprietatem verbi resurgendi, vt enim ait Athanas. lib. de Incarn. Verbi Dei, ante medium. *Mortem resurrectionem antevenertere oportet, siquidem resurrexio oboriri non potest, nisi mors præcedat.* Et idem repetit sermone 3. contra Arianos. Secundo, quia ibi Paul. satis distinguit resurrectionem ab immutatione: hæc ergo est immutatio, & non resurrexio iuxta phrasim Pauli. Tertio quia (vt Augusti argumentatur) Paulus in eodem capitulo dixerat, *Tu quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur.* Dixerat etiam eos, qui resurgent in Christo, per ipsum viviscari. *Quia sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viviscabuntur.* Ergo ex Pauli sententia non resurgent, nisi qui prius mortui sunt. Et hinc etiam facile excluditur alia equatio, quam insinuavit Oecumenius, vt per distributionem accommodari intelligatur, *Omnes resurgent, id est, qui mortui fuerimus.* Nam licet verum sit, eos tantum resurrecturos, qui mortui fuerint: tamen Paulus utrumque de omnibus hominibus absolute affirmat, morituros esse, ac resurrecturos. Neque etiam contra vim huius loci obstat Greca lectio, quæ contraria videbatur. Primo quidem, quia vulgata Latina (quæ Ecclesiæ autoritate recepta est) præferenda est lectioni Graecæ. Secundo, quia multam etiam Graci codices non habent negationem in priori parte, sed in posteriori hoc modo, *Omnes quidem dormiemus: sed non omnes immutabimur.* Ita legiſt Didymum Alexand. & Achatiūm Cesariensem, atque ita in pluribus codicibus reperiſſe, refert Hieronym. in predicta epistola, dicens, ex eorum verbis, huic sententiæ magis acquiescere Ecclesiam, *Vt omnes communis morte moriamur: & non omnes immutemur in gloriam: & infra ita concludit, Hoc autem scendum, quod magis conuenit veritati ita legere, Omnes quidem dormiemus.* Et hoc modo legunt ex antiquis Patribus Latinis Augustin. 20. de Civitat. capit. 20. vbi licet vramque lectionem afferat, hanc præfert: idem quæst. 3. ad Dulcitum, & Epis. 146. ad Confessum. Et fortasse varietas huius lectionis orta est ex vnius tantum elementi mutatione. Nam priores Graci codices habebant hoc modo, *(vt in Complutensi exemplari refertur)* πάντες πέπονται καὶ οὐδεὶς διασώσθη, quod ad literā vertitur, *Omnes quidem certe dormiemus.* Nam illa particula πέπονται significat. Si autem ablata ultima littera dicatur, οὐ significabit, non. Fieri ergo potuit, vt scriptorum incuria illa littera expungetur. Quanquam autem hæc lectio affirmativa, *Omnes dormiemus,* diversa videatur a vulgata lectione, *Omnes resurgent,* tamen (vt recte notauit D. Thomas) sensus est idem, tum propter verbum dormiemus, quo significatur mors, proper futuram resurrectionem, Ioann. 11. Lazarus amicus noster dormit. Tum quia ex eo, quod omnes sint morituri, sequitur omnes esse resurrecturos, & quia hæc erat Pauli intentio (vt ex contextu constat) id est, vt illam magis explicaret vulgatus interpres, vertit, *Omnes resurgent.* Erat intellectus Latini Patres, qui hanc sententiam sequuntur, August. supra, & de fide, & symbolo c. 6. Fulgen. de fide ad Petrum cap. 3. & 29. Ambros. in 1. epist. ad Corinth. & ad Thessal. Ruffin. in expositione symboli. Italianus Archiep. Tolet. libro 3. Pagnolicon. capit. 48. & Claudianus libro primo de statu animæ, & omnes recentiores. Terrio, quia etiam Graciam lectionem negantem retineamus potest ita exponi, vt non sit vulgata lectioni Latinae contraria, ergo ita omnino faciendum est. Antecedens declaratur, primum ex Oecumenio ibi dicente, verbum illud,

Athanasi.

August.

Pid. Alex.  
Ach. Ces.  
Hieronym.

August.

Aug. 147.

August.

Aug. 148.

Aug. 149.

Aug. 150.

Aug. 151.

Aug. 152.

Aug. 153.

Aug. 154.

Aug. 155.

Aug. 156.

Aug. 157.

Aug. 158.

Aug. 159.

Aug. 160.

Aug. 161.

Aug. 162.

Aug. 163.

Aug. 164.

Aug. 165.

Aug. 166.

Aug. 167.

Aug. 168.

Aug. 169.

Aug. 170.

Aug. 171.

Aug. 172.

Aug. 173.

Aug. 174.

Aug. 175.

Aug. 176.

Aug. 177.

Aug. 178.

Aug. 179.

Aug. 180.

Aug. 181.

Aug. 182.

Aug. 183.

Aug. 184.

Aug. 185.

Aug. 186.

Aug. 187.

Aug. 188.

Aug. 189.

Aug. 190.

Aug. 191.

Aug. 192.

Aug. 193.

Aug. 194.

Aug. 195.

Aug. 196.

Aug. 197.

Aug. 198.

Aug. 199.

Aug. 200.

Aug. 201.

Aug. 202.

Aug. 203.

Aug. 204.

Aug. 205.

Aug. 206.

Aug. 207.

Aug. 208.

Aug. 209.

Aug. 210.

Aug. 211.

Aug. 212.

Aug. 213.

Aug. 214.

Aug. 215.

Aug. 216.

Aug. 217.

Aug. 218.

Aug. 219.

Aug. 220.

Aug. 221.

Aug. 222.

Aug. 223.

Aug. 224.

Aug. 225.

Aug. 226.

Aug. 227.

Aug. 228.

Aug. 229.

Aug. 230.

Aug. 231.

Aug. 232.

Aug. 233.

Aug. 234.

Aug. 235.

Aug. 236.

Aug. 237.

Aug. 238.

Aug. 239.

Aug. 240.

Aug. 241.

Aug. 242.

Aug. 243.

Aug. 244.

Aug. 245.

Aug. 246.

Aug. 247.

Aug. 248.

Aug. 249.

Aug. 250.

Aug. 251.

Aug. 252.

Aug. 253.

Aug. 254.

Aug. 255.

Aug. 256.

Aug. 257.

Aug. 258.

Aug. 259.

Aug. 260.

Aug. 261.

Aug. 262.

Aug. 263.

Aug. 264.

Aug. 265.

Aug. 266.

Aug. 267.

Aug. 268.

Aug. 269.

Aug. 270.

Aug. 271.

Aug. 272.

Aug. 273.

Aug. 274.

Aug. 275.

Aug. 276.

Aug. 277.

Aug. 278.

Aug. 279.

Aug. 280.

Aug. 281.

Aug. 282.

Aug. 283.

Aug. 284.

Aug. 285.

Aug. 286.

Aug. 287.

Aug. 288.

Aug. 289.

Aug. 290.

Aug. 291.

Aug. 292.

Aug. 293.

Aug. 294.

Aug. 295.

Aug. 296.

Aug. 297.

Aug. 298.

Aug. 299.

Aug. 300.

Aug. 301.

Aug. 302.

Aug. 303.

Aug. 304.

Aug. 305.

Aug. 306.

Aug. 307.

Aug. 308.

Aug. 309.

Aug. 310.

Aug. 311.

Aug. 312.

Aug. 313.

Aug. 314.

Aug. 315.

Aug. 316.

Aug. 317.

Aug. 318.

Aug. 319.

Aug. 320.

Aug. 321.

Aug. 322.

Aug. 323.

Aug. 324.

Aug. 325.

Aug. 326.

Aug. 327.

Aug. 328.

Aug. 329.

Aug. 330.

Aug. 331.

*Marc. 9.*  
Non dormiemus, intelligi posse, de diurna dormitione, ita ut opus sit sepulchro, ac solutio ad corruptionem. Nam quia mors, & resurrectio eorum, qui usque ad diem iudicij vitam protraxerint, veluti in momento, & quasi subito mori fieri, ideo horum mors quasi nulla existimatur. Itaque sensus erit, Non omnes dormiemus, id est, non omnes diurno mortis sapore tenebimus: sed aliqui tam subito euigilabunt, vt vix dormisse videantur. Vel aliter, quia Greci textus non habent, non omnes dormiemus, sed, omnes qui dem non dormiemus, quamvis iuxta phrasim Graciam fortasse aequipollent: possimus tamen Latinè univeraliter interpretari, hoc sensu. Omnes non dormiemus, id est, omnes euigilabimus, seu non perpetuo somno coepiремur, quod est, ac si diceret: Omnes resurgentem. Vel denique (vt alij exponunt) vt illud, non, potius fit pro, nontantum, & fit sensus, omnes non tantum dormiemus, sed etiam immutabimur à morte ad vitam. Similis enim modus loquendi non semel in scriptura reperitur, vt Marc. 9. Quicunq[ue] me suscepit, non me suscepit, sed eum, qui misit me, id est, non tantum me, & c. ad Corinth. 7. (vt rectè ibi notat D. Thom.) Scripti vobis non propter eum, qui fecit iniuriam, neq[ue] propter eum, qui passus est, id est, non propter eos tantum, Sed ad manifestandam solicitudinem nostram.

Igitur, cum vulgata lectio veritatem huius sententiae maximè requirat, & Græca omnes possint ita exponi, vt illi non contradicant, omnino prædicta sententia acquiescendum est. Quæ non potest alia ratione probari, nisi quæ ex dictis testimonij sumitur, scilicet, quia mors est generalis pena omnibus hominibus imposita propter transgressionem primi parætis, vt Paulus docuit citatis locis, ex illo Genes. 3. Terra es, & in terram ibis. Propter quod dixit idem ad Hebr. 9. Statuum est hominibus iemel mori, post hoc autem iudicium. (Quæ verba videntur egregie confirmare hanc sententiam. Satis enim significant omnes homines, priusquam iudicentur, esse morituros) sed nulla est ratio, ob quam omnes illi homines hac peccata liberentur, cum nulla sit specialis causa huius priuilegii, neq[ue] nullum illius sufficiens fundamentum. Vnde David Psal. 88. tanquam omnino admirandam, & inusitatam dicit, Quis est homo, qui viuet, & non videbit mortem? eruet animam suam de manu inferi? Cui ratione, vt completa sit addi potest, in fine mundi, seu tempore iudicij univeralis futuras esse causas, quæ sufficiente mortem inferre omnibus mortalibus, qui tunc vixerint, vt in solutib[us] argumentorum explicandum est.

*Raspnsio.  
ad argumen-  
tum opposi-  
tum.  
August.*

Ad fundamento ergo prioris sententia. De primo testimonio Pauli iam satis dictum est. Ad aliud vero ex I.ad Thessalon. cap. 4. August. dicto loco de Civitate dicit Paulum solum affirmare homines, qui anuenient viui tempore resurrectionis generalis, esse rapiendos in aera: non negare tamen esse morituros. Vnde fieri potest (inquit) vt in ipso raptu moriantur, & paulo post resurgent. Et in candem expositionem inclinant Anselmus, Beda, & alij ibi. Est tamen difficulter creditu: primum quia per se appearat incredibile illud genus mortis, & illud miraculum rapieci in aera corpora adhuc mortalia, & (quod maius est) sustinendi in aere corpora iam mortua, donec resurgent. Nam licet haec non sint Deo impossibilia: nec admodum difficilia: videntur tamen ad opus resurrectionis valde extranea, & inutilia, & sine fundamento conficta. Deinde (quod caput est) Paulus aperte loquitur de raptu corporum in aera, per gloriosam immutationem, ratione cuius quasi naturale, & intrinsecum erit illis corporibus posse per aera sublevari. Et ita intelligent Paulum ceteri omnes interpres. Et ulterius probatur, nam Paulus inquit, Simul rapiemur cum illis, ergo quando isti rapientur, simile etiam rapientur alij, quos dixerat

A fore à morte excitandos, & ideo ante hunc rapturn, supponit facta illorum resurrectio, ergo non potest dici in hoc raptu aliquos esse morituros, alias post querundam resurrectionem alij morerentur, & postea resurgent, quod omnino improbatum est. Loquitur ergo Paulus de raptu glorioso. Quod satis etiam confirmant illa verba postrema, Et sic semper cum Domino erimus. Vbi non dicit, futuros nos esse in aere cum Domino: sed futuros si, id est, in eo statu, ac perfectione, in qua rapti fuerimus: non ergo interceder mors, nec substantialis mutatio in eo raptu. Aliter ergo respondetur cum Occumen, (quem videtur Diuis Thomas imitari) eos, qui tunc viui reperiuntur, paulo ante generalem resurrectionem esse morituros: sed, quia modicum erit tempus inter mortem, & resurrectionem, ideo B Paulus de illis tāquam de viuētibus loquitur distincto modo, quam de alijs iam dudum mortuis. Ratio autem, ob quam specialiter docuit hos non esse præuentos alios, qui iam dormierant, non est, quia iij non sunt morituri: sed [vt inquit Oecumenius] quia cum alijs essent multū antea mortui, eorumq[ue] cineres essent per orbem dispersi, iij vero paulo antea essent vita functi, & corpora fortasse manarent integra, videri poterat, facilius hos, quam illos esse suscitandos: ac propterea ait, non ita futurum: sed tam facile esse Deo iam diu mortuos, quam eos, qui tunc obierant, in monumento, & in iitu oculi exticare.

Ad primam confirmationem, quomodo Christus dicatur iudicatus viuos, & mortuos, quidam expounit, id est, bonos, & malos. Quam expositionem amplectitur Augustini de fide, & symbolo, cap. 8. & in Enchirid. capit. 51. & Chrysostom. hom. 1. de symb. Sed non placet, quia non est sermo de vita gratiæ, & morte illi opposita: sed de vita, & morte naturali: dext. & mor. qua etiam damnati viuent, cum iudicabuntur, vt tuorum quo- infra dicemus. Alij exponunt, iudicaturum viuos, & modo dicitur moritos, id est, animas, & corpora. Nam licet, quando fieri iudicium, iam corpora tunc viuent: tamen nunq[ue], quando fidem profitemur, animæ viuunt, corpora vero mortua sunt, iuxta illud Matth. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus: animam autem non possunt occidere. Vtq[ue] vero iudicabuntur. Ita Rufinus in expositione symboli. Tertio, licei viuarum nomine intelligamus eos, qui usque ad diem iudicij vitam producent (vt etiam Augu. & Chrysost. supra expounit) non est necesse dicere eos nunquam esse morituros: sed appellari viuos [vt diximus] propter breuitatem mortis. Quarto vero & [vt opinor] simplicius, & facilius dicitur, hæc verba symboli respicie illud tempus, in quo fidem profitemur, viuos ergo eos appellamus. qui nunc viuimus: morsuos vero, qui nos præcesserunt.

Ad secundam confirmationem respondetur plures futuras esse causas humanæ mortis prope deim iudicij. Nam in primis Ioannes in Apocalyp. ed illo tempore loquens ait, c. 6. Datam esse potestate morti mors. super quoq[ue] potestates terra, interficere fame, & gladio, & mortis, & bestiarum terra: & cap. 8. & 9. dicit, Septem Angelus dat as esse septem tubas, quarum sonitu, & clangore interficerunt infinitam hominum multitudinem. Nam de solo sexto Angelo dicitur interficere sextam partem hominum. Deniq[ue] multi morientur fame, alij peste, alij nimio timore, alij deniq[ue] ex aeris inclemencia, & magna calorum, ac elementorum perturbatione, quæ non solum homines, sed etiam cetera animalia conscient. In quo illud etiam obseruandum videtur, non omnes homines iustos fornicati, & simul obituros: sed iuxta diuinæ prouidentiæ dispositionē, alios tardius, alios citius, prout vnuquisq[ue] ad animæ sua purgationem diuturniori tempore indigebit.

Sed quæret tandem aliquis, quæ sit certa hæc sententia, quam defendimus. Aliqui enim putat esse de fide

Oecumen.  
D. Thom.

August.  
Chrysostom.  
Christus vi-  
vorum in  
mortuorum  
infra dicemus.  
dext.

Subita prope  
die iudicij  
hominum  
mors.  
super quoq[ue]  
potestates  
terra, interficere  
fame, & gladio,  
& mortis, &  
bestiarum  
terra: & cap.  
8. & 9. dicit,  
Septem An-  
gelus dat as  
esse septem  
tubas, quarum  
sonitu, &  
clangore  
interficerunt  
infinitam  
hominum  
multitudinem.  
Nam de solo  
sexto Angelo  
dicitur  
interficere  
sextam  
partem  
hominum.  
Deniq[ue]  
multi  
morientur  
fame,  
alij  
pestis,  
alij  
nimio  
timore,  
alij  
deniq[ue]  
ex aeris  
inclemencia,  
&  
magna  
calorum,  
ac  
elementorum  
perturbatione,  
quæ  
non  
solum  
homines,  
sed  
etiam  
cetera  
animalia  
conscient.  
In  
quo  
illud  
etiam  
obser-  
vandum  
videtur,  
non  
omnes  
homines  
iustos  
forni-  
cati,  
&  
simul  
obituros:  
sed  
iuxta  
diuinæ  
prouiden-  
tiæ  
dispositionē,  
alios  
tardius,  
alios  
citius,  
prout  
vnuquisq[ue]  
ad  
animæ  
sua  
purgationem  
diuturniori  
tempore  
indigebit.

Dubium.  
Sym. Atha.

Anselm.  
Beda.

Tessimonij  
Pauli ad  
1. Thess. 4.  
Expeditio.

Augusti.  
Pammel  
Magist.  
D.Thom.  
Genes. 2.  
Cathar.  
Scotus.  
Augusti.

fide propter testimonium Pauli, & generales locutiones scripturarum, & quia in symbolis fidei, præsertim Athanasij dicitur, ad Christi aduentum omnes homines resurrecturos. Sed certum est non esse de fide, ut ex Augustin. notaui Pammelius super Tertul. supra, in quo etiam conueniunt omnes Scholastici cum Magistro, & D.Thom. Quia nulla est in hoc Ecclesiæ definitio, & loca scripturæ varijs modis exponuntur à Patribus (ut vidimus) qui à generali regula aliquos excipiunt ab actuali morte, quamvis ex peccato essent morti obnoxii, ad mortemque perpetuo tenderent, quod est continuum quoddam mori, vt dicunt Patres in illud Genes. 2. In quaunque die comedetis ex eo, morietis, morieris. Alij dicunt quamvis nostra sententia non sit de fide, esse B tamen ita certa, vt contraria sit temeraria. Ita Catharinus 1. Corinth. 15. & idem sentit Sotus d. 43. qu. 2. art. 4. Sed non video, quo fundamento id afferant, cum tot, ac tantu Patres illam sententiam docuerint, qui non tantum decepti fuerunt (vt alij loquuntur) falsa lectione illius loci i. ad Corint. 15. sed adeò permoti sunt testimonio Pauli, i. ad Thessalon. 4. vt Augustin. aliquando dixerit, se non inuenire, quomodo possit alter intelligi. Neque post tempora illorum Patrum noua aliqua ratio, nouumve testimonium inueniunt est, quo hæc veritas magis illustretur, neque Ecclesiæ autoritas magis in alterutram partem inclinavit. Quomodo ergo, nisi temere, potest temerarium dici, quod tantu Patres docuerunt, quodque in scriptura habet tam apprens fundatum? Modesti ergo mes sententia loquuntur, qui ab omni censura abstinentes sese posteriorem sententiam probabiliorem, ac simpliciter veram arbitrantur esse. Sic enim loquuti sunt D. Thom. & antiquiores Theologi, & ex recentioribus Canus 2. de locis capit. 14. & Sixtus lib. 6. bibl. annot. 265.

D.Thom:  
Canus.  
Sixt. Sene.

Psalm. 3.  
Dan. 11.

2. Mach. 7.

Rom. 6.  
1. Cor. 15.

**R**atio dubitandi sumi potest ex nonnullis scripturæ locis. Primus ac vulgatissimus est ille Psalm. 1. Non resurgent impii in iudicio, neque peccatores in consilio iustorum. Secundus est Dan. 12. Multi deis, qui dormiunt in terra puluere, euigilabunt. Vbi videatur dictum esse multi, & non omnes propter Iustos, & peccatores. Tertius est secundi Machab. 6. Potius est ab hominibus morti datus, spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos, tibi enim resurrectio ad vitam non erit, scilicet peccatori, & iniquo. Quarto addi potest ratio, quia resurrectio est magnum quodam bonum, ergo nulla ratio est, ob quam prauis hominibus, & ad æternam mortem damnatis conferatur. Et confirmatur, nam propter hanc causam specialiter promittitur resurrectio membris Christi participantes vitam eius ad Roman. 6. Si complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. & 1. Cor. 15. Eos, qui dormierunt, per Iesum adducet eum eo.

Duos distinguere possumus damnatorum ordinates, vnum adulorum, qui propter propria peccata actualia damnari sunt: alium infantum, qui propter solum originem à regno Christi excluduntur. Quæ distinctio quamvis seruata proportione locum habeat in Iustis. Alij enim sunt adulti, qui per propria merita salutem consequuntur: alij infantes, quibus solum Christi meritum, & gratia per sacramentum applicantur: tamen quia constat, omnes Iustos similem gloriam, & beatitudinem esse habituros, ideo (quod ad rem presentem de resurrectione spectat) non fuit necessaria illa distinctio. In damnatis vero

A videtur esse aliqua specialis ratio. Quia pueri habebunt genus damnationis, ac statum valde diuersum à ceteris damnatis.

Dico ergo primo, omnes damnatos ad gehennam propter propria peccata, esse in generali resurrectione excitandos. Est de fide. Expressæ enim habetur in multis scripturæ locis, Ioann. 5. Omnes, qui in monumenta sunt, audient vocem filij Dei, & procedent, ne qui bona egerunt in resurrectionem vite, qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii. Quæ verba duplum nobis indicant resurrectionem, cuius cognitio ad intelligenda varia scripturæ loca est necessaria. Alij dicitur resurrectio vita, seu ad vitam, quod non Resurrectio est intelligendum de vita naturali, seu corporeâ: vita quam hoc modo communis est omni resurrectioni esse reparacioni vita. Vnde ex eisdem verbis colligitur, hoc futurum esse communem omnibus bonis, & malis, Omnes enim in monumenta erunt, & omnes audient vocem filij Dei, vimirum auribus corporis illam percipiendo, & procedent, seu egredientur de monumentis, seu locis in quibus reperientur, ita ut pedibus gradiantur, sicut notauit Hieronym. epistol. 61. ad Pamphilium contra errores Ioannis Ierosolymitani. Omnes ergo vivent vita corporeâ. Igitur cum dicuntur aliqui resurgere ad vitam, seu resurrectionem vita, intelligendum est de vita æterna, quæ erit in æterna beatitudine, in qua nihil est mortis, & hæc dici etiam solet in scriptura resurrectio Iustorum. Atque de hac optimè intelliguntur verba adducta ex 2. Machab. Tibi enim resurrectio ad vitam non erit. Nam resurrectio damnatorum potius dici potest resurrectio ad mortem. Quia (vt acutè dixit Augustin. libr. 6. de Ciuitat. cap. 12.) Vita gehenna potius mors est dicenda, quam vita, nulli quippe maior, & peior est mors, quam ubi non moritur mors. Alia vero dicitur resurrectio iudicij, id est, condemnationis. Dixerat enim paulo antea Christus (vt circa haec verba notauit Chrysostom. hom. 38. in Ioan.) Quicquid in me, scilicet si de diuina, non venit in iudicium: non quia iudicandus non sit: sed quia non est iudicandus, & damnandus propter peccata, quæ commisisti, cum per viam fidem in Christum sint remissa. Eodem sensu dicuntur mali resurgere resurrectione iudicij, scilicet ut in iudicio condemnentur iuxta ea, quæ in corpore gesserunt, vt ait Paul. 2. ad Corinth. 5. Qui locus apertissime confirmat veritatem propositam, & rationem illius continet, quia oportet omnes manifestari ante tribunal Christi, vt referat vnuquisque in corpore, sicut gesit, sive bonum sive malum. Et hoc ipsum est, quod dixit Athanasij in Symbolo. Ad cunctum omnes resurgere habent cum corporibus suis, & reddituri sunt de factis propriis rationem, & qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui vero mala in ignem æternum. Idem expressæ definitur in Concilio Lateranensi, ut habetur in capit. Firmiter de summa Trinitate. Et quoniam res est perficua, non oportet adducere plura in eius probationem, maximè cum in hac re non habeamus cum hereticis speciale controverSIAM.

Dico secundum, etiam infantes, qui in peccato originali discernerunt, fore resuscitandos. Hæc conclusio non videtur in scriptura tam expressa, sicut præcedens. Quia testimonia adducta videtur loqui de adultis, qui de propriis actibus sunt iudicandi, & bona, vel mala agere potuerunt. Propter quod Iustinus Martyr quæstione, 12. ad Gentes hanc attingens quæstionem, solum dicit, decens esse credere infantium resurrectionem. Et (quod maximè mirandum est) etiam de Iustis loquitur. Nam exemplum ponit in innocentibus. Et Augustinus vigesimo secundo de Ciuitate, capite decimo tertio agens de infantibus, qui in maternis uteris moriuntur, neque affirmare, neque negare audebat, an sint resurrecti: quamvis in affirmantem partem magis propendeat: de infantibus vero iam natis supponit potius, quam

## Disput. L.

quam decidit, esse resurrectos. Vnde in Enchir. cap. 84. Resurrecturam [inquit] carnem omnium, quicunque nati sunt hominum, atque nascetur, & mortui sunt, atque morientur, nullo modo dubitare debet Christianus. Statim vero cap. 85. dubius est de abortiuis foetibus. Nihilominus exstimo conclusionem positam esse certam. Quia primo probatur generalibus locutionibus scripturar, & symboli fidei, quibus docemur, omnes homines resurrectos. Quia neque iij infantes homines non sunt, neque illo fundamento excipi possunt. Secundo, est optimum testimoniū Pauli 1. ad Corinth. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur, vita non solam anima, sed etiam corporis, de qua ibi est sermo: sed huiusmodi infantes mortui sunt in Adamo, ergo suscitabuntur in Christo. Quia ratio probat etiam de ijs qui moriuntur in maternis uteris, & de quibusvis abortiuis foetibus, qui ad rationalem animationem peruerentur. Nec video, quia possit esse de illis specialis ratio dubitandi, cum habeant propriam animam rationalem distinctam ab anima matris: & consequenter, etiam ipsi in Adamo moriantur: igitur per Christum etiam vivificabuntur. Neq; enim anima illae perpetuo futura sunt à corporibus separata, vt etiam Aug. supra notauit. Tertio quia ad diuinam prouidentiam spectat hos etiam infantes premio, vel poena affiscere iuxta eorum captum. Et ideo dicemus infra, illos fore iudicandos, cum tamē Paulus dicat, omnes iudicandos affuturos ante tribunal Christi, cum corporib⁹ suis. Quapropter facit iij in aetate infantili moriantur: resurgent tamen in perfectis corporibus, in quibus ut ratione possint, vt recte Aug. docuit locis supra citatis.

**Testimonij**  
Psal. 1.  
**Expositio.**  
**Basil.**  
**Theod.**  
**Ioan. 3.**  
**Hilar.**  
**Euthym.**  
**Amb.**  
**Hieronym.**  
**August.**  
**Iulian.**  
**Matth. 12.**  
**psal. 139.**  
**Iansen.**  
**Gagneius.**  
**Flami.**  
**Genebrar.**

Ad primum ergo testimonium ex Psalm. 1. varia sunt expositiones. Prima, vt intelligatur de resurrectione ad vitam, ad quam impij (vt diximus) non resurgent. Nam hæc resurrectio solet in scriptura, quasi per antonomasiā simpliciter resurrectio appellari. Secunda, quod non resurgent in iudicium, id est, vt eorum causa examinetur, & ipsi conuincantur, quia eorum impietas eos satie indicat, & condemnat Ita Basil. & Theodor. Quia exppositio commode explicatur, si per impios intelligamus infideles, de quibus ait Christus Ioan. 3. Qui non credit iam iudicatus est: & hoc eodem sensu dicuntur non resurgere, vt iudicentur: per peccatores autem intelliguntur credentes peccatores, de quibus non dicitur, quod non resurgent in iudicium, sed quod non resurgent, vt sint in concilio, seu congregatione iustorum. Sic Hilar. & Euthym. Nec multum discrepant Ambr. Hieronym. August. & ferè alij Latini. Et bene Iulianus Toletanus libro. 3. Pronost. capit. 33. vbi distinguit duos ordines electorum iudicantium, & indicandorum, & alios duos reproborum, scilicet eorum, qui iudicantur, & qui iam iudicati sunt: & hos postremos dicit esse illos impios, quia non resurgent in iudicium.

Tertia, quod non resurgent in iudicio, vt iudicent benè autem, vt iudicentur. Omnes enim iusti aliquo modo resurgent iudicaturi, iuxta illud Matthæi 12. Regina Sabba surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam, &c. Ita D. Thom. Quarta (que maxime videtur literalis) est hæc, Non resurgent ideo, caput non erigent, non subsistunt, neque pro se respondere poterunt, sicut Ps. 139. de peccatoribus dicitur: Cadet super eos carbones, in ignem deicies eos, in infernum non subsistens. Idem enim verbum Hebreu vtrig loco responderet. Ita Iansenius, Gagneius, Flaminius, & Genebrar.

Ad secundum, non plenè referuntur verba Danielis. Nam expreste dicitur, Multi ex ijs, qui dormiunt in terra pulvere, enigilabunt, alii in vitam eternam, alii in opprobrium. Quod ergo dicit, Multi, iam supra diximus sāpe in scriptura sumi pro omnibus, vt ad Ro-

## Sectio III. & IV. 575

A man. 5. Vtius delicto multi mortui sunt, & Matthæ. 26. Qui pro nobis ac pro multis effundetur. Ita Theodoret. & alij expositores. Tertium testimonium iam est in superioribus explicatum.

Ad rationem responderet, resurrectionem gloriosam percire ad præmium bonorum: resurrectionem autem damnatorum potius pertinere ad eorum poenam, & in vniuersum, resurrectionem omnium hominum, vt terminatur ad vitam humanam, & substantiale compositionem corporis, & animæ pertinere ad generalem prouidentiam Dei, & gubernationem. Nam illa vita est quasi fundamentum præmij, & pœnæ bonorum operum. Vbi autem specialiter promittitur resurrectio bonis, & iustis, per antonomasiā [vt dixi] sermo est de resurrectione ad vitam, seu gloriōsa.

### SECTIO IV.

Vtrum Christus effecturus sit resurrectionem nostrā per se, vel per Angelos.

**H**actenus ostendimus hominum resurrectio-  
nem esse futuram, de huius autem resurrectio-  
nis natura, & essentia nihil addendum occurrit ijs,  
qua in superioribus de resurrectione in communī  
diximus: de perfectione verò eius, ac de proprietate  
corporum resurrectorum, idem ferè dicendum  
est, quod de Christo Domino diximus, seruata pro-  
portione, prout declarabimus commodius expli-  
cando causas huius resurrectionis. Porro cause in-  
trinsicæ humanæ resurrectionis perse nota sunt,  
nimis rationalis anima, & humanum corpus, &  
inter disputandum de natura resurrectionis satis  
explicata sunt. Causa verò extrinsicæ plures es-  
se possunt. Prima est finalis, de qua nihil occurrit  
dicendum, cum constet, Deum esse primarium, at-  
que ultimum finem eius: CHRISTVM autem do-  
minum, vt hominem, esse secundarium finem,  
proximè post Deum. Nam omnis gloria hominum  
ad eius gloriam ordinatur, vt in priori tomo ex pro-  
fesso dictum est. Quinimo etiam resurrectio dam-  
natorum in illius gloriam cedit, eisque iustitiam,  
virtutem, atque efficaciam manifestat. Possunt eti-  
am alij fines proximi, & particulares excoquari,  
quis Deus in hæc resurrectione intendit, vt vniuersus  
perfectio, sanctarū animarū remuneratio, ac plena  
beatitudo, & alij similes, qui nullam disputationem  
postulant.

Altera causa est efficiens, & prima quidem, ac  
principalis est Deus, de qua nihil noui dicendum su-  
perest: inquirenda ergo est causa proxima, si qua  
fortasse concurreat præter Deum. Rursus hæc causa  
proxima duplex intelligi potest, vna est moralis,  
qualis est causa meritoria, vel impenetrans, & huius-  
modi causa potest quidem assignari respectu resur-  
rectionis honorū. Nam Christus Dominus meruit  
omnium illorum resurrectionem (vt in priori to-  
mo dictum est) & ipsi etiam iusti qui gloriam non  
solum anima, sed etiam corporis meruerunt, conse-  
quenter suam resurrectionem meruerunt. Animæ  
quoq; sanctæ, ac beatæ resurrectionem suorum cor-  
porum impetrare possunt, quam postulant, vt in A-  
pocal. legimus. At vero resurrectio damnatorum,  
cum potius ad vindictam, & poenam, quam ad præ-  
mium pertinet, non videtur cadere sub Christi  
meritis. Nisi dicamus illam resurrectionem, vt cedit  
in maiorem afflictionem, & poenam damnatorum  
non esse ex meritis Christi: sed potius quo damm-  
do esse effectum demeritorum talium hominum:  
prout vero illa vita de se bona est, ac posset esse fun-  
damentum beatitudinis, supernaturaliumque bo-  
norum, & præterea quatenus actio illa, per quam  
reparatur, est supernaturalis, in qua CHRISTVS  
expli-

explicat vim & efficaciam suam, sub hac ratione est. A se effectum meritorum eius : sicut expulsio dæmonis facta virtute Christi & est poena ipsius dæmonis, & effectus meritorum Christi, diuersa tamen ratione. Et ita sentiunt Cyrill, libro quarto in Ioannem, capite 51 & colligi potest ex illo i. Corinth. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur, & ibidem. Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Ut enim antithesis sit perfecta, oportet, quod sicut Adam actu, & merito suo omnium mortem inuexit: ita Christus sua actione, & merito omnium vitam recuperauerit. Quare resurrectio puerorum, qua nec gloria futura est, nec penalitatem, maiori ratione dici poterit effectus meritorum Christi. Quia erit magnum beneficium naturæ illi ex se non debitum, eritque remissio cuiusdam penæ seu reparatio cuiusdam defectus contracti per peccatum originale. Et haec sunt de causa meritoria. Dicendum ergo est in hac Sectione de causa efficiente physica, in sequenti vero de exemplari.

Principio igitur Christum Dominum, & virtutem sua, & Angelorum ministerio aliquid effectum in resurrectione nostra, omnes sancti, & Theologi docent, Primum propter verba ipsius Christi Ioannis quinto. Venit hora, in quam omnes, qui in monumentis fuissent, audient vocem eius, scilicet filii Dei, & procedent, qui bona egerunt in resurrectionem vite, &c. Prima autem ad Theſſalon. 4 dicitur. Ipse Dominus in iuſſa, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendens de celo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent priuini. Circa quae duo testimonia nonnulla sunt obseruanda. Primum est, eandem esse vocem, de qua Christus, Paulusque loquuntur, ut notarunt super Ioann. Cyrill. libro. 12. capit. 145. & Rupertus libri. 5 & Euthymius capit. 7. & Diuus Thomas lectione 5. & super Paulum Ambrosius, Anselmus, & D. Thomas, & indicant Chrysostom, Theodor. & Oecumen. Et potest ex collatione vtriusque textus suaderi. Quia ex veteroque loco colligitur, ad presentiam, & efficaciam illius vocis mortuos esse fuscitandos, sicut etiam Paulus declarauit i. ad Corinth. 15. dicens. In momento, in dictu oculi, in nouiss. matuba: canat enim tuba, & mortuorum incrupti, & nos immutabimur. Non est autem verisimile similis duas voces esse emitendas, cum una sit sufficiens, & efficax: est ergo una, & eadem vox, de qua Paulus, & Christus loquuntur.

Vt autem hoc evidentius fiat, obseruandum est secundo, hanc vocem futuram esse sensibilem, Quod aliqui negare ausi sunt dicentes, hanc vocem solum esse mentale imperium Christi: tubam vero ipsum Christum exhibentem huic mundo inferiori suam sensibilem presentiam, vel certe hanc vocem nihil aliud esse, quam ipsam presentiam Christi. Ita refert, & non improbat Diuus Thomas in 4. distinet. 43. quest. 1. articul. 2. quest. 2. referens verba Gregorii, tubam sonare nihil aliud esse, quam mundo, ut iudicem filium demonstrare. Et potest hoc fieri verisimile, tum quia vox sensibilis non potest in vniuerso mundo audiari, neque virtus eius, & efficacia potest ubique operari. Tum etiam quia mortui non possunt audire vocem sensibilem: dicitur autem Ioan. 5. Audient vocem eius: ergo est sermo de voce spirituali, quam animæ percipient. Tum denique quia tuba eo loco metaphorice dicta est, ergo & vox & sonus.

Tuba seu Nihilominus, quod dixi, certum existimo, scilicet vox Christi, vocem illam futuram esse per sonum sensibilem, ut aperte docuit idem Diuus Thomas Ioannis resurrectione 5. lectione 5. dicens. Vox ista est sensibilis signum filii Dei nomen, & iudi ad quam omnes fuscitabitur, & adducit testimonia eius. ad Theſſalon. 4 & i. Corinth. 15. & illud Matth. 25. Medi a nocte clamor factus est, exite obui mei. Et ea dem est sententia Hieronym. epist. 17. ad Pammach.

dicentis, Audient auribus, & procedent pedibus. Vbi a. D. Thom. pertè supponit, illam vocem fore sensibilem. Idem sentit Chrysostom, homil. 38. in Ioann. dicens, Orben terrarum Christi vocem ureetur. Significat etiam Gregor. libr. 17. Moral. capit. 21. ad hanc vocem accommodans illud Job. Qui poterit sonitrum magnitudinis illius intueri? & illud Sopho. 1. luxta est dicitur. Domini, dies tuba, & clangor: & illud Psalm. 49. Deus lob 16. manifeste veniet, Deus noster, & nos silebit. Sumit etiam argumentum ex virtute Christi, qui tempore passionis una voce inimicos suos prostravit. Deinde confirmari hoc potest, quia i. ad Theſſalon. 4. dicitur. In iuſſu Dei, & voce Archangeli: ergo vox non est tantum imperium: sed est aliud quidpiam, quod iuſſu Dei fieri. Neque erit sola praesentia CHRISTI, non modo, quia hoc est valde improripum, & metaphoricum: sed etiam, quia haec vox dicitur esse Archangeli, qui ( vt infra dicemus ) non est ipse CHRISTVS, sed minister eius. Vnde etiam confirmatur, quia verba scripturae hoc modo propriis intelliguntur, & sine vno in commode, in modo cum maxima proportione, & congruentia. Tum quia adueniente CHRISTO homine in sua maiestate sensibili, & manifesto aduentu ad congregandunt, & iudicandum homines sensibiles, congruum est, ut aliquod signum sensibile præcedat, quasi praenuntiatio, atque homines iudicandos conuocantis. Tum etiam quia cum haec actio excitandi corpora ex parte eorum materialis sit, conueniens est, ut per aliquod sensibile instrumentum fiat: est autem vox valde accommodatum instrumentum ad explicandum hominibus Christi voluntatem, & imperium. Et fortassis haec ratione, & quasi in huius rei figuram ad fuscitandos mortuos saepè Christus vox vobis est, Ioannis undecimo. Lazarus venit foras, Luca septimo. Adolescenti tibi dico, surge, & Marci quinto. Puella tibi dicor, surge.

Vnde vltius probabiliter colligit Sotus in 4. distinet. 43. quest. 1. articul. 4. hanc vocem futuram esse quasi articulatam, ut sit capax propriae significacionis ex impositione, & rationali modo: & ex Hieronymo in regula monach. capit. 30. refert, vocem illam futuram esse hanc, Surge mortui, & venire ad iudicium. Sed ibi verbum nullum de hac re inueni, solidum in cap. de timore vltimi iudicij dicit. Tunc ad vobis tuba panebit terra: & infra, siue leges, siue dormies, siue scribes, siue vigilabis, hac tibi semper buccina in auribus sonet. Chrysostomus verò homilia 8. in 1. ad Theſſalon. Ionicum. dicit, illam vocem futuram esse hanc, Resurgent mortui. Theophylactus ibidem hanc ponit vocem, Apparate vos omnes, iudex enim piaſto es! Neque conjecturæ in contrarium adductæ quicquam efficiunt. Quia si resurrectio mortuorum in uno loco futura est, facile poterit in eo sensibili vox audiari: si autem futura est in diversis locis, in quibus cadavera per vniuersum mundum dispersa sunt, facile fieri potuit Diuina virtus, ut, velilla vox in vniuerso orbe intonet, vel, ut non sit vna tantum sed multiplex, vel, ut imperium eius, & efficacia quoquovsum irrumpat, etiam si sonus non vbi queat. Quamquam iuxta Christi testimonium, ita futura est illa vox, ut ab omnibus hominibus vbi cunque terrarum audiari possit. Quodomodo autem possint homines ad presentiam illius vocis fuscitari, & illam audire, cum auditus vitam, & resurrectionem non supponat, varijs modis explicari potest. Primo si dicamus audire vocem, non tantum esse illam vocem, sed etiam illi obedire. Sic enim dicitur Deus præcipere rebus inanimatis, & illa dicuntur obedire, & audire vocem eius. Sic aut Job. 38. dicitur Deus dixisse aque mari, Vnde huc venies. & non procedas amplius, & hic confinges sumen. lob 38. res fluctus tuos. Et Lucas octauo, Matth. octauo, & Mar. Luk. 8. ci. 4. venti, & mare dicuntur obedire voci Christi. Matth. 8. Sic igitur possunt dici corpora mortua audire hanc vocem.

D. Thom.  
1. Thess. 4.  
1. Cor. 15.  
Matth. 26.  
Hieron.  
Chrysost.  
Anselm.  
Gregor.  
Psal. 49.

Vox tuba  
mortuorum ad  
iudicandum rea  
vocantur rea  
ut & vera.

Ioan. 11.  
Luc. 7.  
Marc. 5.

Sotus.

Hieronym.

Chrysostom.  
Theophyl.

Vox tuba

terre

sonet

ad

vocem

etiam

que

possit

ad

corporis

obedire

etiam

obedire

etiam

D. Thom.  
Greg. Pap.

Ioan. 5.

Tuba seu  
Nihilominus, quod dixi, certum existimo, scili-

ceps, vocem illam futuram esse per sonum sensibili-  
lem, ut aperte docuit idem Diuus Thomas Ioannis  
resurrectione 5. lectione 5. dicens. Vox ista est sensibilis signum filii Dei  
nomen, & iudi ad quam omnes fuscitabitur, & adducit testimonia  
eius. ad Theſſalon. 4 & i. Corinth. 15. & illud Matth.  
25. Medi a nocte clamor factus est, exite obui mei. Et ea  
dem est sententia Hieronym. epist. 17. ad Pammach.

# Disput.L.

## Sectio IV.

577

vozem, quia statim illi obedient egrediendo ex se-pulchris. Secundo (ne videamur ad metaphoras rem-to tam arcessere) dicit potest illam vocem habituram duas partes. Prior est illa, *surgit mortui*, & per hanc ex-citabuntur: posterior est illa, & *verite ad iudicium*, & hanc percipient homines iam viventes, eique è ve-stigio statim obtemperabunt. Tertio, iam velociter fiet resurrectio, vt fortasse priorem etiam partem huius vocis possint homines percipere, quia sonus vocis non transit subito: sed aliquo tempore durat. Denique cum in instanti resurrectionis adhuc duraturus sit sonus illius vocis, non est dubium, quin in eodem instanti percipi possit à resurgentem, & hoc est fatis, vt dicantur audire vocem illam, et si non percipiant aliquem sonum, vel syllabas aliquas pri-us prolatas.

**D. Thom.** Det tuba autem, quæ & qualis futura sit incertum est; D. Thomas interdum indicat ipsummet vocem appellari tubam propter similitudinem, vel in fono, & strepitu, vel in vsu, ac munere. Nam in lege veteri vsus tubarum esse solebat, vel ad conuocandos, & excitandos homines ad bellum: vel ad solemnitates, vel ad mouendum castra, qui omnes vsus possunt facile applicari ad hanc conuocationem hominum resurgentium. Et hanc sententiam indicat etiam Anselm. 1. ad Thessal. 4. vbi O Ecumen. indicat ipsum Angelum vocari tubam Dei. Non est etiam improbable quod indicauit Anselm. in Elucidario, Angelum in assumpto corpore aereo usursum etiam instrumento corporeo, in modum tubæ ex eodem aere confecto, vbi non vnam tantum tubam, sed plures etiam futuras esse dicit, de quo postea dicemus.

Tertio, vt haec amplius explicentur, supponendum est, prius esse resurrectionem mortuorum in terra faciendam, quam Christus Dominus è cœlo ad terram iudicaturus descendat, ita saltem, vt priusquam ad locum iudicij perueniat, iam ibi sint omnes homines suscitati, & congregati: præter eos, si qui iam sunt corpore, & animo glorioli, qui eum comitabūtur. Hoc non potest quidem ex scriptura aperte probari: tamen per se est verisimile. Quia non licet, vt iudex expectet homines iudicandos: sed magis congruum est, vt ipsi congregentur prius, præstolantes iudicis aduentum. Idque etiam aliquomodo potest colligi ex Paulo dicente. Iustos suscitatos, per aera Christo venienti obuiam processuros. Ergo iam omnes erunt suscitati prius, quam Christus perueniat ad locum iudicij. Significatur etiam in illis verbis. *Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obuiam ei.* Ethoc sentient aperte Chrysostom. hom. 8. in 1. ad Thessalon. & Oecumenius, Theophil. ac Theodor. 1. ad Thessalon. 4. & indicat Anselm. ibi, & clariss. in Elucidario. Idem Chrysostom. homil. de Ascens. Christi tom. 3. Hippolyt. orat. de consum. mundi. Tunc, ait, *sonabit tuba*, & excitabit dormientes & omnes in cœlo oculi resurgent, & astabunt super faciem terræ, expectantes iusti, atque terribilis iudicis aduentum. Vnde quod August. lib. 20. de Ciuit. capit. 30. in fine, prius venturum esse Christum iudicaturum dixit, & deinde futuram mortuorum resurrectionem, & ipse fateretur esse incertum, & solum quadam conie-tura fundatum: nobis tamen verisimilius videtur, quod diximus, magisque & ratione, & scriptura con-sentaneum, & Augustini. posset exponi, quod Christus prius descendere incipiet, quam mortui resur-gant: non tamè quod prius sit ad locum iudicij peruenit. Hoc enim facile fieri poterit, quamvis ita futurum esse probari non posit, quod nihil ad in-stitutum refert, dummodo id, quod dictum est, verum esse supponatur. Et hinc amplius confirmamus (quod supra diximus) vocem tubæ non fore solam sensibilem presentiam Christi in hac regione inferiori: sed potius tempore antecessuram tanquam signum iudicis aduentis. Quia resurrectio ho-minum antecederet prædictam Christi presentiam:

**Fr. Suarez. tom. 2.**

**Mass. 25.** Chrysostom.  
**1 Thessal. 4.** Chrysostom.  
**Oecumen.** Chrysostom.  
**Theoph.** Chrysostom.  
**Theod.** Chrysostom.  
**Anselm.** Chrysostom.  
**Hippolyt.** Chrysostom.  
**August.** Chrysostom.

A sed vox illa antecederet resurrectionem, partim tem-pore secundum initium suum: partim natura secun-dum aliquem terminum suum, ergo à primo ad ultimum, vox antecederet Christi presentiam.

Ex quo viterius intelligi potest, hanc vocem non esse formam diuinam proxirae, & immediate ipsius Christi ore, & lingua, quod per se est satis credibile. Quia non decet Christum Dominum per se ipsum tamē vocem edere. Quia potius ad ministrum, & præconem, quam ad Principem, & iudicem spectat. Vnde viterius concluditur, hanc vocem proferendam esse imperio Christi: ministerio tamē alicuius angeli. Nā licet portuisset Christus existens etiam in calo illumi-noum, seu vocem immediate efficeret in hoc aere: non lingua, aut aliis organis corporis sui, sed voluntate sua, ac imperio, tamen suauis ordo, ac dispositio diuinæ prouidentiae postulat, vt per causas se-cundas, ministrosque suos præstat, quod per eos modo magis connaturali, & accommodato fieri potest. Haec autem vox cum per solum motum localem aeris formanda sit, optime fieri potest ange-lico ministerio, & ita recte intelligitur, quomodo vna, & eadem sit vox, qua apud Ioannem dicitur vox filii Dei, quia eius imperio, & autoritate fieri potest: & qua apud Paulum dicitur vox Archangeli, cuius mi-nisterio fieri sicut verba sacramentalia possunt dici & Christi, & ministri. Et utrumque complexus est Psal. dicens, *Quoniam ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de celo.* ac si di-ceret, descendet præmittens iussu suo vocem Ar-changelis, & tubam Dei, vt recte exponunt Chrysostom. & alij Græci superius relati. Qui merito di-cunt, ibi Archangelum non significare Christum, sed proprium quendam angelum ministrum eius: sicut Ambros. 1. Thessalon. 4. contrarium censeat fine villa probatione: cum tamen & proprietas vo-cis, & discursus factus satis confirmet priorem sensum. Quis autem futurus sit hic Archangelus incertum est. Quidam enim existimat futurum esse Michaelem, quia existimatur præfite Ecclesiæ & omnibus angelis animalium custodibus. Alij pu-tant, esse Gabrielem, tum quia est primus Archangelorum, qui secundum ordinem infima hierar-chia constituant. Tum etiam, quia sicut ille fuit natus primi aduentus Christi: ita verisimile est, futu-rum secundi. Sed hoc parum refert.

Vltimo ex dictis concluditur prima propositio posita; scilicet Christi imperium, & Angelicum mi-nisterium ad nostram resurrectionem esse aliquo modo cooperatura. Nam hominum resurrectione fiet aliquo modo per vocem prædictam, vt patet ex verbis Christi, *Audient vocem filii Dei, & procedent in resurrectionem vita vel iudicij:* & ex verbis Pauli 1. ad Corint. 15. *Canent enim tuba, & mortui resurgent incor-rupti.* Sed ostensum est, hanc vocem emittendam in iussu & autoritate Christi, Angelico tamen mi-nisterio, ergo utrumque concurret in nostra resurrec-tione. Superebat tamen explicandum, quid singuli efficiant, & quomodo. Pro quo est animaduertendum, tria posse interuenire in nostra resurrec-tione. Primum est, congregatio partium corporis, seu cinerum, vbi non agimus de congregatione omni-um corporum hominum in unum locum, vt ibi fiat resurrection. Nam hoc incertum est (vt infra dicemus) sed est sermo de congregatione totius ma-teriarum vniuersitatis corporis ad eum locum, in quo facienda est vniuersitatisque resurrection. Nam cum in puncto resurrectionis oporteat partes corporis inter se esse unitas, locoque coniunctas, quæ ante fortassis loco erant disiunctissimæ, necesse est, vt breui aliquo tempore ante illud instans eundem in locum congerantur. Quia non oportet miracula non necessaria multiplicare, vt etiam in superiori-bus diximus. Secundo fiet ad hanc resurrectionem præparatio, dispositio, & organizatio corporis, quæ

Ccc quatenus

quatenus necessaria est ex parte materiae ad unio-  
nem animæ, ordine salem naturæ illam antecedit,  
Tertium est, resurrectio ipsa, que est substantialis  
vnio animæ, & corporis. Et hæc omni resurrectioni  
communia sunt: in resurrectione autem iustorum;  
vtrum hæc erit qualitates, & perfectiones gloriae, que

**Congregatio** vnionem animæ beatæ ad corpus consequuntur.

**tinerum ad** Dico ergo secundo: congregatio cinerum fiet  
**resurrectione** quidem Christi imperio, ministerio tamen Angelorum,  
mortuorum, qui propria naturali virtute poterunt hoc  
**angelico fa-** ministerium exerci. Ita docet D. Thom. supra, &  
**cienda mi-** exter Theologi cum Augustin. 3. de Trinit. cap. 4.  
**nisterio.** & Gregor. 4. dialog. cap. 5. & idem sentiunt reliqui  
**D. Thom.** Sancti, & Doctores supra citati, exponentes verba  
**August.** Pauli 1. ad Corinth. 15. & 1. ad Thessal. 4. & ratio est  
**Gregor.** illa generalis. Quia Deus administrat inferiora per  
superiora, & semper per causas secundas operatur,  
quoad commode fieri potest.

**Dubium.** Sed inquires, an tota hæc actio, & congregatio

cinerum fieri à solo illo Archangelo, qui vocem emittet, virtute, & efficacia illius vocis, an vero fiet plurimum Angelorum ministerio. Responderemus, utrisque esse plures Angelos huic operi ministratores. Dicit enim Christus Matth. 24. Mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis. Unde Chrysostom. hom. 8. in 1. ad Thessalon. dicit ad soi utrum tubæ Angelos huc, atque illuc discursuros, ut colligant cineres: Archangelum autem (inquit) putat vobis eum esse, qui prestit, & incumbat alii in orbem missis, atque hoc illi inclamat, Paratos facite omnes: adeh eni' riuidex. Et idem sere dicunt OEcumen. & alij Graci, & Anselm. in Elucidario. An vero soli Angeloi boti, vel etiam mali huic opere ministraturi sint, etiam est incertum. Non est autem incredibile iustorum cineres congregandos esse à Sanctis Angelis eorum cu stolidibus, damnatorum autem à demonibus, qui eos vicerunt. Verisimiliter autem est, sicut omnini resurrectione à Christo fiet, ita hanc materiae præparatione per proprios ministros, ac seruos esse efficiendam. Quia sicut multi resurgentium præfisiunt, tamen omnium resurrección est bona, & propria Christi actio.

Rursus vero inquiri potest, quomodo & qua virtute hoc opus sit ab Angelis efficiendum. Anselmus supra significat, operaturos virtute supernaturali, & voce sensibili. Unde non solum censer plures angelos esse huic rei operam nauaturos: sed etiam omnines pluribus tubis, diversisque vocibus conlamaturos. Sed hoc vitium in certum est, quia scriptura semper de hac tuba in singulari loquitur. Absolue tamen non existimo, hoc ministerium Angelorum esse efficiendum per sonitum tubæ, aut efficaciam vocis (vt Anselmus ibi, & 1. ad Thessal. 4. indicat) sed per naturalem virtutem Angelii. Nam cum hæc congregatio tantum fiat per mortuū localem, non oportet fingere actionem supernaturalem, qua fiat, sed naturalē mortuū, qui ab angelo sibi potest, non per sonum aliquem, aut vobis sensibilem, sed per efficaciam suę voluntatis, aut virtutis mātutiae. Illa ergo vox à solo Archangelo proferetur tanquam à superiori duce inferiorum Angelorum, cuius imperio ad congregandos hominum cineres discurrent. Quocirca, licet Chrysostoma praedicat multas tunc futuras tubas (quia Paulus ad Cor. 15. vocat hanc nouissimam tubam, ad cuius sonum mortui resurgent, in quo significat alias ante illam ultimam antecellulas) tamen de hac tuba resurrectionis non dicit Chrysostom. futuram nisi unam

**Chrysostom.** tantum. Quod magis explicit OEcumen. ad Co-  
**Apocalyp.** 3. riat. 15. ex Apocal. 8. vbi Ioannes videt septem ange-  
**os.** los stantes in conspectu Dei, quibus data sunt septem tubæ, quibus singuli successivæ cecinerunt, & sex quidem prioribus personibus, non est facta resurrección, sed potius magna strages, & interficio hominum: de septimo autem dicitur in cap. 11. Et

## Artic. II.

A septimus Angelus tuba cecinit, & factæ sunt voces magna in celo dicentes. Factum est regnum huius mundi Domini nostri, & Christi eius, & regnabit in seculum seculorum, amen. Hanc ergo tubam septimi angelii existimat OEcumen. esse rubam nouissimam, ad cuius sonitum in momento, in ictu oculi mortui sunt excitandi. Et Orig. foras hoc idem sentit. Origenes citatus à Pamphylo, seu (vt alij volunt) ab Eusebio in Apologia pro Origine, dum ait, Cum volueris Deus, secundum ea, quæ dicta sunt, per sacramentum tubarum in nouissima tuba facere, ut mortui resurgent, per illam ipsam substantiale rationem, quæ saluapermanet, Dei voluntate iterum refusabuntur.

Tandem inquiri potest circa hanc conclusionem, quomodo angelii cognoscant cineres: seu materiam vniuersiusque corporis. Quia non omnia semper actu considerant. Vnde non semper attendunt, in quas res materia singulorum hominum transmutetur. Quare cum interdum nihil in ea maneat, quod eam magis determinet ad hunc hominem, quam ad alium secundum præsentem statum, non videtur esse in potestate angelii, singulorum materias discernere. Et augetur difficultas, quâdo eadem materia diuersorum hominum fuit, diuersis corporibus, non enim erit in potestate angeli eam tribuere, cui volerit. Item est difficultas, quando materia prior non est sufficiens ad formandum corpus quale excitandum est, ut furum sit in potestate, & arbitrio angelii eam, vnde voluerit, supplere. Ad hæc, & similia in primis respondetur,

C quando angelis mandatum fuerit, ut cineres congregent, vel naturali scientia, vel (si opus sit) diuinæ revelatione, simul eis notum fore, quæ materia ad vniuersiusque formationem congregandas sit, & vbi sit, & sub qua forma. Vnde (quod ad secundum, & tertiam partem difficultatis attinet) ea omnia non sunt angelii arbitrio: sed iuxta diuinam voluntatem, & prouidentiam eis reuelata. Quo ad primam vero partem, non est improbabile, vobis angelum scientia naturali, seu memoria retenta ex cognitione rei, quam prius existentem vidit, discernere, quoniam fuerit materia, quam prius vidit tali anima informari, etiam si postea non viderit omnes istas mutationes, solum ex vi cognitionis entitatis eius, & modi unionis, quem habuit ad talem animam, cuius speciem angelus retinet. Cum autem verisimile sit custodes angelos collecturos hos cineres corporum resurgentium, etiam per se est valde credibile, singulos collecturos eorum hominum cineres, quorum curam habuerunt. Vnde fit, ut facile posse vnuquisque cognoscere eorum cines res seu materiam.

Dico tertio, dispositio, seu organizatio suscitatoria corporum non sicut ministerio angelorum, quadrupliciter in solo motu locali terminatur, sed virtute, & efficacia Christi. Hæc posterior pars recepta est ab omnibus, & explicabitur simul cum sequenti coelatione. Circum priorem vero censeo graviter errare, qui dicunt etiam organizationem corporum faciendam esse opera angelorum: quia in primis singulare quidam, quod virtute angelorum custodiunt congregabunt pulueres, sicutque ossa, & coniungentur: per virtutem vero Archangelorum prouinciarum connectentur per neruos, qui carne, & cute cooperentur, ac tandem virtute Dei, & Christi introduceretur anima. Sed in primis haec omnia voluntaria sunt, & sine ulla fundamento confusa. Quod sat is est, ut à Theologis reiiciatur. Quia angelus non potest vivi, & efficacitate naturali materiam alterare, aut ad formam substantiali disponere: fingere autem, elevari ut instrumentum ab humi modo actione voluntarium est: aliquo eadem ratione dici posset efficere resurrectionem ipsam, ut instrumentum Dei. Præterea vel angelii efficiunt totam organizationem usque ad ultimam dispositionem ad animam.

animam rationalem, vel eorum actio cessat paulo ante ultimam dispositionem si primum dicatur, sequitur, eos efficere resurrectionem hominis, sicut homo generat hominem, disponendo materiam: secundum vero per se est improbabile, & voluntarium. Cur enim illa actio pervenit ad talem terminum, & non ultra progressa est? aut unde constat cu tota actio à principio sit in modo suo supernaturalis. Et eodem modo reiencia est illa inter angelos actionis huiusce partitio, ut pote fabulosa, & com mentitia.

**Generalis**  
mortuorum  
resurreccio  
Christi vir  
tutefaciens  
da.  
D. Thom.  
Ioann. 5.  
August.

Dico quarto, solum Christum Dominum effectum nostram resurrectionem, quod corporis dispositionem, anima substantialiem unionem, & proprietates Omnes, ac perfectiones inde consequentes. Hec est sententia D. Thom. supra, & omnium Theologorum. Et colligitur ex verbis Christi Ioan. 5. *Sicut pater suscitat mortuos, & vivificat, sic & filii, quos vult vivificat.* Quæ verba August. tract. 21. de generali resurrectione intelligunt, & in eis non solum esse sermonem de Christo ut Deo: sed etiam ut homine, idque colligit ex antecedentibus verbis. Et majora horum demonstrabit ei opera. Nam hoc propriè in humanitatē conuenit. Idem potest colligi ex verbis sequentibus. Neq; enim Pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio: & ex illo. *Quos vult, vivificat.* Videtur enim esse sermo de voluntate Filii, quæ ita est propria eius, ut non sit Patri, quæ non est nisi voluntas humana. Ideo enim de illo specialiter dicitur est, *Quos vult, vivificat.* Et quamvis optimè possint hæc verba intelligi de potestate data Christo homini ad facienda miracula, & suscitando aliquos homines, quos vellit, ad sua doctrinæ confirmationem: tamen hinc etiam recte colligitur, cum habere potestatem ad omnes homines suo tempore suscitandos, præsertim cum paulo inferius viam potestatem ex altera confirmet, dicens. *Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes, qui in monumentis sunt audiunt vocem filij Dei, &c.* Et ita hunc locum intelligunt Patres Chrysost. Cyril. & Augustin. & reliqui expositores. Et huic etiam testimonio Christi sentientes sunt, quæ Paul. docet. 1. ad Cor. 15. & 1. ad Thessal. 4. *Theffal. 4. Ratio vero, seu congruentia non est alia, nisi quia humanitas Christi est instrumentum coniunctum diuinitatis ad operandam salutem nostrā omnibus modis, quibus conuenienter potest: hic autem modus est possibilis, & maxime decens dignitatem, & merita eius.* Et confirmatur. Nam eos mortuos, quos Christus in hac vita suscitauit, per propriam efficientiam excitauit: sed ipsemet Christus in prædicto loco Ioan. 5. significat non minus efficaciter, ac miraculoso effectum si vniuersalem hominum resurrectionem: ergo propria & physica causalitate illam efficit. Vnde Athanas. sermon. 4. contra Arianos aperte dicit, sicut resuscitauit Lazarum per humanitatem, ita in nouissimo die resuscitatur omnes. De maiore propositione dixi multa in superiori tomo Disp. 31. ex quo loco aliæ rationes & testimonia peti possunt ad hanc veritatem confirmandam. Et obiectio etiam, quæ hic occurrere possunt, ibi expedita sunt.

Duo tamen hic inquire possunt. Primum est, quæ actione prævia, seu quo instrumento proximo, ac immediato Christus effecturus sit resurrectionem nostram. Primo dicunt aliqui effectum illam per resurrectionem suam, id est, per actionem illam quæ ipse excitatus est à mortuis. Quia D. Thomas hic nō solum dicit, Christi humanitatem, sed etiam eius resurrectionem esse causam efficientem resurrectionis nostræ. Quod si obiectas actionem illam iam præterisse, & nunc non esse. Respondet, satis esse extitisse, ut possit nuncesse instrumentum. Sed hoc, & implicationem inuoluit, & sine vila necessitate, & fundamento fingitur, ut in prædicto loco latius tractavi. Maiori quidem probabilitatis specie dici pos-

A set, actionem illam, quæ Christus resurrexit, nō præterisse, sed durare semper. Nam eadem actione, quæ resurrexit conservatur viuus: in qua responso euitatus sine dubio repugnat cōtradictionis. Quia nulla est neque in hoc, quod illa actio semper dure: neq; in hoc, quod illa actio existens sit instrumentū ad aliam actionem. Fundatur autem hæc responsio in re incerta. Quia actio, quæ Christus seipsum suscitauit, fortasse fuit media anima & corpore (ut supra dixi) non est autem necesse illam miraculosam actionem semper durare: sed veritimalius est, humanitatem illam conservari à solo Deo actione connaturali. Deinde nec necessarium, nec conueniens videtur, actionem sub propria ratione actionis, id est, ut est via seu fieri sui termini, assumi ut instrumentum ad aliam actionem: magis enim instrumentum

B accomodatum est ipsa res, quæ sit. Et hoc est satis ad omnipotentiam instrumentalem humanitatis Christi. Secundo dicunt alij, Christum effectum resurrectionem per solam voluntatem suam, iuxta illud, *Quos vult vivificat.* Quod si obiectas, quod voluntas eius humana distans erit à terra: cum resurrex̄tio fiet, ut supra diximus. Respondet, & que facile esse ei addere in propinquum & distans, ut instrumentum Verbi. In qua sententia nihil est impossibile, & probabile est, ita futurum. Tertio vero addunt alij etiam vocem illam sensibilem, quæ fiet per Archangelum futurum esse instrumentum Christi ad nostram resurrectionem. Est enim magis congruum ut per aliquod propinquum instrumentum, ac sensibile fiat. Ita D. Thom. in 4. loco, supra citato, vbi probat, illam vocem esse futuram causam resurrectionis nostræ. Oportet enim causam efficientem coniungi effectui. Solet etiam hæc sententia tribui Scoto, verum ille & generaliter negat hæc instrumenta propria dicta ad actiones supernaturales, & in 4. d. 28. q. 1. ad argumenta, in hac speciali questione contraria significat. Huius tamen sententia facient verba Christi, *Qui in monumentis sunt, audiēt vocem filij Dei, & procedent.* Vbi Franciscus Tolentus inquit, illam vocem futuram esse Diuina potentia instrumentum. Et eodem modo induci possunt verba Pauli 1. ad Corint. 15. & 1. ad Thessalon. 4. vbi ex voce significat securitatem resurrectionem. Quod videtur indicare Chrysostom. 8. super 1. ad Thessalon. Chrysostom. dicens, *Resurgent mortui, & sit opus non Angelorum ad hoc quicquam valentium: sed verbi ipsius: tanquam si Rega quoipiam imperante, ac iubente egredierentur conclusi, & captiui, & ministri eos educerent, non illi posset a propria virtute, sed ex voce illa hoc facerent.* Quibus verbis respondet etiam tacita obiectio. Nam si vox illa est instrumentum, quo Christus vtitur: ergo Angelus, qui illam proferet, dici poterit efficere resurrectionem, sicut nunc sacerdos proferens verba cōsecrationis, dicitur efficere transubstantiationem. Respondet enim, in re nullam esse difficultatem, quia re vera Angelus nihil aliud facit, quam ipsam vocem. Quoad modum vero loquendi non eset inconveniens, concedere illum ut ministrum Christi efficere resurrectionem, imperando iussu eius, & efficiendo, ac formando vocem, quia Christus ut instrumentum vñfus est. Vnde Euth. l. 2. in Ioann. 5. *Euthym.* teste (inquit) arcana coaptabit, animabit ac excitabit mortuos vocem sua, sive iussu, quo tunc per Angelum clamabit. Est ergo hic modus dicendi probabilis.

E Et hinc facile expeditus altera dubitatio, scilicet an Christus sit effecturus tantum resurrectionem bonorum, veletiam malorum. Dicendum est enim omnium resurrectionem esse effectum. Vtrunque enim ex quo affirmatur Ioann. 5. *Audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona egerunt in resurrectionem vitæ, qui autem mala, in resurrectionem iudicij.* Sicut enim Christus est vñrorumque iudex, ita omnes potest efficaciter ad iudicium vocare, & à mortuis excitare. Item restitutio naturalis vitæ quæ in omni-

**Responso.**  
**Instrumentū**  
**Christi ad re**  
**surrectionem**  
**mortuorum**  
**faciendam**  
**quondam.**

D. Thom.

Scot.

1. Cor. 15.

Ioann. 5.

1. Thessal. 4.

Chrysostom.

1. Thessal. 4.

Cor. 15.

1. Thessal. 4.

Chrysostom.

1. Thessal. 4.

Obiectio.

Responso.

1. Thessal. 4.

Chrysostom.

1. Thess

bus fiet, de se est maximum bonum naturæ, & actio A ficiens ad agendum, & non indiget extrinseco exemplari: tamē ex parte ipsarum rerum, & perfectio vnius, est veluti mensura, & regula ceterorum, quæ eo perfectiora erunt, quo fuerint alteri conformiora. Ex libera quoque voluntate operantis fieri potest, ut reliqua sicut sub ea habitudine, ut alteri sint conformiora. Ergo hoc modo gloriosum C H R I S T I corpus est exemplar iustorum: & quia in eo genere est supremum: & quia ob eius gloriam, & honorem volui Deus cetera iustorum corpora resurgere ad similitudinem eius & veluti quasdam illius imagines, ab representationes existere.

Vtrum Christus sit causa exemplaris nostræ resurrectionis, quantum ad terminum ad quem.

**T**ria posunt in resurrectione considerari, scilicet mutatio ipsa, seu actio, & terminus ad quem tendit, & ex quo sit. Et in his omnibus potest intelligi nostra resurrectio futura ad similitudinem, & imitationem resurrectionis Christi, quod est, est effectus eius in genere cause exemplaris. Inter quam causam & efficiemt, hæc est differentia. Nam efficiens requirit realem existentiam, ut possit efficere, quia est, quæ per se insuit esse in effectum: causa vero exemplaris, quia non immediate insuit in effectum, sed solum representatur agenti, ut ad eius similitudinem operetur, ideo necesse non est, ut in re existat, quando sit effectus: sed solum in mente, & cognitione operantis. Et hoc modo non solum res præterita: sed etiam futura potest esse causa exemplaris. Sic enim Christus etiam ante incarnationem fuit causa exemplaris sanctitatis, & iustitiae, & predestinationis hominum. Ex hoc ergo capite optimè potest intelligi, quod resurrectio Christi, etiā prout fuit actio, seu mutatio, quæ iam præterit, sit exemplar resurrectionis nostræ. Quia vero actiones, & mutationes, rationes suas ex terminis sortiuntur, ideo tota conformitas, quæ inter resurrectionem Christi, & nostram intelligi potest, ex conformitate inter terminos ad quos, & à quibus vtriusque mutationis sumenda est. Explicabimus ergo prius hanc conformitatem, seu causalitatem exemplare in termino ad quem, & deinde in termino à quo.

Differentia  
inter causā  
efficiemt  
& exempla-  
rem quād  
causalita-  
tem.

Dico ergo primo, Christum Dominum esse perfectissimum exemplar resurrectionis iustorum. Hæc conclusio est D. Thom. hic, & omnium Theologorum, propter verba Pauli ad Phil. 3. Reformati corporis, p[ro]p[ter] humilitatis nostra configuratio corpori claritas sua. Quid etiam colligi potest ex eo, quod Christus. 1. Cor. 15. Corint. 15. dicitur primis dormientium, & subditur. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivifi[er]untur: vnde quisq[ue] autem in suo ordine, primus Christus, & deinde ij, qui fuit Christi, scilicet tanquam ille maximus similes, & cōformes, & video postea subdit, Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis celestes, tales & celestes: sicut portanimus imaginem terreni, portemus & imaginem celestis. Loquitur enim aperte de imagine gloriae: est autem imago quæ sit ad representandum prototypum, seu exemplar. Portare ergo imaginem Christi, est habere gloriam ad similitudinem eius. Quam similitudinem explicans Paulus subdit. Hoc autem dico fratres, quia caro, & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neq[ue] corruptio incorruptam possidebit. Ecce mysterium vobis dico, omnes quidem resurgent: sed non omnes immutabitur, &c. Ac si diceret, similitudinem illam, seu imitationem in hoc cōsideret, quod iusti habituri sint copia gloria, quale est corpus Christi, quæ immutatio non est communione, sed propria iustorum. Et hoc ipsum docuit Paul. ad Roman. 6. Si complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectione erimus: & cap. 8. eodem sensu dicit, Si spiritus eius, qui su[per]citauit Iesum à mortuis habitat in vobis: qui su[per]citauit Iesum Christum à mortuis, vivificabit & more alia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis: & infra Si filii, & heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi: si tamen compatiamur, vt & conglorificemur. Denique ita etiam intelligi potest illud Apocal. 3. Qui vicieris, dabo ei sedere mecum in throno meo. Ratio vero est illa generalis: Quia primi in unoquoque genere est exemplar ceterorum, quia licet interdum non sit necessarium ex parte operantis, quia ipsum per se est suffi-

## Artic. I.

Similitudo  
inter Chri-  
stum & cor-  
pora glorio-  
sa sanctorum  
in que confe-  
stet.  
B

Vt autem hæc causalitas exemplaris amplius ex- plicitur, oportet in particulari expondere, in quo fu- ria sit hæc similitudo, & conformitas. Consistit igitur primo in naturali, seu substanciali vita, & v- nione vniuersalique corporis ad suam animam, quia hoc est primum fundamentum veræ resurrec- tionis, iuxta illud, *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.*

Secundo consistit in perfecta corporis quantitate. Sicut enim Christus surrexit integrum corpore, perfectaque magnitudine: ita etiam ceteri omnes insti[re]ntur. Nam hoc ad perfectionem beatitudinis, & exactam sui exemplaris representationem & efficaciam diuinæ virtutis spectat. Item quia defectus corporis sunt peccata, in beatitudine autem nulla erit poena, nec aliquid malum. Denique appetitus animæ, ut est forma corporis, non corpora est plene satiatus, appetit enim perfectum corpus, beatorum sed de hac re latissima diximus supra agentes de non omnia hac perfectione corporis Christi resurgentis. Hinc corpori Christi vero dubitari solet hoc loco, an omnia corpora iustorum futura sint æqualia corpori Christi in magnitudine. Videtur enim id sequi ex perfecta ratione cause exemplaris, quæ tanto erit exactior, quanto imago similius fuerit prototypo. Verum tamen (si haec ratio quicquam valeret) consequenter probaret, futura esse corpora beatorum omnino similia, & æqualia corpori Christi in figura, in pulchritudine, atque in ceteris omnibus corporis ornamentis, quod tamen omnino falsum est. Perfecta ergo ratio exemplaris non requirit æqualitatem: sed proportionem, præsertim quando (si quid deest effectui ad perfectam similitudinem cum exemplari) non provenit ex defectu cause agentis, sed quia effectui non maior perfectio debetur. Quod inde etiam confirmatur, ac declaratur. Quia non omnes anima beatæ sunt eiusdem perfectionis cum anima Christi, non solum in gratia, & gloria: sed etiam in natura, ergo neque oportet corpora Beatorum esse æqualia corpori Christi in magnitudine, quia unaquæque anima habebit corpus suæ naturali perfectioni accommodatum. Vnde fieri potest non solum, ut aliqua sint minora: verum etiam ut alia possint esse maioris magnitudinis. Quia hoc non repugnat perfectioni Christi, ut prædicto loco explicuimus. Hæc doctrina colligitur ex Augustino Enchirid. c. 90. & 22. de Ciuitat. cap. 16. & 20. Augs.

Etiam refutatur enim omnes in mensura & genitum san-  
tatis plenitudinis Christi. Dicitur autem plenitudo, seu perfectio ætatis, quando corpus peruenit ad perfectum augmentum, quod per naturales animæ vires non impeditas, sed perfecte operantes comparare posset. Rursum includit hæc ætas integras vires corporis, perfectum temperamentum, & animæ maxime accommodatum. In quibus omnibus perfectionibus imitabuntur corpora iustorum corpus Christi, quia haec omnia pertinent ad perfectum beatitudinis statu. Sicut ergo corpora Beatorum imitabuntur corpus Christi in statu gloriæ, ita & in his perfectionibus, non quod æqualitatem assequuntur sint, sed similitudinem cum proportione, ut dixi. Hæc est etiam doctrina Aug. 22. de Ciuitat. cap. 16. & 20. Augs. Anselmi

Rom. 6.

Roma 8.

Apocal. 3.

# Disput. L.

## Sectio V.

581

Anselm.  
D.Thom.  
Sedul.  
Ansel.  
Hug.Vid.

Anselmi, D.Tho. Sedulij ad Eph. 4. Anselm. etiam in Elucidario, & Hug. Victorin. tract. de Resur. cap. 15. Eadem frequentius amplectuntur Theologi, in dist. 42. & sequentibus. Et est sine dubio verisimilior. Quanquam Augustinus eodem loco dicat, non esse multum contendendum cum eo, qui affirmaret singulos resurrectos in ea quantitate & aetate in qua mortui fuerint, infantili, senili aut iuuenili. In quo significat, non esse hoc ita certum, ut sit de fide: est tamen ita verum, ut contrarium nec probabile videatur.

Quarto erit haec perfecta similitudo in omnibus sensibus, ac facultatibus corporis, in pulchritudine aliisque ornamenti naturae, ac gloriae, quae in corpore Christi existunt, & in superioribus satis explicata sunt, & quae ibi adduximus hanc eandem similitudinem probant: non cum aequalitate, sed debita proportione. Quapropter non repugnat huic causalitati exemplari, quod in Beatis futura sit distinctione sexuum, facierum varietas, pulchritudinum inaequalitas, & similia. Quia haec causalitas non requirit nisi proportionalem conformitatem cum exemplari, ut sicut illud iuxta suam individualem rationem habuit omnem huiusmodi perfectionem sibi debitam: ita singula corpora illam habitura sint modis connaturali. Atque idem dicendum est de perfectionibus gloriae, quae cum debita proportione meritis singulorum respondent. Quapropter præterea, quae de iis perfectionibus tam gloriae quam naturae dicta sunt, tractando de resurrectione Christi, nihil amplius hic dicendum superest.

Dico secundo Christum Dominum eri futurum caufam exemplarem resurrectionis infantium, qui in peccato originali descererunt, quo ad perfectiones naturae, non gloriae. Haec conclusio non est tam certa, sicut præcedens, quia conformatas ad Christianum præcipue promissa est predestinationis; probari tamen potest illis verbis, Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viviscabuntur. Nam licet hoc esse possit verum in aliis generibus causarum meritorum, velescentis: tamen, eo modo, quo verificari potest in genere causa exemplaris, non est negandum. Probatur ergo ratione, nam iij infantes post resurrectionem habebunt non solum vera corpora humana, sed etiam perfecta. Primo in quantitate, & robore, seu aetate corporis. Non enim resurgent in corpore infantili, sed virili, ac perfecto, in quo possint & ratione vti, & omnes operationes humanas, que materialem alterationem, & corruptionem non requirunt, exercere. Deinde habebunt corpora sana, vegeta, pulcra, ac bene temperata: cuque eterna futura sint, oportet, ut sint incorruptionibilia, non quidem ex intrinseca causa, sed ab extrinseco saltem, seu per suspensionem omnis cause corruptientis, & alterantis. Quapropter non indigebunt zibo, neque potu. Quia omnis alteratio tunc cessabit, Deo ita prouidente, & ideo nec fatigabuntur ambulando, quamvis velocius moueri non possint, quam natura vires patientur. Item habebunt corpus plene subiectum spiritui quoad omnes inferiores eius motus, ita ut nullam pugnam, nec rebellionem carnis passuri sint. Tum quia haec non contingit sine materiali alteratione corporis: tū etiam, quia haec pugna carnis, & spiritus, magna est pena, & moraliter loquendo coniuncta est cum culpa: hi autem omnes in eo statu, neque permittendi sunt nouas culpas committere, cum iam non sint in via, sed in termino: & non sint damnati per proprios actus. Neque etiam patientes sensibiles poenas, vt omnes Theologi docent. Et inlinuas Greg. Nyssen. orat. de infantib. qui premature abripiuntur, & Nazian. orat. 40. in sanctum baptisma. Licet Aug. lib. 5. hypognost. & lib. 5. cont. Julian. ca. 8. & in Enchrid. c. 93. videatur insinuare contrarium, qui posset exponi non de sensibili poena corporis, sed de nonnulla

Corpora in  
fanium in  
limbo exis-  
tū qualia.

Greg. Nyss.  
Gregor.  
Nazian.  
Augst.

A animi tristitia ob amissam beatitudinem: cum enim huiusmodi infantes nihil mali gesserint in suis corporibus, neque eis praeve, & in honeste vni fuerint, nec deniq; per proprium actum ad creaturam se converterint, non est, cur doloribus, alij sive corporibus poenis crucientur: sed facis est, quod omni supernaturali domo priuētur. Habebunt ergo in corporibus perfectionem suę naturę debitam, & singulis individuis accommodatam, sed hæc totam perfectionem habebunt per Christum, & in ea cum ea conformabuntur. Ergo quoad hæc omnia merito Christus dici potest causa exemplaris resurrectionis eorum. Et (vthoc obiter dicam) mihi quidem probabile est, hos infantes habituros aliquam cognitionem Christi, eumque tanquam Dominum, ac Principem, & benefactorem suum veneraturos. Nā cum dæmones coacti credant, & contremiscant, & in nomine Iesu vel iniuiti genua fleant, isti infantes, qui nō habebunt interiorem animi deordinationem per odium in Deum, vel desperationem, aut alios prauos effectus, non iniuiti, sed voluntari subiiciuntur Christo, quem, ex aliqua facti euidentia, cognoscere esse dominatorem omnium; ut iterum infra dicemus a gentes de iudicio. Quamobrem, licet isti simpliciter sint expulsi à regno, & inter damnatos, ac reprobos computentur quoad pœnā damni: nihil tamen obstat, quominus à Christo, & per Christum acceperint hæc beneficia, & conformitatem cum ipso, in ijs quæ ad natura perfectionem, & conuenientem statum naturalem spectant. Quibus omnibus bene semper usuri sunt, & in aliquem honorem, & laudem ipsiusmet Christi.

Dico tertio, quamvis corpora damnatorum futuri sint similia corpori Christi in aliqua naturali perfectione, non tamen in omnibus, multoque minus in perfectionibus gloriae, & quoad ea, in quibus erunt corpora damnatorum propriæ Christus causa exemplaris eorum. Declarantur singula. Nam in primis corpora damnatorum habebunt, quidquid est de essentiâ humani corporis, alias illa non est vera resurrectio. Secundo verisimilius est, futura illa corpora integra quoad omnia membra corporis, sensu que organa & facultates, ut D. Thom. docuit in 4 d. 54. q. 3. ar. question. 1. & ibi Richard. Paludan. & alij licet Bonavent. & Duran. opositum sentiant. Qui si aliquis reprobis in hac vita aliquo, vel aliquibus membris corporis caruit, non est (inquietum) cur erit resurrectio restituantur. D. Tho. autem adducit congruentem rationem. Nam cum relurrectio damnatorum futura etiam sit opus Dei, oportet, ut sit perfectum. Deinde, quia si talis imperfeccio mansura esset in illis corporibus, futura esset in pœnam eorum: sed haec non est accommodata pœna illius statutus, alioqui deberet respondere culpa, & non naturali defectui huius vita. Ergo qui habuisset integrum corpus in hac vita, si plura commisisset peccata, deberet in resurrectione corpus murius recipere multo magis quam qui corpus mutilum habuit sine tot peccatis, quod tamen nullus vñquam dixit. Ergo si grum est, illum defectum non manere per modum pœnae atq; adeo simpliciter non manere. Et confirmatur præterea. Nam potius integritas horum membrorum, deseruieret, eritq; interdum necessaria ad sustinendam debitam pœnam in eo membro, quod fuit organum & instrumentum peccandi. Vnde Aug. Augustin. epist. 146. ad Consentium. luffi (inquit) immutabuntur in illa: in incorruptionem, cui nulla possit nocere corruptione: qui autem in eam non communabuntur, incorrupti quidem resurgent integritate membrorum, sed tamen corrum pend dolore pœnam.

Tertio eidem conjecturis fit verisimile, non esse futuros in corporibus damnatorum defectus prouenant ex indebita partiū aut humorum, vel qualitatum compositione, proportione aut dispositione, nū experientia. vt sunt ægritudo, debilitas viri, esse gibbosum, &

Fr. Suarez. tom. 2.

Ccc 3 similia,

familia. Licet enim Aug. in Enchirid. ca. 92. dicat tam incertam esse illorum corporum habitudinem, seu perfectionem, quam est certa eorum semperrena damnatio: tamen quia iij omnes defectus non respondet culpis huius vitæ, ideo à diuino opere, quale erit resurrectio, excludendi videntur. Præterim cum omnibus perfectio ijs defectibus contraria possit adiustam etiam vindictam de damnatis sumendam deferrire. Nam sanitas, & robur corporis efficient, vt sensus doloris viuaciorem, & efficaciorē habeant, & sic de alijs. Et hæc etiam est sententia D. Tho. Richard. Palud. & aliorū contra Bona. & Durandum.

Quarto manebunt in illis corporibus defectus connaturales corpori humano, vt sunt grauitas, opacitas, passibilites, & similes. Hęc enim quę exprimitur specie oriuntur, non repugnant perfectioni resurrectionis, vt solum est quędam natura humana reproductio, & aliqui carętia horum defectuum non debetur meritis damnatorum. Denique ijs defectus non excluduntur nisi per doctes gloriae. Vnde hęc omnia communia sunt infantibus, qui in solo originali peccato discesserunt: solum erit differencia, quia horum corpora licet ex interna dispositione sint passibilia: tamen actu nihil patiuntur, nec fatigabuntur, neque inordinatum aliquem motum sentient (vt dixi) & ita ex lege Dei possunt dici quodammodo impassibilia, & inalterabilia: at vero a liorum damnatorum corpora ita erunt subiecta ijs defectibus, vt in actu secundo illos, seu eorum effectus sentient, quamvis æterna futura sint, & incorrupta. Hoc enim mortuis omnibus commune erit, quod *resurgent incorrupti*, vt Paulus ait.

**E**x ijs ergo satis constat: quomodo illa corpora in quibusdam perfectionibus habebunt conformitatem cum Christo, & non in alijs, sicut in conclusione D. Thom. Christus pro ne dicebamus. Cuius postrem pars (quę est D. Tho. p. 20 nō est ex hic artic. 2. ad 3.) ita potest explicari. Nam, vt res exemplaris cuius sit exemplar alterius, non satis est similitudo vel *rejunctio*: conformatio in inter illas: sed oportet, vt altera fiat sub onus damnationis representationis, seu imitationis alterius. Vnus enim homo non est exemplar alterius, quando vnum ab alio non procedit: etiam si sit inter eos similitudo: & idem est de duabus imaginibus eiusdem rei. Nam prototypon est exemplar virtus que: vna vero non est exemplar alterius. In præsenti ergo, quamvis inter corpora damnatorum & Christi sit aliqua similitudo, tamen non videtur eorum resurrectio fieri, vt Christum representent, neque vt sint ei similes, & conformes, sed proper alias rationes diuinæ prouidentię, & iustitię. Ergo Christus Dominus non est proprie causa exemplaris resurrectionis damnatorum. Dices, eandem rationem posse fieri de iustis, & multo magis de infantibus originali tantum peccato affectis. Respondetur, de iustis nullo modo id dici posse, cū reuera sint veluti quędam imagines Christi perfectionem representationes, & sub hac intentione, & habitudine, prædilinentur, iustificantur, & glorificantur, ad Roman. 8. Vnde hæc ratio cause exemplaris potius attenditur in ordine ad doctes gloriae, quam in ordine ad perfectionem naturae. Quamvis hæc etiam naturalis perfectio, vt est fundamentum perfectionis gloriae, & ad illam ordinatur, sub hac causalitate comprehendi queat. De corporibus autem infantium, nihil improbabile diceret, qui eodem modo de ijs loqueretur, ac de alijs damnatis. Nam D. Thom. de omnibus illis indiferenter loquitur: nihilominus tamē, quia illa corpora aliquam maiorem perfectionem habebunt, & aliqua dona seu beneficia, quę non sunt natura omnino debita, ideo respectu illorum potest attribui Christo aliqua ratio exemplaris, vt in secunda conclusione diximus.

Vnum vero supererat hoc loco declarandum, scilicet, quomodo possint hæc corpora damnatorum esse perpetua, & incorrupta: & simul esse passi-

**Obiectio,**

**Responso.**

**Roma. 8.**

**D. Thom.**

**C**onseruare eam actionem, & qualitatę. Et ideo recte potest perpetuo conseruari sub illa actione, quia nunquam per eam sit tanta dissolutio temperamenti primarum qualitatium, vt non maneat dispositio sufficiens ad vniōē animæ, & corporis conseruandam. Quocirca fortasse ille dolor nō sit per solā nimiam intentionē caloris. Nā hæc (vt dixi) nunquam erit tanta, quin sub illa possit corpus humanum conseruari, & ita sola illa non efficeret dolorem nimis acerbū. Sed erit per immediatam impressionem aliquius qualitatis valde discounientis, ac vehementissimum dolorem inferentis absq; dissolutione temperamenti ad vitā conseruandā necessarij. Nisi quis fortasse existimat, per illam actionem ignis tēporamentum dissolui: tamen ex voluntate diuina vitam illorum corporum conseruari absq; connaturali, & necessaria p̄positio. Quod certe mihi nō placet, quia illa corpora in eadem intrinseca dispositio semp̄ peruerant, in qua in punc̄o resurrectionis surrexerunt. Nam in eodem instanti eundem essentialem cruciatum, & dolorem pati incipient, patiuntur p̄ perpetuo, sed non surrexerūt sine naturali dissoluzione, ac tēperamento corporis, ergo nec sine il-

D. Thom.  
Capro,  
Palud.

Reponsio

Corpora da-  
minatorum  
quomodo  
semp̄ per-  
verant, altera-  
tioni tamē  
& passio-  
nem obnoxia.

lo vñ

## Disput. L.

## Sectio VI.

583

**I**lo vñquam conseruantur. Nam cruciatus ille non in-  
tenditur, sed idem perseverat. Vnde sicut in primo  
instanti resurrectionis potuit simul esse cum tem-  
peramento corporis, ita etiam poterit perpetuo cō-  
seruari. Quapropter existimo actionem illam ignis  
torū corpora inferni, etiam in corpora damnatorum non esse o-  
quomodo a minno naturalem. Quia hæc esse nequit, nisi media  
calefactione, vnde nec maiorem dolorem inferre  
potest, quam possit ex intensa calefactione prouine-  
re, hæc autem palseo damnatorum multo erit ac-  
cerbior. Item naturali actione ignis ex aquo agit in  
corpora sibi æque propinquæ, & eodem modo na-  
turaliter disposita, ille autem ignis inæqualiter aget  
in corpora non iuxta proportionem naturæ, sed  
meritorum: non ergo ager actione mere naturali,  
sed vt instrumentum Dei: & ideo agere poterit a-  
ctione, quæ vere, ac realiter cruciet corpora, non  
tamen illa corrumptat. Et hanc sententiam frequen-  
tius sequuntur Theologi in 4.d.44. & 48. vt videre  
licet in Scot. Durand. Richardo, & alijs recentiori-  
bus, quamvis non omnes eo modo explicit, quo  
à nobis expoluta est. Sed non possumus hoc loco in  
hac re explicanda immorari.

## SECTIO VI.

*Vtrum Christi resurrectio sit exemplar nostra resur-  
rectionis quoad terminum à quo.*

**D**plex intelligi potest terminus à quo resurrec-  
tionis, alter proximus & essentialis, qui est  
mortale priuatio vitæ, quæ præcessit, remotus al-  
ter & accidentarius, qualis est non solum priuatio  
vitæ: fed etiam omnium dispositionum, totiusque  
organizationis humani corporis, per resolutionem  
eius in cineres, vel in elementa. Duo ergo sunt certa.  
Primum est resurrectionem omnium hominum  
futuram esse similem resurrectioni Christi in es-  
sentiali termino à quo, vt ex dictis in superioribus satis  
constat. Præcedet enim omnium mortis, & ex morte  
iterum ad vitam rediunt. Sicut ergo resurrectio  
Christi fuit ex vera carentia vita prius amissa, ita  
etiam erit omnium hominum resurrectio. Neque  
vero est, quod morose hæreamus circa nomen cau-  
se exemplaris. Quia illius fortasse habitudo, & re-  
latio non tam proprie hic reperitur ex parte termi-  
nū à quo. Quidam ceteri homines non tam moriuntur,  
vt Christo conformetur, quam in peccatum  
qui potius ipse Christus videatur mortuus, vt se  
in hoc fratribus conformaret, iuxta illud: *Qui apue-  
ri communicauerunt carni, & sanguini, & filii Dei par-  
ticipauit eisdem.* Ibi enim *carnes, & sanguis* mortalitatem  
significant. Nihilominus dici possunt homines præ-  
fertim iusti ideo mori, vt tam in morte, quam in re-  
surrectione Christo assimiletur, & ita potest hic re-  
tineri, vel accommodari ratio cause exemplaris.  
Secundo est certum, resurrectionem Christi, & no-  
stram non fore similem in termino à quo remoto,  
sue accidentalis. Quia resurrectio Christi facta est  
immediate ex cadavere humano, quod præter ca-  
rentiam humana vitæ, nullam aliæ passum est cor-  
ruptionem: alij vero homines non ita resurgunt, sed  
prius eorum corpora corruptiuntur, & in alias for-  
mas transmutantur, nisi fortasse ex speciali priuile-  
gio, quod scimus B. Virgini esse concessum: de nulo  
vero alio Sanctorum affirmari potest.

Quin potius quæsi hoc loco solet, an excluso spe-  
ciali priuilegio, omnium hominum corpora, om-  
nesque eorum partes prius in elementa, aut cineres  
resoluuntur sint, quam ad vitam restituuntur. Omnes  
enim fere Theologi ita sentire videntur; D. Thom.  
in 4. distin. 42. quæst. vñica, artic. 4. quæst. 2. & reli-  
qui distin. 44. & 45. qui ita intelligunt, atque expo-  
nunt peccatum Adæ imponitam. *Pulues, & in pulue-  
rem reverteris, ut nostra habet vulgata.* Eradquant

Scot.  
Durand.  
Richard.

Hebr. 2.

Dubium.

Genes. 3.

A conuenientem rationem. Quia corpora resurgen-  
tium reformanda sunt, & quicquid in eis est, quod  
ad veritatem humanae naturæ non pertinet, est au-  
ferendum. Ut ergo possint reformari, oportet, vt  
prius in elementa resoluantur. Præterea, quia ordo  
naturæ exigit, vt priusquam corpus redeat ad nobis  
liorem formam, resoluator in praæacente maté-  
riam, sicut acetum non potest in vini qualitatem re-  
duci nisi prius in elementa transformetur. Tandem  
cessante motu cæli, necesse est omnia mixta in ele-  
menta resolui, quia eorum commixtio sicut actio-  
ne cœli sit, ita & conseruat.

Quidquid tamen sit de huius sententia veritate,  
tamen fundamenta, quæ adducit, non satis firma  
esse videntur. Nam in primis ex loco illo Genes. ni-  
hil aliud colligi potest, quam hominem ex peccato  
pœnam mortis incuruisse. Nam vbi nos legimus.  
*Pulues, & impuluerem reverteris, Septuaginta legunt,*  
*Terraes, & in terram redibis, redire autem in terram, ni-*  
*hi est aliud quam mori: sicut ibidem dicitur, In fu-  
dore vulna tui vesperis pane tuo, donec reverteris in ter-  
ram de qua sumpus ei. Id est, donec moriaris. Non e-  
nim vescitur homo pane usque ad resolutionem*

corporis in elementa: sed usque ad mortem.

Atq; ita legunt & exponunt hunc locum Sancti Patres,

*Chrysostom. homil. 17. in Genes. Theodoret. quæst.*

*37. in Genes. Hieron. Abac. 3. & Psalm. 51. Augustin.*

*13. de Civitat. cap. 15. & optimæ lib. 20. cap. 20. inquit;*

*Non dicuntur seminar, nisi ea corpora hominum, quæ mo-*

*riendo quoque modo revertuntur interram. Sicut sese ha-*

*bet etiam illi in transgressorē generi humani diuinus*

*prolata sententia, Terraes, & in terram ibi: & infra di-*

*cit, etiam si aliqui in aere moriantur, & subito re-*

*fugant, & eorum corpora in terram non cadant:*

*nihilominus satis sententiam hanc in illis impleri;*

*& subdit, In terram quippe ibi, est, in hoc ibi an sis vi-*

*ta, quoderas antequam sumeres vitam, id est, hoc erit ex a-*

*nimi, quod eras, ante quam esses animatus, terra erit ex a-*

*nimi, sicut eras. Quod sunt & antequam puerescant o-*

*menia corpora mortuorum: & libro 13. de Trinit. capita-*

*12. Eo (inquit) quod dictum est, in terram ibi, mors cor-*

*poris pronunciata est. Quia neq; ipsam fuerat experitus;*

*si permanisset, vt factus est rectus. Et lib. i. de peccator.*

*meritis, cap. 2. probat, verba illa, Quia die omederi-*

*sū ex eo, morte moriemini, intelligenda esse de morte*

*corporali ex alijs verbis, Terraes, & in terram ibi:*

*Negue enim (ait) secundum animam, sed secundum cor-*

*pus terra erat, & morte eiusdem corpora erat iturus inter-*

*ram. Et cap. 3. addit, Quod nisi de morte corporis quomo-*

*do posset intelligi, ignoro. Et eodem modo exponere*

*videatur, ac legeret Tertul. lib. de resur. carn. cap. 7. &*

*8. Qui ignorat (inquit) carnem cadere per mortem, potest*

*eam nec statim nos: per vitam. Sententiam Dei naturæ*

*pronunciat, Terraes, & in terram ibi: & qui non audis,*

*videt. Nulla mors non ruina membrorum est. Cyprianus de*

*bono patient. eodem modo legens, inquit, Huius*

*sententia vinculo colligati omnes & constricti sumus, do-*

*nec expuncta mors de hoc seculo recessamus. Rufus. et*

*iam in symbol. Apostol. dicit, Christum in suo cor-*

*pore spinas & mortem suscepit, vt homines libe-*

*raret a pœna, quam illis verbis Deus fuerat illis co-*

*minatus. At Christus non luscipit resolutionem in*

*elementa, sed solam mortem corporis: quæ est*

*propria pœna hominis. Nam ulterior corruptio*

*corporis iam mortui, quamvis naturaliter sequi-*

*tur, si corpus in eo statu perdurat, vix tamen ad ho-*

*minem pertinere videtur: quāuis mediate, & qua-*

*tenus ex morte consequitur, pœna peccati dei pol-*

*lit. Et ita etiam exponit Prosp. de prædic. & promiss.*

*p.t.c. 5. Greg. 29. Moral. cap. 2. & 3. ac denit. Eucher.*

*in Genes. qui tamen dicit, Cum dixit Deus, Adam, vbi*

*es? mortem significauit animæ, quæ facta est illo deferen-*

*te: sed dicendo, pulues, & in puluerem reverteris, mor-*

*tem significauit corporis, quæ illi sit anima diſceden-*

*te. Propter hanc ergo peccatum à DEO inflictam*

Ccc 4 non

*Testimonij  
Genef. 2.  
Expositio.*

non cogimur dicere omnia humana corpora esse in A elementa resoluenda priusquam resurgent, sed solum esse moritura.

Neque etiam rationes, leu potius coniectura adductæ quidquam persuadere videntur. Quid enim necesse est corpora in elementa resoluti, ut reformetur? Hæc enim reformatio solum consistere potest vel in integritate materia & quantitat, vel in qualitate perfectione, vel in separatione superflua materia, si aliqua fortasse fuit corporibus admista aut denique in abiectione contrariarum, seu peregrinarum qualitatum, qua ad perfectionem humani corporis non pertinent. At hæc omnia fieri possunt absque illa resolutione, vt, v.g. si ossa aliquius hominis reperta fuerint integra resurrectionis tempore, sine vltiori resolutione perfici poterunt quoad qualitates omnes: & si aliquid materia & quantitatis eis defuerit, poterit aliunde suppleri, eisdemque qualitatibus disponi, ac præexistenti vniri; vel si è contrario aliquid fuerit superuacaneum, poterit separari: & similiter abiici poterunt omnes contraria dispositions: ergo ad reformatio corpora resurgentium, nō erit necessaria integra eorum resolutionis: quamvis è conuerso necessarium sit, ad formam humani corporis reducere quidquid ex eis fuerit resolutum. Ad id vero quod de natura ordinatur resolutio, facilis responsio est, modum resurrectionis esse supra natura ordinem: & ideo non debere, nec posse eisdem legibus definiri. In agentibus enim naturalibus à priuatione ad habitum nō est regressus secundum eandem numero formam. Ut autem id quod corruptum est, ad eandem naturaliter redat, scilicet secundum speciem, vt v.g. vt ex acero iterum fiat vīnū, sunt necessaria multæ transmutationes, vel etiam resolutiones in elementis: quia agens naturale non habet virtutem ad disponendum alteri materiali ad talem formam. At vero in resurrectione fit redditus à priuatione ad habitum in eadem numero forma, ad quod necessaria est infinita vis agentis, que non indiget his transmutationibus ad disponendum materiali. Quin potius quantum est ex parte materia, facilis poterit reformatio corpus, si non sit resolutum omnino, quia adhuc retinet dispositions aliquas accommodatas tali forma, vt, v.g. osium densitatem & duritatem. Unde aliqui ex autoribus prædictæ sententiae è conuerso D hinc sumunt congruentiam, vt hanc resolutionem persuadeant, scilicet, quia magis manifestabitur omnipotentia Christi excitando corpora resoluta in cineres & elementis, quam integra permanentia. Quæ nihil etiam probat, tum quia reuera non est vnum simpliciter maioris perfectionis, quam aliud? cum verumq; sit infinita virtutis: tum etiam quia magis quodammodo manifestabitur Dei virtus, vt troque modo excitando corpora in quacunq; dispositione inuenta fuerint, quædam omnino resoluta in elementis, quædam fortasse in alia mixta, alia integra adhuc permanentia. Alia partim resoluta quoad humidiiores partes, partim remanentia quoad sicciores, ac densiores, vt sunt ossa. Denique ratio, quæ adducebatur ex motu celi desumpta, falsum principium philosophicum supponit, nimirū omnia pendere simpliciter, & absolute à motu celi in esse & conservari. Sed de hoc aliis.

Propter hoc ergo posset esse alius dicendi modus, nimirū non esse per se necessarium, nec diuina ordinatione decreatum, vt omnia corpora hominum, priusquam resurgent, in elementis, vel cineres omni resoluantur, sed solum, vt moriantur. Mors enim est propria pena peccati, & terminus à quo simpliciter necessarius ad resurrectionem. Quia vero ex morte necessitate quadam naturali sequitur, vt corpus putrefact, & in terram, vel elementis, ac res alias resoluantur, hinc fit, vt secundum legem ordinari, & seclusis priuilegiis corpora, quæ longo

A tempore ante resurrectionem mortua iacerunt, in cineres, vel elementis transmutantur ante resurrectionem: in aliis vero id non sit necessarium propter temporis breuitatem. Item ex eadem radice prouenire poterit, vt quoad alias partes, vel omnia, vel fere omnia corpora illo modo resoluantur: quoad alias vero multa permaneant in eadem figura, densitate & magnitudine. Quæ sententia sic exposta persuaderi potest primo nonnullis Scripturar locis. Ezech. 37. significatur ossa arida & mortua debere iterum corporib; iungi, & viuificari. Et Ioan. 5. ait Christus, Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem eius, & procedent, qui bona gerunt in resurrectione vita; qui vero mala erunt, in resurrectionem iudicij; in monumentis enim sacerdoti lent ossa mortuorum. Videtur ergo Christus vobis significare, inde fore corpora reuocanda, vbi fuerint inuenta, & prout inuenientur absq; illa alia transmutatione.

Hinc etiam Augustinus in Enchir. cap. 38. sic in. Angul. quid, Non poterit Deo terrena materies, de qua mortalium creator caros, sed in quilibet cinerem, puluarem vel solutum, in quolibet habitat aurafve diffugiat, in quamcumq; aliorum corporum substantiam, vel in ipsa elementis vertatur in quorūcumq; animalium, etiam hominum cibum cedat, carnemq; mutetur, illi anime humana pando tempore redditus, que illam primius animauit. Ex quibus licet colligere ex sententia Augustini nō omnia corpora humana esse resolunda in cineres, vel elementis, sed in quacunq; forma inueniantur, inde ad formam humani corporis esse transferenda. Præterea idem August. logo supra citato, quem sequitur Anselm. 1.ad Thessal. 4. & ibi OEcumenius, & alii multi expositoris docent homines, qui vixerint usq; ad diem iudicij, esse morituros, ac brevissima interiecta mors resurrectos; unde sentit eorum corpora non esse omnino corruptenda, & resolunda in elementis. Rursum hæc resolutio non poterit naturaliter fieri tam breui tempore in omnibus cadaueribus, & ossibus, quæ illo die integræ inuenientur, & erunt penè infinita. Responderi soleat igne conflagracionis esse omnia comburendæ: & addunt aliqui omnia, quæ fuerint in sepulchris, & cauernis terra esse congreganda in valle Iosaphat, vt ibi comburantur, hanc vniuersalis omnium resolutio. Sed hoc voluntarie confitimus est, vt postea videbimus.

Hæc omnia, quæ pro hac sententia adducta sunt, ostendunt eam, vt minimum esse valde probabilē. Quapropter quod Soto dixit in 4. distin. 43. quæst. 2. arti. 5. indecessus est priorem sententiam negare, non video, quo fundamento dictum sit, neque in quo confitatur hæc indecessus, cum illa opinio neque ex Scriptura colligatur, neq; ex sanctis Patribus. Quocirca de ijs hominibus, qui tempore iudicij vixi inuenientur, non solum probable, sed omnino verum existimo, eorum corpora non esse in cineres redigenda. Id enim multo magis consentaneum est verbis Pauli 1. ad Thessalonicensis quarto: & testimonij, ac expositionibus Sanctorum, vt supra vidimus. De alijs vero hominibus prius mortuis res mihi videtur incerta, ac dubia: & de illis facile posset defendi communis sententia Scholasticorum; quamvis omnia eius fundamenta multo minus efficacia sint facta prædicta exceptione: & ideo negari non potest, quin posterior sententia valde etiam probabilis sit.

## SECTIO VII.

*Quo in loco fiet hominum resurrectio.*

P Ostquam explicatur causas omnes, & modū nostræ resurrectionis, ad huius materiae complementum oportet circumstantias eius, quæ sunt locus & tempus, exquirere. De loco triplex potest excogitari dicendi modus, vt recte notauit Sotus 5. distin-

Secunda sententia valde probabilis.

**distin. 43. qdæstion. 2. articul. 5.** Primus est, vt omnes tam boni, quam mali in eodem loco, v. g. in valle Iosaphat (si in ea iudicandi sunt) resurgent. Quod si verum est, necesse est, vt prius Angeli omnium hominum cineres, vniuersamque materiam, ex qua corpora illa formanda sunt, in unum locum congregent, vt ibi ad vocem, imperiumque Christi resurgent vniuersi. Quem modum Sotus arbitratur esse omnium maxime probabilem. Quia est, inquit, facilior, & compendiosior. Præterim si verum est omnia corpora esse prius in cineres, & elementa resoluenda. Nam ad hoc communis erit, vt omnia ossa in unum congesta locum, igne comburantur. Hic vero dicendi modus aliter ab alijs proponitur, scilicet, ut eiusmodi cineres non in unum locum, sed in duo coacerentur, ita vt in uno resurgent omnes iusti, & in altero omnes damnati, quia non expedit omnes permixtos resurgere. Iuxta quod potest intelligi illud, In consummatione facili exhibunt Angelii, & separabunt malos de medio iustorum. Hæc enim separatio, vt sit per Angelos, nec esset videtur futura ante resurrectionem. Nam resurrectione facta, non oportebit separationem fieri per Angelos. Ipsi enim Sancti, virtute sua, & agilitate rapientur in aera, & a reprobis secesserunt. Sed in hac sententia (sive uno, sive altero modo explicatur) id certe displicet, quod nullum habet in Scriptura, vel Patribus fundamentum. Si vero sola coniectura agendum est, non est tam expeditus, & facilis modus, vt Sotus arbitratur. Primum, quia vt comode, ac subito fiat resurrectio, oportet, vt omnes cineres, seu tota materia, ex qua unumquodque corpus formandum est, sit impermixta alijs, & in proprio, ac separato loco tota coniuncta: si autem prius omnia ossa sunt in unum aceruum congesta, sive comburenda, non poterit tota materia non esse valde permixta. Unde necesse erit, iterum separationem facere. Deinde, quia per illam combustionem non posset fine nouo miraculo non fieri magna dissipatio illius materiae per resolutionem in aera. Et aliae similes difficultates possunt facile in hoc modo inueniri.

Secundus modus est, vt vniquisque resurgat in eo loco, in quo mortuus fuit, vel sepultus statim post mortem. Quia solum in altero horum locorum iacuit totum corpus, quod excitandum est. Postea enim contingit quadam partes reperi in uno loco, & quadam in alio. Vnde non erit maius ratio, quare potius in unum, quam in alium transferantur. Hic tamen modus minus probabilis videatur, quam præcedens. Et in primis, quod dicitur de loco mortis, nullum habet fundatum, nec probabilitatem. Nam Christus non resurrexit, vbi mortuus est, sed vbi sepultus, & similiter illi, qui cum ipsis resurrexerunt, & postea Beata Virgo. Denique, si corpus alibi reperitur, & non vbi mortuum fuit, quid necesse est, illuc transferri, vt ibi resurgat? At que idem argumentum fieri potest de primo loco, in quo singula corpora sepulta sunt. Nam si alio sunt translata, & ibi reperiuntur tempore resurrectionis, quorū reuocabuntur ad priorem locum, prius quam resurgent? Omitto, multa corpora iacuisse insepulta, vel ab igne consumpta, vel ab animalibus deuorata, vel in plures partes dissesta diuersis in locis fuisse suspensa, & similiter de alijs: non habet ergo hic modus probabilitatis speciem.

Tertius modus est, singula corpora resurrectura in eo loco, vbi inuenta fuerint: eti fortasse secundum diuersas partes in varia loca sint sparfa, vbi fuerit maior, vel præcipua pars, eo, Angelorum ministerio adducantur reliqua partes materiae, atque ibi sit vniuersalique resurrectione. Ita Richard. distin. 43. articul. 5. quæst. 3. idem est sensus eorum, qui dicunt unumquodque corpus excitandum esse

A sicut sepulchro. Quia nomine sepulchri necesse est intelligent locum illum, in quo vnumquodque corpus, vel materia eius tunc reperiatur. Et in eodem sensu possunt adduci pro hac sententia testimonia Scripturarum, in quibus dicuntur mortui euocandi ex suis sepulchris. **Ioann. 5.** Omnes qui in monumentis sunt, adiungent vocem filij Dei, & procedent, &c. Ezech. 37. Appariunt tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris.

**Ioann. 5.**  
**Ezech. 37:**

Præterea hanc sententiam confirmant exempla omnium, qui haec tenus surrexerunt, Christi Domini, & eorum, qui cum eo surrexerunt. Omnes enim exierunt de suis sepulchris. **Matth. 27. & 28.** Et idem creditus de Beata Virgine. Præterea de beatissimi Petri, & Paulo exprefse dicit Chrysostom. homil.

**Matth. 27. &**  
**Chrysost.**

**B** 32. in Epistola ad Romanos, surrecturos Romæ è sepulchris suis. Non ita (inquit) calum splendesit, quando radios sol dimittit, quemadmodum Romanorum rbs duas illas lampades ubique terrarum effundens: hinc rapietur Paulus, illini Petrus: Considerate, & horrete, quale spectaculum visurafit Roma; Paulum videlebat repente extrema illa cum Petro resurgentem in occursum Dominus sursum ferri. Præterea idem Chrysostomus homilia 7. in 1. ad Thessalonicensium circa illa verba, Eos, qui dormierunt cum Iesu, adducit cum illo. Illud (inquit) adducer cum illo, declarat eos vndeque adducendos. Quod latius explicare horum ostenta, sic scribit: Quod dicitur congregandos esse, surrecturos quidem ubique simpliciter dicit, congregandos vero ab Angelis. Ita aperte sentit omnes prius esse excitandos per vniuersum orbem, postea vero Angelorum ministerio congregandos. Et idem sentiunt ibi OEcumen. Theophylact. & alij Graci. Quod ita tamen intelligendum existimat, vt reprobri quidem à Dæmonibus subito porradi fin, in locum iudicij, iusti vero sua virtute ferantur, quo eos custodes Angelii duxerint, atque hæc ratione tam boni, quam mali iam excitati congregabuntur Angelorum ministerio, tamen diuerso modo: Iusti virtute sua moti, ac sponte sequentes duces suos: reprobri vero ultra vires suas à Dæmonibus inuiti, coactiique trahentur. Rursus in favorem huius sententia adduci possunt Augustinus & Anselmus, qui dicunt eos, qui tempore iudicij uiuerentur, & Christo obvni rapientur, in ipso raptu esse mortuiores, & patilo post suscitandos. Hæc enim sententia aperte supponit, vnumquodque ibi esse suscitandum, vbi fuerit inuentum cadaver. Præterea Origenes libro 28. in Isaiam tractans illud Isaia 26. Resurgent ii, qui in sepulchris sunt, (vt est apud Pamphylum apologia pro Origene) dicit, per sepulchrum intelligendum esse omnem locum, in quo vel integrum corpus humanum, vel ex parte aliqua iacet, quamvis ad dispositionem humanorum corporum conformatum non sit, vt hoc modo possit de omnibus verum esse, quod resurgent de sepulchris. Denique hic modus est omnium facilium, & evitat omnes mutationes supervacaneas & libere confitas, redditque probabilem rationem huius circumstantie resurrectionis, quantum ex rebus ipsis reddi potest.

Vera enim, & absoluta responsio totius questio-nis est, resurrectionem ibi esse faciendam, vbi Deus sua admirabili prouidentia disposituerit: tamen, si ex parte rerum aliquid coniectandum est, non posse esse verisimiliorem coniecturam, quam supradictam. Quia sicut vnaquaque res generatur, vbi praexisti materia, ex qua sit, quia locus, & quantitas consequuntur materiam, ita corpora illa regenerabuntur, vbi illorum materia inuenta fuerit. Nec refert, quod illa loca interdum erunt obsecunda, & immunda: quia si corpora suscitanda sunt damnatorum, nihil refert, quod ibi iaceant: si vero sunt gloriofa, non eis loci impuritas nocebit, & subito post instantis resurrectionis sua inde agilitate auolabunt.

Solū potest relinquī difficultas de ijs corporibus,

que

qua omnino vel maiori ex parte in aerem conuersa A lium: non tamen explicat, an sint futuræ hominum generationes, neque de sacrificijs, & aliis ceremoniis Mosaicis meminit, de quibus etiam omnes alij Patres tacuerunt.

Lactatius autem libro septimo instit. capite 14. *Lactam.* maxime tamen in 24. & 26. huc sequens errore multa falsa pro libito comminiscitur. Primum enim dicit Primam illam resurrectionem iustorum futurâ sexto millesimo anno à mundi creatione. Quod quam sit falsum, & Scripturæ repugnat, dicemus postea agentes de die iudicij Dicit præterea resurrectores tunc iustos, qui mortui fuerunt, qui autem viui reperientur, non esse morituros: sed per eos mille annos in finitum hominum multitudinem generaturos, & eorum sobolem sanctam, ac Deo caram fore. *Qui autem (inquit) suscitabuntur, hi præterunt viuentibus, ut iudicet: gentes vero non extinguentur omnino: sed quadam reliquentur in victoriâ Dei, ut triumphenent à iustis, ac subiungentur perpetua servitute.* Deinde describit temporalem felicitatem illius seculi, & aurea tempora, quæ, Saturno regnante à Poeticis conficta sunt, illis mille annis futura est arbitratu*r.* Lactatium ferè, in omnibus sequitur est Quintus Iulius Hilarion libro de mundi duratione. & hi duo existimareunt primam resurrectionem iustorum fuisse futurâ ante quingentesimum annum à morte Christi, quorum errorem ipsa rerum experientia sat sanguinis arguit. Posuerunt etiam persecutionem Antichristi futuram ante primam resurrectionem, postea vero transactis mille annis futuram esse alia persecutionem, quod plane repugnat Euangelio, vt latius postea dicti sumus. Tertullianus autem lib. 2. *Tert.* contra Marcionem, capite ultime alter hunc errorum scribit. Nam in primis non existimat resurrectionem omnium iustorum simul esse futuram initio illorum mille annorum: sed intra illud seculum paulatim esse consummandam, singulis marius, vel tardius pro diueritate meritorum resurrectibus. Deinde nō videtur tribuere iustis eo tempore sensibiles voluptates, sed spirituales. Sic enim inquit, *Hanc (id est, Ierusalem) dicimus excipiendis resurrectionis Santi, & renouendis omnium bonorum, virisque spiritualium, copia, in compensationem eorum, quæ in seculo vel despximus, vel amissus, à Deo prospectam. Siquidem, & iustum, & Deo dignum, illi quoque exultare faciunt ei, vbi sunt & affliti, nomine ipsius.* Etita eius sententiam interpretatus Pammelius in initio operum Tertulliani, parad. 24. & tom. 4. in fragmento operis de spe fidelium. Ethoc sensu tolerabilior est hic error, teste etiam Augustin. libr. 20. de ciuitat. capit. 7. vbi hanc tractans questionem sic scribit: *Quæ opinio esset vicimque tolerabilitas, si aliqua delicia spirituale in illo Sabbato affutura Sanctis per Domini presentiam crederentur. Nametiam nos hoc opinati sumus aliquando.* In hac etiam sententiam fuit Iustini Martyr dialog. Iustin. cum Triphonie: non tamen explicat modum deliciarum in eo statu futurarum. Quos Patres et Papia hanc sententiam didicisse testis est Euseb. libr. 3. Hist. cap. 33. & Hieronymus libr. de Ecclesi. scriptoribus, in Papia, & in praefatione lib. 18. in Isaiam, vbi præter citatos refert Victorinum, in Apocalypsim, Victor. & Apollinarium, *Quem non solum (inquit) sicut & Apollini homines, sed & nostrorum, in hac parte duntur atque plura sequitur multitudine: & capit. 3. in Ezech. addit Seuerum in dialogo, Gallus.* Hieronymus tamen ijs locis indifferenter tribuit his authoribus errorem Cherintianorum eo modo, quo à nobis expofitus est. Gennadius vero libr. de Ecclesiasticis dogmatibus, capit. 6. in genere referens hanc sententiam, fabulam somniatorum appellat: in capite vero 55. hunc in modum varijs scriptoribus illam attribuit. In Diuinis promissionibus nihil terrenum, aut transitorium expectemus, sicut Melitiani sperant, non nuptiarum copulam, sicut Cherintus, & Marcion delirant, non quod ad cibum, vel ad potum pertinet, sicut Papia auctori treueus,

Pammel.  
Staphyl.  
Lyndan.  
Prateol.

Euseb.  
Nicephor.

Epiphan.  
Iren.

neus Tertullianus; & Latantius acquiescunt, neque per mille annos, post resurrectionem regnum Christi in terra futurum, & Santos cum illo in deliciis regnaturos, speramus, sicut Nepos docuit, qui primam resurrectionem iustorum, & secundam impiorum confinxit. Vbi non video, cur distinxerit sententiam Nepotis à sententia Irenzi. Eadem enim omnino fuisse videtur, ut latantius refert Eusebius libro septimo Histor. capit. decimo nono & Nicephorus libro sexto capit. vigesimo primo. Denique Hieronymus Ierem. 19 hanc sententiam referens, prout à Cherinto, & Iudeis asserta est, subdit, *Licet nos sequamur: tamen damnare non possumus, quia multi Ecclesiasticorum virorum, & Martyres ista dixerunt, & vnuquisque in suo sensu abundat, & Domini cuncta iudicio reseruentur.*

Fundamentum huius sententiae fuit obscurus locus Apocalypsis. 20. vbi sic scribitur. *Et vidi Angelum descendente de celo, habentem clavum abyssi, & catenam magnam in manu sua, & apprehendit draconem serpentinum antiquum, qui est diabolus, & Satanás, & ligauit eum per annos mille, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni, & post haec oportet soli modico tempore. Et vidi sedes, & federunt super eas, & iudicium datum est illis, & animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter verbum Dei, & qui non adtrauerunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus, aut in manibus suis, & viceversa, & regnauerunt, cum Christo vnde annis, ceteri mortuorum non viceversa, donec consummentur mille anni. Hec est resurrection prima. Post que omnia describitur generale iudicium futurum post illos mille annos. Qui locus videtur tam apertus ad predictam sententiam confirmandam, ut propter hanc causam (teste Eusebio supra) multi librum Apocalypsis reiecerint, ut apocryphum, & à Cherinto scriptum.*

Dicendum est tamen, resurrectionem iustorum non esse futuram usque ad diem iudicij, & illa die omnes homines resurrecturos, quare non intercedet magna mora inter resurrectionem iustorum, & iniquorum. Hæc assertio est certa, & quatenus repugnat citato errori, existimo esse de fide. Nam licet antiqui Patres Hieronymus & Augustinus nō videantur contrariam sententiam, ut haereticam damnare: tamen Epiphanius heresi. 77. circa finem illam absolute damnat ut haereticam, scripturæque contraria. Et Eusebius supra, & libro tertio capit. 33. reiecit eam, ut erroneam, refert etiā Dionysium Alexandrinum duos libros contra illam scripsisse. Et Hieronymus Epistol. 150. ad Hedibiam, Iudaicam fabulam appellat. Denique omnes Theologi, & posteriores scriptores, qui contra haereses scripserunt, inter haereses hanc sententiam numerant. Verum est potius eam damnare, propterea quod beatitudinem in voluntatibus corporeis constitutam, quam propter lapsum circa tempus resurrectionis sed hic nos illam rationem non consideramus. Pertinet enim ad materiam de Beatiudine. Etnunc sufficiunt verba Christi, Matth. 22. In resurrectione, neque nubent, neque nubentur, federunt sicut Angeli, & Pauli Roman. 14. Regnum Dei non est esca, & potus. Hic ergo solum est ostendendum, etiam posteriori ratione aperte repugnare Scripturam. Quod probatur primo ex illis verbis, Job. 19. Sicut, quod redemptor meus vivit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum. Quod certum est, dictum esse à Job ratione vniuersalis resurrectionis iustorum. Et apertissime Christus Dominus Iohann. 6. Hæc est voluntas eius, qui misit me Pater, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die. Hæc est autem voluntas Pater mei, qui misit me, ut omnis, qui vides filium, & credit in eum, habeat vitam aeternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Et iterum. Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Et fortasse hinc didicit Martha, quod

A Ioannes undecimo dixit. *Sciā, quia resurget in resurrectione, in nouissimo die. Ceterum autem est, per diem nouissimum intelligi postremum diem, in quo fieri generale iudicium, ut omnes exponunt, & ex vii plius vocis constat. Dicitur enim in Scriptura nouissimum; quod est postremum. Unde respectu aliquius personæ, seu actionis nouissimæ dies dicitur dies mortis, quo modo potest intelligi illud Proverbiorum trigesimo primo. Et ridebit in die nouissimo. Et similiter postremus dies festivitatis dicitur nouissimum Ioann. 7. at vero nouissimus dies simpliciter solum ille dici potest, qui absolute postremus futurus est, de quo dixit Christus Ioann. 12. Sermo, Ioann. 12. quem loquutus sum, ille indicabit eum in nouissimo die. Secundo argumentor ex eo, quod in Scriptura resurrectione bonorum, & malorum simul futura esse dicitur, & quāmuis nonnulli Catholicī contendant, non esse intelligendum de similitate physica, sed moralis (vt sic dicam) tamen, si inter vnam, & aliam mille anni interponendi essent, neutro modo possent dici, simul futura. Op̄ter ergo, ut vel in eodem momento, vel saltē intra brevissimum tempus fiant, iuxta verbum Christi Ioann. 5. *venit hora in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filii Dei, & procedent qui bona gerunt, in resurrectionem vita: qui autem mala, in resurrectionem iudicij.* Eadem ergo hora, & tempore verumque fieri, sicut Paulus explicat. 1. Corint. 15. *Omnes quidem resurgent, & non omnes immutabimur: & tamen sub Matt. 23. dict, in momento, in istu oculi, in nouissima tuba, canet Matt. 25. enim tuba, & mortuorum urgēti incorrupti, & nos immutabimur. Itaque, & qui immutandi sunt, & qui non sunt immutandi, simul resurgent. Idem colligi potest ex parabolis zizaniorum, & sogenæ missæ in mare; & decem virginum, & ex Daniel. 12. capite. Intempore illo evigilabunt alii in vita aeternam, & alii in opprobrium. Tertio sunt evidētia testimonia, quæ docent: Iustos non resurrecturos iterum ad vitam animalem, sed spiritualem, & gloriosam 1. Corinth. 15. Seminatur in corruptione, surget in incorruptionem, seminatur in ignobilitate, surget in gloria, seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Et infra eodem sensu dicit, *Caro, & sanguis regnum Dei non possidebit, & rursum Mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur, scilicet ad statum gloriae, non ergo intercedent mille anni inter iustorum resurrectionem, & eorum immutationem.* Et ideo dixit de illis Christus Matth. 25. quod ad imperium suum procedent in resurrectionem vite. Non enim hoc dicitur quia iterum vivent, nec quia resurgent ad vitam perpetuam (verumque enim commune est malis) ergo quia resurgent ad vitam gloriosam. Et ita Daniel dicto capite duodecimo de quibus dixerat euangelistas in vitam aeternam, statim subdit, *Fulgebit quasi splendor firmamenti: ergo non erit alia resurrectione iustorum nisi gloria, neque prius ad vitam quam ad cælestem vitam resurgent. Ratione item potest hoc ostendī. Quia sanctæ animæ fruuntur Deo, & in resurrectione non priuabuntur illa visione: ergo statim ac suis corporibus vniuentur, gloria illa replebuntur. Quia ex beatitudine animæ redundant in corpus quedam illius participatio, & nulla est causa, cur impediatur, cum illi iusti iam sint extra statum merendi.***

Dices, hoc argumento satis probari sanctos post resurrectionem non vñfuros cibo, & potu, eo quod eis nō indigeant: sed habituros statim corpora gloriofa: nihilominus tamen permanuros in terra mille annis, ut fruantur bonis, & gaudeant, ibi, vbi passi sunt. Sed hoc (præterquam quod per se est in credibile, & improbabile: quæ enim, vel qualia sunt terrena hæc, & inferiora bona, ut propter eorū frumenta oporteat Beatos in corporibus gloriofis mille annis

Hieron.  
August.  
Epiphan.

Euseb.  
Dionys.  
Alexandr.

Matth. 12.

Rom. 14.

Job. 19.

Iohann. 6.

annis in terra degere?) repugnat alijs Scripturæ te-  
1. Thessal. 4. Simonis. Nam primæ ad Thessalonicens. quarto  
inquit Paulus, *Si enim credimus, quod Iesu mortuus est,  
& resurrexit, & Deus eum, qui dormierunt cum Iesu, ad-  
ducet cum eo.* Non ergo Iesu veniet iterum in terram,  
vt eam inhabitet, & in ea regnet: sed potius suos se-  
cūm adducet, vt secum in cœlo regnent, iuxta illud  
secundæ ad Corinth. quinto. Scimus, quod si terrestris  
domus nostra huius habitantia, dissoluatur, adiunctionem  
ex Deo habemus, domum non manufaciam, eternam in ca-  
eli. Et illud ad Ephes. 2. Coniunctus erat nos Christo, &  
concessit ait, & confidere fecit in cœlestibus in Christo  
Iesu. Ethoc est, quod Paulus in priori loco subiungit, quod statim post resurrectionem & immutatio-  
nem iustorum, *Sicut rapiemur cum Christo in aera, &  
sic semper cum Domino erimus.* Cur enim gloria, &  
immortalia corpora, excelsiora cœli facta, perma-  
nerent in terra, quæ propria est mortalium habita-  
tio?

D Thom.  
Scot.

Quarto possunt congruentes rationes adduci, ob  
quas merito diuina Prudentia dispositi, ut gene-  
ralis hominum resurrectio in finem mundi differre-  
tur, quas attigit D.Th. in 4. dist. 43. q. 1. ar. 3. q. 1. & la-  
tius Sot. q. 2. ar. 1. Summa omnino est. Nam durante  
cœli motu, durat generatio, & corruptio, ac tempo-  
ris successio, & ideo non decuit, ut generaliter cor-  
pora hominum, quæ ex materia generabilium, & cor-  
ruptibilium rerum formanda sunt, ad immortalem  
& eternam vitam transferrentur. Item quia (vt infra  
videbimus) decuit in fine mundi fieri viuensale, ac  
manifestum iudicium omnium hominum: igitur et-  
iam decuit, ut aliquid præmium, saltem quoad com-  
plementum, in corpore, & animo, in tempus illud re-  
serueretur.

Hieron.

Responso.  
ad argumen-  
ta in opposi-  
tum.

Ad fundamentum contrarii erroris, quod attinet  
ad loca Prophetarum de antiquis promissionibus  
Iudeis, de instauranda Ierusalem, bonorum afflu-  
entia, & alijs id genus factis breuiter dicitur intelligenda esse secundum metaphoram locutionem  
de Ecclesia, vel militante, vel triumphante, ac de  
bonis spiritualibus, quæ fidelibus, qui sunt veri, &  
spirituales Israëlitæ, Deus communicat, ut tractat  
late Hieronymus exponendo eadem Prophetarum  
loca, & attigimus breuiter superiori tomo, disp. 1.,  
sect. 4. Solum ergo supereft, ut exponamus vigili-  
um caput Apocalypsis. De quo in primis dicen-  
dum est, Angelum illum, quem Ioannes vidit de-  
scendentem de celo, esse Christum Dominum qui  
in Scriptura dicitur *Angelus testamenti, & magni con-  
fisi in angelum.* Vel aliquem sanctum Angelum mini-  
strum eius. Parum enim refert, vno vel altero modo  
interpretari. Deinde dicitur, ibi esse sermonem  
de primo Christi adventu, non de secundo. Christus enim veniens in mundum per Incarnationem  
superavit Dæmonem, & potestatem eius abstulit, iuxta illud Luc. 11. *Cum fortis armatur custodis arium  
suum, in pœnitentia omnia, quæ posset: si astem fortior  
eo superueniens, vicerit eum.* Vniversa arma eius auferet,  
in quibus confidebat. Addit vero Matth. capit. 12. *Quo-  
modo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa  
eius diripere, nisi prius alligeratur forte?* Sic igitur Christus  
veniens in mundum, alligauit Dæmonem, &  
hoc est, quod vidit Ioannes dicto capit. 20. Quod ve-  
ro subdit, & misit eum in abyssum, & clausit, & signa-  
uit super illum, ut non seducat amplius gentes, quidam  
putant, esse intelligendum non de omnibus Dæmo-  
nibus: sed de Satana principe Dæmoniorum, qui  
ita est in infernum detrusus, ut exire non permittatur,  
neque per seipsum homines tentare. Quod si-  
gnificat Gregorius lib. 4. moral. capit. 13. Exponite-  
nem hunc locum de illo apostata Angelo, qui ita  
creatus est, ut ceteris legionibus Angelorum emi-  
neret. Et dem sentit Lactantius lib. 7. capit. 24. &  
26. Quod si velimus de vniuerso Dæmonum im-  
perio id explicare, intelligendum est, Dæmonem

In cap. 20  
Apocalyp-  
sis  
Expositio.

Luc. 11.

Matth. 12.

Greg. Papa.

Pollunt vero nobis obstat illa verba eiusdem  
cap. 20. Apocalyp. Ceteri mortuorum non vixerunt, do-  
nec consummetur mille anni: & subditur, Hæc est re-  
surreccio prima. Nam in prioribus verbis necesse est  
esse sermonem de vita corporali, nam ceteri mortuo-  
rum, id est, damnati, qui in Christum non credie-  
runt, non sunt resurrecti vñquam spirituali re-  
surrectione, sed corporali tantum: ergo, cum hæc  
dicitur *resurreccio prima*, intelligitur de corporali,  
non de spirituali. Quia non est verisimile, in tam  
paucis verbis, tam magnam inuolui æquiocationem.  
Responderi potest illa priora verba non in-  
telligi

A fuisse ligatum, ut non possit ad homines tentando-  
ex abyssio exire, nisi iuxta voluntatem, ac permis-  
sionem illius angeli, id est, Christi, qui eum ligauit.  
Vnde fit, ut neque in hoc mundo tam libere, regnet  
sicut antea, neque tam acriter possit homines ten-  
tare, ac seducere: ligare ergo Dæmonem fuit eius  
coercere, & cohære potest, ut Aug. expofuit  
20. de Ciuit. cap. 7. & epift. 107. & significavit Greg. Aug. 7. Moral. cap. 18. Addit præterea Ioannes, ligatum ab  
hoc angelo fuisse Dæmonem mille annis, & poftea  
solutum modico tempore. Sed intelligendum est,  
ibi possum esse definitum numerum annorum pro  
indefinito. Solet enim Scriptura per millenarium  
numerum, explicare diuturnam temporis dura-  
tionem, vt Psal. 104. Verbi, quod mandauit in mille ge-  
nerationes. Et Eccles. 16. Melior est vñus vir timens Deum,  
quam mille impj. Habuit autem Ioannes specialem  
causam, & rationem, ob quam ea phrasij locutionis  
vteretur. Quia vel non poterat definite dicere: vel  
non oportebat explicare, quantum effet tempus fu-  
turum usque ad persecutionem Antichristi, quan-  
do Dæmon soluerit modico tempore. Dicitur vñ-  
terius, omnes animas Sanctorum regnassi cu Christo ijs mille annis, id est, toto hoc tempore. Vbi no-  
tandum est, non dici, solis his mille annis regnaturum  
Christum cum Sanctis suis, futurum enim est  
illud regnum perpetuum: dicitur ergo regnaturus  
eo tempore, donec adiudicandum veniat, absque  
noua mutatione, & quasi innovatione, qua post  
corporum resurrectionem in illo regno fiet. Atque  
ob hanc causam nulla ibi fit corporum mentio: sed  
solum animarum. Vnde fit, cum subdit Ioannes,  
hanc esse primam resurrectionem, necessario intelligi  
de resurrectione spirituali, qua anima à peccato re-  
furgit ad vitam gratiæ, & gloriæ. Toto enim illo tē-  
pore operabitur Christus in animabus hanc resur-  
rectionem, inchoando illam in hac vita, perficiendo  
autem in morte, de qua dixit Christus Ioann. 5. Iohann. 5.  
iuxta expositionem Augusti, tract. 22. in Ioan. & fer-  
mo. 6. 4. de verbis Domini, & 20. de Ciuit. cap. 6. Ve-  
nit hora, & nunc est, quando mortui audiens vocem filii  
Dei, & qui audierint, vivent: quanquam aliam posse  
ille locus Ioannis habere expositionem literalem:  
sed nunc nostra non refert. Dixi autem, spiritua-  
lem hanc resurrectionem inchoari per gratiam: perfici-  
autem in gloria. Quia vt metaphora resurrectionis  
melius quadret, oportet, ut ex parte termini à  
quo mortem aliquo modo respiciat. Nam sola glo-  
rificatio per se sumpta non habet rationem resur-  
rectionis, sed vt conferatur homini, qui per pecca-  
tum ius ad illam amiserat, & quia hoc ius per iustifi-  
cationem reparatur, ideo dicimus, hanc resur-  
rectionem verumque aliquo modo includere, iustifi-  
cationem scilicet, usque ad glorificationem, seu  
è contrario glorificationem, vt in tali iustificatione  
fundatam. Sola enim iustificatio non habet rationem propriam resurrectionis, de qua ibi est ser-  
mo. Nam ibi dicitur secundam mortem, id est, damnationem  
non habere locum in his, qui primæ resur-  
rectionis sunt participes, quod non cōuenit omni-  
bus iustificatis, nisi vitam gratiæ perpetuo conser-  
uant, quod in gloria fiet, sic ergo exponenda est illa  
prima, & spiritualis animarum resurrectio.

Oblatio.

Pollunt vero nobis obstat illa verba eiusdem  
cap. 20. Apocalyp. Ceteri mortuorum non vixerunt, do-  
nec consummetur mille anni: & subditur, Hæc est re-  
surreccio prima. Nam in prioribus verbis necesse est  
esse sermonem de vita corporali, nam ceteri mortuo-  
rum, id est, damnati, qui in Christum non credie-  
runt, non sunt resurrecti vñquam spirituali re-  
surrectione, sed corporali tantum: ergo, cum hæc  
dicitur *resurreccio prima*, intelligitur de corporali,  
non de spirituali. Quia non est verisimile, in tam  
paucis verbis, tam magnam inuolui æquiocationem.  
Responderi potest illa priora verba non in-  
telligi

telligi de vita corporali, vel spirituali determinate sed simpliciter de omni vita: ita ut sit sensus. Ad nullum genus vitæ suscitatos esse, & ideo non esse proprie æquiuocationem. Melius tamen (ut existim) responderi potest, etiā in illis verbis sermonem esse de vita gratia, & gloria, ita ut sensus sit eos, qui non adhæserunt Christo, in toto illo sacculo usque ad finem mundi non esse gratiam & gloriam consecuturos. Quod autem subditur, donec consummetur mille anni, non significat, post mille annos esse viucturos: sed quia tempus definitum à Deo ad hanc primam resurrectionem, solum est hoc, quod fluit usque ad diem iudicij, ideo specialiter dictura est, toto hoc tempore hos non fore viuiscandos: non quia postea viuiscandis: sed solum ut excludatur ēpus, in quo maxime viuiscari poterat, & ita illa particula *donec*, tantum significat quid toto illo tempore futurum non sit, non tamen quid post illud tempus sit futurum iuxta frequenter modum loquendi Scripturæ in superioribus expositionib.

In reliqua parte illius capituli describit Ioannes persecutionem Antichristi, viuieralem resurrectionem, & iudicium, de quibus postea dicturi sumus. Quia in tota illa parte nulla est difficultas quæ ad præsentem questionem spectet. Solum in illis verbis, *Ascenderunt supra latitudinem terræ, & circumierunt castra Sanctorum, & ciuitatem dilectam, adiuvandum est, non intelligi per ciuitatem dilectam Ierusalem* (ut Chilias expouserunt) sed Ecclesiam. Hæc enim est ciuitas vere à Deo dilecta. Quod si de aliqua priuata vrb terrena illa verba essent exponenda, potius de Roma, quam de Ierosolyma intelligi deberent: quia post Christi ascensum in cælum, multo magis est dilecta hæc ciuitas à Deo, quæ Ierosolyma.

Quoniam autem tota vis huius expositionis consistit in illis verbis, *resurrectio prima*, oportet ex contextu, & circumstantijs eius ostendere esse sermonem de resurrectione animæ, non corporis. Potest autem hoc variis modis ostendendi. Primo: quia in fine capituli ponitur viuieralis resurrectio corporalis omnium mortuorum. Secundo quia post illum primam resurrectionem dicitur futura persecutio Antichristi, in qua Iusti occidentur, quod repugnat & statui post corporum resurrectionem, & verbis Christi, Matthæ, vigesimo quarto, ut inferius latius dicemus agentes de iudicio. Tertio quia ibidem *mors* aperte sumitur pro morte spirituali, seu damnatione, ut cum dicitur, *Infernus & mors, miseri sunt in stagnum ignis*, scilicet, post finale iudicium, quando non homines mortui, sed corpore, & animo viuentes detrudentur in infernum. Ergo non sumitur ibi mors pro morte corporali, sed pro spirituali. Quid ergo mirum, quod eodem sensu, prius loquutus sit de resurrectione? Quartum argumentum simile confici potest ex illis verbis, *mors secunda*. Mors enim corporalis non est nisi vna: ergo necessaria intelligenda sunt de morte spirituali, ita ut *mors prima* sit, mors peccati: *mors autem secunda*, sit gehenna, ut exposuit Chrysostomus homilia 25. in Apocalyp. vel certe *mors prima* dicatur gehenna, vel condemnatio solius animæ: mors autem secunda sit damnatio totius hominis corpore, & animo, que fiet in die iudicij. Ergo è contraria resurrectio prima, & secunda eundem modum, ac proportionem explicanda sunt. Et hinc tandem sumi potest alia coniectura. Quia mors prima, & secunda non intelliguntur respectu diuerorum, sed respectu eiusdem: ergo eodem modo intelligenda sunt resurrectio prima, & secunda: ergo non reçte expounduntur de resurrectione bonorum, & malorum, ut Chilias finixerunt. Nec etiam placet expositio Origonis in 26. capite Isai. quam refert Pamphyl. in Apolo. pro Origene, qui similiter exponens resurrectionem primam, & secundam de resurrectione be-

Matth 24.

Chrysost.

Origenes.  
Pamphyl.

*t. telligi de vita corporali, vel spirituali determinate sed simpliciter de omni vita: ita ut sit sensus. Ad nullum genus vitæ suscitatos esse, & ideo non esse proprie æquiuocationem. Melius tamen (ut existim) responderi potest, etiā in illis verbis sermonem esse de vita gratia, & gloria, ita ut sensus sit eos, qui non adhæserunt Christo, in toto illo sacculo usque ad finem mundi non esse gratiam & gloriam consecuturos. Quod autem subditur, donec consummetur mille anni, non significat, post mille annos esse viucturos: sed quia tempus definitum à Deo ad hanc primam resurrectionem, solum est hoc, quod fluit usque ad diem iudicij, ideo specialiter dictura est, toto illo tempore hos non fore viuiscandos: non quia postea viuiscandis: sed solum ut excludatur ēpus, in quo maxime viuiscari poterat, & ita illa particula *donec*, tantum significat quid toto illo tempore futurum non sit, non tamen quid post illud tempus sit futurum iuxta frequenter modum loquendi Scripturæ in superioribus expositionib.*

B. In illis verbis expresse dicit millenario numero non quantitatem, sed viuieratatem temporis, quo regnat Ecclesia, designari, atque idem repetit libr. 32, cap. 12. Eodem modo sentiunt omnes expoñentes Catholici in Apocalyp. Anselmus, Beda, Rupertus, Areatus, & reliqui.

## S E C T I O N I X.

Vtrum viuieralis resurrectio omnium hominum simul tempore futura sit.

N. In precedenti lectione conclusimus, futuram esse viuieralem resurrectionem eodem die, restat inquirendum, an etiam futura sit eodem tempore ac momento. In hac enim re explicanda Catholici scriptores in variis abiere sententias. Prima sententia est, prius esse suscitandos omnes Iustos, deinde omnes reprobos. Ita docent super. 1. Thessalon. 4. cap. Primasius, Theophyl. & Oecumen. qui Theoph. existimant id accepisse à Chrysostomo, qui tamē Oecumen. nihil aperte dicit, ut patet ex homilia. 7. & 8. super Chrysostom.

C. 1. ad Thessalon. & homilia quadam de ascensione Christi. Apertius hoc docuit Theodoreus 1. ad Theod. Thessalon. 4. vbi ait, omnes Iustos, qui fuerunt tam in lege naturæ, & veteri, quam in lege gratiæ simul fore suscitandos, iuxta illud ad Hebreos 11. *Hui omnes Hebr. 11. mortui sunt non acceptis reprobationibus, Deo pro nobis melius aliiquid prouidente, ut non sine nobis consummarentur: omnes autem electos suscitandos esse ante reprobos.* Idem tenet Caietan. 1. ad Corinth. 15. Fun- Caietan: dari autem potest hac sententia in verbis Psal. 1. ad 1. Thessal. 4. Theffalo. 4. Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi, & 1. Corinth. 15. In Christo omnes viuiscabuntur, vnu- 1. Cor. 15. quisque autem in suo ordine, primus Christus, deinde ij qui sunt Christi, deinde finū, vbi aperte loquitur de ordine temporis. Secundo addi possunt congruen- tia. Prima, quia Iusti exituri sunt obuiam Christo in aera, & ideo oportet, ut prius resurgent, quam reprobi, qui in terra expectaturi sunt. Secunda ut Deus se ostendat propiorem ad reddendū præmium, quam peccatum. Tertio ut significetur obediencia Iustorum, dum citius obediunt voci Dei, eos ad vitam reuocantis.

Secunda sententia constituit ordinem inter ipsos Iustos. Qui dupliciter fingi potest, primo ut prius resurgent Iusti, qui Christi incarnationem præcesserunt: deinde qui fuerunt in lege gratiæ: vel aliter ut prius resurgent qui anteā erant mortui, deinde illi, qui viui tunc inuenientur. Et hic posterior modulus colligi potest ex Augustino, & Anselmo, dicentibus, Iustos, quos dies iudicij viuos inuenierit, in corpore mortali rapiosos esse in aera, simul cum alijs Sanctis iam excitatis, & in ipso rapru esse mori- tuos, & resurrecturos. Nam ex hoc ordine aperte sequitur, prius esse suscitandos Iustos anteā mortuos. Et ita explicant ac sequuntur Scot. in 4. d. 43, Scot. quæst. 5. & Durand. quæst. 4. & Richard. articul. 5. Durand. quæst. 1. qui fundantur in illis verbis Pauli. Et mortui, Richar. qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos, qui viui- 1. Thessal. 4. mu, simul rapiemur cum eis obuiam Christi in aera. Sed in superioribus reieciimus hanc sententiam, & lo- cum Pauli aliter exposuimus.

Tertia sententia est, omnes homines electos, ac reprobus simul, eodemque momento esse exfusci- tandos. Hæc est communior Theologorum in 4. dist. 43, vbi D. Thom. eam indicat quæst. 1. artic. 3. D. Thom.

D. d.

quæst. 3.

## 550 Quest. LVI.

Richard.  
Paulus.  
Sotus.  
Gennad.

Hippolyt.  
Aetibod.

Cyrill.  
Chrysostomus.  
Rupert.  
Euthymius.  
I. Cor. 15.

Hebr. 11.

I. Thessal. 4.

quest. 3. præsertim in solutionibus argumentorum, A respondendo ad argumenta aliarum opinionum. vbi ad 3. dicit, si ut effectus sacramenti sit in ultimo instanti prolationis formæ ita generalem resurrectionem futuram esse in ultimo instanti, in quo consummabitur vox, seu sonus tubæ. Idem problematice Richardus articul. 5. quest. 1. absolute Paulus. Sotus, & alij. Et ex Patribus inclinat in hanc sententiam Gennad. libr. de Eccle. dogmatibus, capite 6. Erit (inquit) resurrectione mortuorum omnium hominum, sed non insinuatur, & semel non: prima in florum, & secunda peccatorum. Hippolytus Martyr libr. de consummatione mundi, non longe à fine, & Method. de Resurrectione.

Et absolute hæc opinio est probabilior. Primo quia est magis consentanea scripturæ, Ioan. 5. Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monachis sunt, audient vocem filii Dei, & procedent, qui bona egerunt in resurrectionem vestæ: qui autem mala, in resurrectionem iudicij. Quorum verborum sensus est, nolite mirari, quod vobis dixerim, me habere virtutem ad excitandos mortuos. Nam venit hora, in qua uno verbo excitabo omnes homines tam bonos, quam malos: ergo ad unum Christi imperium omnes simul resurgent. Et ita insinuat ibi Cyrillus, Chrysostomus, Rupertus: clarius Euthymius. dicens. Simil omnes responde, ac virtute arcana coaptabitur, animalibus, ac excitatibus voce sua, sive iussu. De hoc etiam Paulus loquitur. I. ad Corinth. 15. Omnes quidem resurgent in momento, in istu oculi, in novissima tuba, canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti. Secundo possumus argumentari ratione. Quia neque ex parte diuinæ potentie requiritur hæc successio, neque ex parte ipsius actionis, ut per se constat: neque etiam ex parte hominum suscitandorum. Quia si de omnibus iustis in communi agamus, si omnes simul resurgent ad commune omnium gaudium, maius erit gaudium singulorum: & ideo (vt in Apocalyp. dicitur) singulorum iustorum resurrectio differtur, donec impleatur numerus electorum: ergo consummato hoc numero omnes resurgent, neque erit iam, cur alicuius resurrectio amplius differatur. Ad hæc si comparemus Sanctos legi naturæ, aut veteris ad Sanctos legi gratiæ, nulla ratio est, ob quam illorum resurrectio antecedat. Nam potius nos exspectant, ut non sine nobis consummetur, vt Paulus dixit ad Hebr. 11. Rursus prærogativa legis gratia est, vt gloria, & beatitudo non nisi tempore huius legis fit hominibus comunicata: cur ergo resurrectio, & gloria corporum tardius confertur hominibus huius legis, quam præcedentibus? Denique in hoc nullus antiquorum Patrum, aut Catholicorum Doctorum (quod ego viderim) dubitauit. Præterea quod iusti prius mortui non sint prius resurrecti, quam illi, qui inuenientur viui prope diem iudicii, primum ostendi potest præter Scripturæ testimonia adducta. Quia nulla est probabilis ratio alterius ordinis, vel successiōis. Nam priusquam præcedentes iusti resurgent, morientur reliqui iusti, qui tunc viuēt. Quia (vt supra ostendit) mors illorum non fuit in raptu: sed ante raptum, & causa, quæ illis possunt mortem inferre, generalem resurrectionem præcedent, ut patet etiam ex scriptis. Ergo æque cito obedientiæ voci Dei eos ad vietam reuocant. Addit. Paul. I. ad Thessalon. 4. non solum, non significasse hos esse posterius suscitandos: verum potius fulle sollicitum, ne aliquis putarer esse prius suscitandos, eo quod corum mutatio, & resurrectio videri poterat facilius, & ideo dixisse, Qui residuus sumus in aduentu DOMINI, non preuenimus eos, qui dormierunt. Ex quo non sequitur hos, qui dormierunt, esse præuenturos alios: sed ad summum, simul esse resurrecturos: quid autem in sequentibus verbis Paulus voluerit, statim dicemus. Tandem neque ex parte dominatorum operet resurrectionem esse tardiorē, ut patet

Ad secundum testimonium ex I. ad Corinthios 15. respondet primo. Sermonem esse de ordine Pauli dignitatis, non temporis. Ita Diuus Thomas, & Anselmus, & eadem expositi sub disunctione ponuntur in commentariis, que Hieronymo tribuuntur. Eandem habet Tertullia de resurrectione carnis, capit. 48. ijs verbis, Vnusquisque in suo ordine, Tertullianus, scilicet quia & in suo corpore, ordo enim non aliud, quam meritorum diffessor. Merita autem cum corpori quoque scribantur, ordo quoque corporum disponatur necesse est, qui posse esse meritorum. Secundo, si velimus exponere de ordine temporis propter verbū illud, deinde sicut. Quod sine dubio videtur intelligendum de ordi-

## Artic. II.

Ad primum testimonium ex Paulo. Qui in Christi Testimonio sunt, resurgent primi, intelligi potest primo, illos futuros esse primos, non ordine temporis: sed excellentia dignitatis, ut Sedulius exponit. Quæ expeditio videtur difficulter D. Thomæ super Paulum: qui multi de viuis erunt probati in persecutione Antichristi, qui dignitate precedent multos prius defunctos: sed hoc soli potest dicendo, non comparari (vt sic dicam) singulos ad singulos: sed multitudinem, ad multitudinem, & hoc modo priores dignitate præcedere. Nam in eis continentur Apostoli, Patriarchæ, & Prophetæ, & sanctissimi Martyres. Erit ergo iuxta hanc expositionem sensus Pauli, illi quidem qui mortui sunt, resurgent dignitate primi, eis quodammodo magis erit debita resurrectio, eo quod diutius eam exspectarunt nihilominus tamen reliqui simul cum eis rapientur obuiam Christo. Sed obstat Vox Graeca ἡρώες quæ est adverbium æquivalentis temporis adverbio comparativi, & ita legitur Graeci primum. Obstat etiam particula, quæ sequitur, deinde, quæ non proprie significat ordinem dignitatis.

Secunda expositiō est, vt sit sermo de ordine temporis: ita tamen, vt illi dicantur resurgere primi non positivè, sed negatiū, id est, quod ante hos nullus resurget. Ita Anselmus. Sed videtur obstat, quod hoc non est singulare illorum, sed commune omnibus. Dici potest, de illis hoc specialiter dici propter rationem supra traditam. Et ita, hæc vox primi, respondet superiori negationi, non præuenimus eos. Sed adhuc obstat, quod particula, quæ sequitur, Deinde, comparisonem positivam indicat.

Tertia expositiō est, vt illæ duæ particulae significant successionem temporis, non inter quorundam resurrectionem, & aliorum, sed inter resurrectionem, & raptum. Prius enim resurgent, postea vero rapiemur in aera obuiam Christo. Ita D. Thomas & Anselmus. Sed est difficultas in hac expositione, cur Paulus in priori membro loquatur tantum de præcedentibus hominibus iam mortuis: in posteriori vero de reliquis viuentibus. Nam & utriusque resurgent, & utriusque rapientur, & utriusque prius resurgent, quam rapiantur. Responderi potest, specialiter illis prioribus attribuisse resurrectionem, ne (vt diximus) existimarentur tardius resurrecti, propter diuturnam mortem præcedentem: raptum vero æque utriusque attribuisse, quia in eo ablata erat omnis dubitandi ratio. In hoc autem loco Apostolus nullam mentionem fecit resurrectionis dominatorum, quia solum cupiebat spem fidelium erigere, eosque consolari, ut patet ex illis verbis, vt non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent: & exiliis, Itaque consolamini in uiuē in verbis istis. Et ideo ex hoc loco nullo modo colligi potest, quod iusti prius excitandi sint, quā damnati. Nam, cum Paulus ait, Mortui, quia in Christo sunt, resurgent primi, non comparat resurrectionem iustorum, ad resurrectionem dominatorum (de quibus nullam ibi mentionem fecit) sed comparat resurrectionem iustorum, ad eorum raptum obuiam Christo in aera.

Ad secundum testimonium ex I. ad Corinthios 15. respondet primo. Sermonem esse de ordine Pauli dignitatis, non temporis. Ita Diuus Thomas, & Anselmus, & eadem expositi sub disunctione ponuntur in commentariis, que Hieronymo tribuuntur. Eandem habet Tertullia de resurrectione carnis, capit. 48. ijs verbis, Vnusquisque in suo ordine, Tertullianus, scilicet quia & in suo corpore, ordo enim non aliud, quam meritorum diffessor. Merita autem cum corpori quoque scribantur, ordo quoque corporum disponatur necesse est, qui posse esse meritorum. Secundo, si velimus exponere de ordine temporis propter verbū illud, deinde sicut. Quod sine dubio videtur intelligendum de ordi-

de ordine temporis) aduertendum est, Paulum in toto illo cap. non facere mentionem resurrectionis damnatorum, siveque ad illa verba, *Eccē misterium vobis dico, omnes quidem resurgemus: sed non omnes immutabimur.* In tota enim antecedenti parte capituli, tantum de resurrectione gloria fermonem habuerat propter erigendam fidem, & spem fidelium: & ideo, ne videatur aliam excludere, & vt timorem simul cum spe coniungeret, dixit, *Eccē misterium vobis dico.* Hinc ergo colligo, cum in superioribus verbis dicit, *Vnusquisque in ordine,* non agere de ordine iustorum, & damnatorum, de quibus neque ibi, neque in priori parte capituli mentionem fecerat. Comparat ergo particularem resurrectionem Christi, sub qua comprehendit eos, qui ex speciali priuilegio, vel cum Christo, vel propter singulararem cum Christo coniunctionem iam ante surrexerat, comparat (inquam) cum generali Iustorum resurrectione, & hoc est, quod dicit, *primitus Christus;* deinde hi, qui sunt Christi, quos specialiter nominat in hoc secundo ordine, non quia damnari non sint in eodem tempore resurrecti: sed quia tunc tantum agebat de resurrectione gloria. Quod satis explicuit inferius, dicens, ibi latere mysterium, quia ad sonitum eiusdem vocis multi alii simul resurgent, qui ad statum gloriae non immutabuntur. Quod ergo addit Paulus, *Deinde finis,* non significat (ut multi expont) deinde erit vniuersalis resurrectio aliorum, quia neque verba id significant, neque ex adjunctis talis sensus colligi potest. Est ergo sensus, Deinde sequetur finale iudicium: quo fieri, & regnum Iustorum tradatur Deo, & Patri, & omnes Christi inimici subdantur sub pedibus eius ut in lequentibus subiungit. Iuxta quam expositionem (qua mihi maxime literalis videtur) solum colligitur ex illis verbis, *deinde finis;* resurrectionem vniuersalem, tam bonorum, quam malorum, esse futuram ante mundi finem, & propter illum.

Ad primam coniecturam responderetur, non oportere, vt resurrectio Iustorum praecedat resurrectionem malorum, eo quod Iusti ascensi sunt in aera obuiam Christo. Qui nihil est incommodi, quod iniqui expectent illo tempore, in terra aduentum iudicis, praesertim cum totum illud tempus satis breve futurum sit.

Ad secundum dicitur, tunc non futurum tempus misericordiae exercenda, sed rigor, iudicij, & iustitiae, & ideo ex hoc capite potius expedire, vt opera iustitiae, distributiue, & communitatiue simul implementiantur.

Ad tertium dico, iniquos homines non resuscituros vt iniquos, seu vt homines, & vt effectus Divinae omnipotentiae, ideoq; non expedire, vt tardius obediatur voci Dei, quam Iusti: vnde ex hoc etiam capite potius expedire, vt simul resurgent.

## SECTIO X.

*An vniuersalis resurrectio nocturno, vel diurno tempore futurabitur.*

Supponimus, vniuersalem resurrectionem breuius simus esse absoluendam. Nam organizatio, & vivificatio corporum in instanti fiet: collectio autem cinerum Angelica velocitate, atque adeo eximia temporis breuitate perficietur, vt supra notauius de communione resurrectionis disputantes. Ex quo colligitur non esse verisimile hoc negotium resurrectionis esse noctu inchoandum, & die perficiendum, neque e conuerso, ideoque inquirimus, utrum nocturno, an diurno tempore futurum sit. Quae res licet valde sit incerta (quia ex scripturis nihil satis colligi potest) nihilominus Doctores ex co-gitarunt duos probabiles dicendi modos.

Primus est, resurrectionem futuram intempesta-

nocte. Ita resert Hieronymus ex Diodoro in epistol. *Diodor.*  
152. ad Minenium & Alexandrum, qui id colligebat *Actus 25.*  
ex verbis Christi Matth. 25. & Luc. 17. Media autem nocte clavis factus est, ecce sponsus venit. Nam hinc (inquit) confitit medio noctis securus omnibus consummationem Mundi esse venturam. Ecce idem sentit Hieronym. *Hieron.*  
Matthaei 25. eadem verba exponent; Chrysostom. *Chrysost.*  
homil. 79. in Matth. circa eadem verbas sub disu-  
tione dicit: Aut in parabolis, quoniam dormiebant, di-  
xit: cominoratus, aut in nocte futuram resurrectionem of-  
fendere voluit. Atque idem sentit Augustinus lib. 83. *August.*  
quest. in 57 & Ambrosius libro 8. in Lucam circa *Ambro.*  
illa verba, cap. 17. In illa nocte erunt duo in lecto uno, &c. *Lactant.*  
Lactantius lib. 7. c. 19. dicens intempesta, & tenebrosa *Cassiodor.*  
nocte resurrectionem futuram. Idem Cassiodorus *Cassiodor.*  
Psal. 108. circa illa verba, *Media nocte surgebam ad* *Exod. 12.*  
*confiditum tibi.* Et qui tenent Christum resurrectionem *vniuersalis* *mortuorum* *resurrectio* *matutino*  
se media nocte, idem affirmarent fortasse de cate- *tempore fu-*  
ris hominibus: nam hoc argumento videntur aliqui *tura.*  
ex predictis authoribus. Afferunt etiam figuram e- *D. Thom.*  
greditionis filiorum Israël de AEgypto, quando me- *Anselm.*  
dia nocte Angelus descendit, AEgyptios percuties, *Richard.*  
& Israëlitas & seruitutis iugō liberans. *Durand.*  
*Paludan.*  
*Capreol.*  
*Antenin.*

Alter dicendi modus est verisimilior, resurrectionem vniuersalem futuram hora mutatina, quo tempore Christus resurrexit. Hanc sententiam sequuntur communiter Theologii in 4. dist. 43. D. Thom. Bonavent. Richard. Durand. Paludan. Capreol. & Antonin. 4. par. tit. 24. cap. 1. §. 4. Et eadem tradit Anselm. in Elucidario, ubi dicit, resurrecti nos, *Bonavent.* *Richard.* *D. Thom.* *Palud.* *Capreol.* *Antenin.* *Anselm.* *Lactant.* *Macar.*  
qua hora Christus resurrexit. Et hoc est portissimum fundamentum huius sententiae. Quia cum Christus fit exemplar nostrae resurrectionis, verisimile est, eo tempore, quo ipse surrexit, nos suscitando esse, ipsé autem surrexit summo diluculo, vt supra ostendimus: ergo & nos similis tempore resurgentemus. Unde concludit Anselm. resurrectionem nostram futuram in die Paschatis. Quod prius dixerat Lactantius, & significauit Macarius homilia 5. & 12. dicens nostram resurrectionem futuram tempore Aprilis, quando omnia florere incipiunt. Accedit, tempus lucis esse magis commodum, tum ad iudicium, quod statim post resurrectionem sequitur: tum etiam, ut omnes homines possint naturali modo, & fine miraculis se mutuo videre, atque vt opus resurrectionis illustrius fiat. Item quodammodo pertinet ad bonorum gloriam, vt tempore lucis resurgent. Nam licet interna eorum claritas eis ad beatitudinem sufficiat, sicut fulgor etiam aduenientis Christi satis esse posset, vt resurrectionis gloria ab omnibus conspiceretur, ut dicit Ambrosius libro 8. in Lucam, tam etiam oportet, vt extrinseca temporis, & loci circumstantia sit eorum gloria proportionata, quae tam simul cedet in maiorem reproborum peccatum. Erit enim illis tanto maior ignominia, & pudor, quanto eorum sit magis misera conditio, & corporum deformitas maior.

Denique dum Scriptura noctis mentionem facit cum loquitur de ultima resurrectione, non significat illam futuram in nocte: sed ita loquitur: vt ostendat eo tempore, quo erunt homines securiores, magisque oblitus eventus talis dies, tunc Mundi summationem futuram, vt notarunt Augustinus, cit. *Augustin.*  
loco, Theophilus. Anselmus Matthaei 25. satilisque significauit Paulus. 1. ad Thessalon. 5. dicens, *D. Thom.* *Theoph.*  
*Anselm.* *Matt. 25.* *1. Thessal. 5.*  
mini sicut fur in nocte, ita veniet: Cum enim dixerint, pax & securitas: tunc repentina eis superveniet interitus. Vbi etiam est considerandum, in his locis, in quibus noctis mentio fit, non esse sermonem de hora resurrectionis, sed magis de hora mortis. Vnde fieri poterit, vt in ultima iudicij dicta figura aliqua terribilia intempesta nocte incipient: quibus fieri, vt si qui homines residui fuerint, vel subito vel paulatim moriantur: & tunc fortasse ad literam verificabitur quod Christus dixit, Erunt duo in lecto uno & unus as-  
Ddd 2 sumetur,

*fumerur, id est saluabitur, & alser relinquetur, id est, A  
condemnabitur. Nihilominus tamen resurrectio  
differi poterit usque ad ortum diei, nam reliquum  
temporis nocturni, vel ad torquendos peccatores,  
vel ad purgandas iustorum animas esse poterit op-  
portunum. Sed de hac re illa Christi sententia praे o-  
culis habenda est, Vos estote parati, quia qua hora non pu-  
tatis, filius homini veniet. Mat. 24. Luc. 12. De qua in ultima huius operis parte iterum redibit sermo. Hæc  
igitur de resurrectione sint satis.*

*Matth. 24.  
Luc. 12.*

## QVÆSTIO LVII.

De ascensione Christi in sex articulos divisa.

**D**Einde considerandum est de Ascensione Christi. Et circa hoc queruntur sex.

Primo, virum fuerit conueniens Christum ascendere.

Secundo, secundum quam naturam conueniat sibi ascendere.

Tertio, virum propria virtute ascenderit.

Quarto, virum ascenderis super omnes caelos corporeos.

Quinto, virum ascenderis super omnes spirituales creaturas.

Sexto, de effectu ascensionis.

## ARTICVLVS I.

Virum fuerit conueniens Christum ascendere.

**A**Primum sic proceditur. Videatur, quod non fuerit conueniens Christum ascendere. Dicit enim Philo, in 2. de calo, quod ille, qui optimo modo se habent, possident suum bonum sine motu: Sed Christus optime se habuit: quia & secundum diuinam naturam est sumnum bonum: & secundum humanam naturam est summe glorificare: ergo sum bonum habet sine motu: sed ascensio est quidam motus: ergo non fuit conueniens, quod Christus ascenderet.

2. Præterea Omne quod mouetur, mouetur propter aliquid melius: sed Christo non fuit melius esse in celo quam in terra, nihil enim accreuit sibi per hoc, quod fuit in celo, neq; quantum ad animam, neq; quantum ad corpus: ergo videtur quod non debuerit Christus in celum ascendere.

3. Præterea. Filius Dei humanam naturam assumpsit ad nostram salutem: sed magis fuisse salutare hominibus, quod semper conuersaretur nobiscum in terra: unde ipse dixit discipulis suis Luc. 17. Venient dies, quando desiderabis videre regnum diuinum filij hominum, & non videbitis. Videtur ergo, quod non fuerit conueniens Christum ascendere in celum.

3. Præterea. Sicut Greg. dicit 14. Mor corpus Christi in nullo mutatum fuit post resurrectionem: sed non immediate post resurrectionem ascensit in celum: quia ipse dicit post resurrectionem, Ioann. 20. Non dum ascendi ad patrem meum: ergo videtur, quod nec post quadraginta dies ascendere debuerit.

Sed contra est, quod Dominus dicit Ioann. 20. Ascendo ad Patrem meum, & patrem vestrum.

Responde dicendum, quod locus debet esse proportionatus locato: Christus autem post resurrectionem vitam immortalem, & incorruptibilem inchoauit: locus autem in quo nos habitamus, est locus generationis & corruptionis: sed locus celestis est locus incorruptionis: & ideo non fuit conueniens, quod Christus post resurrectionem remaneret in terra: sed conueniens fuit, quod ascenderet in celum.

Ad diuinum ergo dicendum, quod illud optime se habent, quod sine motu possidet suum bonum, est ipse Deus: quia est o-

## Artic. I.

mnino immutabilis secundum illud Matth. 3. Ego Dominus, & non mutor. Quilibet autem creatura est mutabilis aliquo modo, vt patet per Aug. 8. sup. Gen. ad lit. & quia natura assumpta à filio Dei, remansit creatura, vt patet ex iis, quae supra dicta sunt, non est inconveniens, quod aliquis ei moris attribuatur.

Ad secundum dicendum, quod per hoc, quod Christus ascendit in celum, nihil ei accreuit, quantum ad ea, quae sunt de essentia gloria, siue secundum corpus, siue secundum animam: tamen accreuit ei aliquod quantum ad loci decentiam, quod est ad bene esse gloria. Non quod corpus eius aliquid aut perfectionis, aut consuetudinis acquireret ex corpore celesti, sed summum propter quandam decentiam: hoc autem aliquo modo pertinebat ad eius gloriam. Et de hac decencia gaudium quoddam habuit: non quidem quod iunc de hoc laudere inciperet, quando in celum ascenderet, sed quia nouo modo de hoc gauius est, sicut de re impleta. Vnde super illud Psal. 15. Delationes in dextera tua usque in finem dicit glossa, Delectatio & letitia erit mihi in confessio tuo humanis obtutibus subtratto.

Ad tertium dicendum, quod licet presentia corporalis Christi fuerit subtracta a fideliis per ascensionem, presentia tamen diuinitatis ipsius semper adest si eisibus, secundum quod ipse dicit Matth. v. 15. Ecce ego vobis cum omnibus diebus usque ad consummationem facili. Qui enim ascendit in celos, non deserit adoptatos, vt Leo Papa dicit. Sed ipse Christi ascensio in celum, qua corporalem suam presentiam nobis subtraxit, magis fuit utilis nobis quam presentiam corporalis fuisset. Primo quidem propter sedis augmentum, que est de non visis. Vnde ipse Dominus dicit dis. ipulis suis Ioan. 19. Quod Spiritus sanctus adiuviens, arguit mundum de infelix, scilicet eorum, qui credunt, vt Aug dicit super Ioan. Ipse quippe fideliū comparatio, infidelium est vituperatio. Vnde subd. t. quis ad patrem vado, & iam non videbitis me. beat enim, qui non vident, & credunt. Erit igitur vestra iustitia, de qua mundus arguetur: quoniam in me quem non videbitis, credetis.

Secundo ad spei sublevacionem. Vnde ipse dicit 10. 14. Si abiecto, & preparauero vobis locum iterum veniam, & accipiam vos ad meipsum, vt ibi ego sum, & vos sitis. Per hoc enim, quod Christus humanam naturam assumptam, in celo collocauit, dedit nō sibi spem illuc peruenientis: qui ab aliis fuerit corpus illuc congregabuntur & aquila, vt dicitur Matth. 24. Vnde Mich. 2. dicitur, Ascendit pandens iter ante eos.

3. Tertio ad erigendum charitatis affectum in celestia. Vnde dicit apostolus ad Coloss. 3. Quae sursum sunt, quae iste, vbi Christus est in dextera Dei sedens. Quae sursum sunt, sapientia, non qua super terram. Ut enim dicitur Matth. 6. vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Et quia Spiritus sanctus est amor, nos in celestia rapiens, ideo Dominus dicit discipulis Io. 16. Expedite vobis, vt ego vadam: si enim non abierto, Paracletus non veniet ad vos. Quod exponens Aug. super Ioan. dicit, Non potestu capere Christum, quamdiu secundum carnem persistitis nosce Christum. Christo autem discende, corporaliter, non solum Spiritus Sanctus, sed & Pater, & Filius illis affuit spiritualiter.

Ad quartum dicendum, quod licet Christo resurgentem in vita immortalem, congueret locus celestis: tamen ascensionem distulit, vt veritas resurrectionis comprobaretur. Vnde dicitur Act. 1. quod post passionem suam precepit scipsum viuum discipulis, in multis argumentis per dies quadraginta. Vbi dicit quaedam glo. quod quia per quadraginta horas mortuus fuerat, quadraginta diebus e vivere confirmari. Vel per quadraginta dies tempus præsenzis scilicet, quo Christus in Ecclesia conuersatur, potest intelligi: quia homo consistit ex quatuor elementis, & eruditur contra transgressionem deca-  
ologi.

COM-